

చం ద్రి త .

(గ్రంథకర్త:—ముత్తనేని వేంకట చెన్నకేతవులుగారు)

చండిక స్వాతంత్ర్యము టను ప్రసిద్ధిక, చండిక శాస్త్రవ్యాసాది సమ్మతి చంద్రిక, చండిక సమదా రాతిమృదుకురాచిక. చండికాచరిత్ర మతివిచిత్రము; సూక్ష్మదృష్టిం బొకించువారికి జండిక భామినీరూప బ్రహ్మరాక్షసి; కామినీరూప మృత్యుదేవత. స్థూలదృష్టిం బొకించు వారికి జండిక వీరపత్ని శిరోరత్నము; సరసునాధ్యతలకము. చండిక కాక్షేయముతోఁగానివని గటాక్షముతో నెఱవేర్చినది. కర్తబ్యాకొని కదనరంగమున కుజికినది. రక్తిముగాఁబ్బ రాజ్యము సంపాదించినది. చండికకు స్వాతంత్ర్యమే స్వర్గలోకము; పారతంత్ర్యమే ఘోరనరకము. భర్తృస్వాతంత్ర్యమునకుఁ జండిక పడినపాల్లు చెప్పిన దీటువు. పతిని బ్రభువుం జేయుటకుఁ జండిక పన్నిన తంశ్రములు వర్ణనాతీతములు ! పతిహితవర్తనమే చండికకుఁ బరమధర్మము. భర్తకొఱకుఁ జండిక పాస భీతి విడిచినది. ఘోరహత్యలు గావించినది. పాంసల యను దుష్ప్రియ నందినది. తుడకు భర్తకు రాజ్యమార్పించినది. కానికట్టడకు చండికకు బైటకొంగే పామై కరచినది. భర్తయే పగఁదలంచి చండికను పగతుర కప్పగించినాడు. ఆభిజాత్యసంపన్న యగు చండిక ఆత్మహత్య గావించు కొనినది. ఇంతటి సాహసిక—ఇంతటి వీరకాంత—ఇంతటి నెఱజాణ చరిత్రము మీ రిదివఱకుఁ గని విని యుండరు. వెల రు. 1—0—1

శైలికి గొన్ని పద్యములు :

శా|| పాణిం గూరికృపాణిం బూరి బలవత్ప్రశ్నగ్ని భూభంగుట
శ్రేణిం దాడి, యస్మత్పరంపరల నుర్విం గార్చినలగాడి, యీ
క్షోణీరాజ్యము శూరభోజ్య మెలు వచ్చుకొ ముండి ల క్షణిం గాడి
పాణిజాళం బడి వేడియశ్రువలం గార్చుకొ ముగాడి
గీ. క శీలబట్టుకున్న, నెత్తుకొడ్డుకయున్న, ఘోరవాస బాండసోకున్న,
బ్రాహ్మణింసనేయబాల్పడమన్నను లభ్యమాన రాజ్యలక్ష్మి యున్న?

వలయువారు :—

స ర స్వ తీ బు క డి పో, బె జ వా డ .

రంగూన్ మెయిల్

[రంగూన్ రాడి అనంతర కథ]

గ అంకముల సాంస్కృతికనాటకము

అంక కర్త :

సూరి పార్థసారథి శర్మ

ప్రకటనకర్తలు :

కురుకూరి సుబ్బారావు అండ్ సన్స్ ,

[రాష్ట్రపట్నం, సరస్వతీ బుక్ డిపో,

బెజవాడ.]

మొదటికూర్పు: 1000 ప్రతులు

బెజవాడ : ఆంధ్రప్రదేశ్ కళాకర్తల సంఘము ద్వారా ప్రచురించబడినది.
ముద్రాపకము.

1939

సర్వస్వామ్యములు ప్రకాశకులవి]

[శల ర 1—0—0.

విజ్ఞప్తి

భాషాభిమానులారా !

ఇయ్యది “రంగూర్ కాణ్డి” యనంతరకథ. శ్రీ సోమరాజు రామానుజరావుగారు క్రింద కేసులగుటచే నేనీ పాత్రమును రచించుటకు పూనుకొంటిని. పూర్వగాఫల ననుసరించి నాటకమును రచించుటయే కష్టనాభ్యుచైసపని. అట్టితన నిరాధారమైన సాంఘిక నాటకమును రంగస్థలానుగుణ్యము రచించుట యెంతవరకు సాధ్యమో వేరుగ వ్రాయుచున్నాను. విశేష రంగస్థలానుభవముగల పెక్కుర యభిప్రాయములను కైకొని పాశ్చాత్యపాణయందేమి రసపోషణయందేమి సాఫ్యమైనంతవరకు నీరసము దోషనీకుండ లిఖించితినినియే నా యభిప్రాయము. ఇందు నేనెంతవరకు కృతకృత్యుడనైతి నో నిర్ణయింప పారకుచే నట్లు. ఎవరేపాత్రము రచించినను అందలి సారాంశము ఏదో నో నిగమగు నీతిబోధయేకదా ! గ్రంథమునందలి గుణములను మాత్రమే పారకులు గ్రహించవలసిన విధియై యున్నది. నాటకమున రసాద్వాదనముకొర నేకసంఘటనల నేర్పరచవలసి యుండును. దోషముల జూపినగాని గుణముల నిర్ధరించి నీతిగొల్పుట కవకాశము లభించదు. కావుననే, సచ్చరితుడగు మోహరావు వ్యాపారము నందు సప్తము సంభవించి మిత్రవంచకుల మోసములం జక్కి దుర్వ్యసనములం దెరిగి కప నిడుమలబడి పశ్చాత్తప్తి హృదయుడై తుడకు తిరిగి యున్నతస్థానము నాక్రమించుటయే యీ రంగూర్ మెయిల్ నాటకమునందలి కథాంశము. దుర్వ్యసనముల నిరసించి సన్మార్గముల వ్యక్త పరచుటయే యందుల సీతి. రంగూర్ గాడీనాటకముయొక్క కావ్యరైలు

హక్కు శ్రీ కురుకూరి సుబ్బారావుగారిదియే యగుటచేతను ఈ రం
 గూను మెయిలు రంగూన్ కౌన్సిల్ యనంతరకథ యగుటచేతను సంబంధ
 బాంధవ్యముల గూర్చుటకు రాడీ కథయంగలి కృష్ణమూర్తి జానకి
 మోహన్ రావు రాజారాముల పాత్రలనే ప్రధానములుగైకొని కృష్ణ
 మూర్తి పుత్రికనే మోహనరావు భార్యగ నుష్టించి కాడీకన్న నగ్ర
 స్థానమో లేక సమస్థానమో నహింపవలయు నని కృషినిల్పి వ్రాసి
 తిని. ఈకథ ప్రత్యేక సంస్థనుగూర్చికాని, యితర గ్రంథములనుండి
 సంగ్రహించి కాని, రచింపబడినది కాదు. ఇందలి పాత్రీలుగూడ
 ప్రత్యేక వ్యక్తులను గూర్చి సృష్టింపబడినవి కావు. ఒకవేళ యిందలి
 పాత్రీలంబోలిన వ్యక్తులున్నను, యీ పాత్రీలు తమ గుణగతముల వెల్ల
 డించుటకై సృష్టింపబడినవను దురభిప్రాయముల నొందకుండురుగాక
 యని నాపార్థన. ఈ ప్లాటు కుదుర్చుకొనుటకే రెండు సంవత్సర
 ములు పట్టినదనిన, రచించుట కెంతకష్టించితినిో చదువరులే గ్రహిం
 తురుగాక ! పొత్తము నచ్చొత్తింపక పూర్వమే, యీ రంగూన్
 మెయిలు నాటకమునకు సుమారు 300 ఆర్కర్లు వచ్చి నా యుత్సాహ
 మును హెచ్చించి, యింత శ్రమ సహించుటకు కారణములైనవి. బ్రహ్మ
 సృష్టియందుకూడ నేదియో యొక లోప ముండకమానదు. “ప్రమాదో
 ధీమతామపి.” అట్టి తరి కించిత్ జ్ఞాండనై న నాయీ పొత్తమునం దెట్టి ఛిద్ర
 ములును లేవని చెప్పజాలను. గుణగ్రహణ పాఠీలుగూ మా చదువరుల
 కట్టి ప్రమాదంబు లేవేని స్పృహించినచో, నాకుగాని, ప్రచురణ కర్త
 లగు శ్రీ కురుకూరి సుబ్బారావుగారికిగాని తెలియపరచినచో కృతజ్ఞతా
 పూర్వకముగ నందుకొని ద్వితీయ ముద్రణమునం దా యుత్పాతంబుల
 పొత్తమునుండి తొలగించుకొన గలవాడను. కాపీప్లాటు ఆర్కర్ల ననుస
 రించి ఈ పొత్తమునకు గల సర్వాధికారములును తగిన ప్రతి
 ఫలము గైకొని జెజవాడ సరస్వతీ బుక్కుడిపో ప్రొప్రైటర్సు కురు
 కూరి సుబ్బారావు అందు సర్ వారికి వ్రాసి యిచ్చితిని. ఈ పొత్తము

ప్రచురించుట, నాటక పరిదర్శనమునకు, టాకీఫిల్మ్ దీయుటగాని భాషాంతరీకరణము చేయుటగాని గ్రామఫోను రికార్డింగు చేయుటగాని ఇత్యాది పనులకు పూనుకొనదలచువారు శ్రీ కురుకూరి సుబ్బారావు అండ్ సన్ వారి వాిత్రమూలకమగు అనుమతిబొంది తమ యుద్యమములను కొనసాగించుకొందుగుగాక యని హెచ్చరించుచున్నాను. అచ్చొత్తించక పూర్వమునుండియే అనేక సమాజములవారు యీ నాటకము పరిదర్శించుటకును, టాకీఫిల్మ్ తీయుటకును సంకల్పించు కొన్నట్లు వినుచున్నాను. అంతటి మహదానందము నాకు త్వరలో గలుగగలందులకు భగవత్తుని ప్రార్థించుచున్నాను. పాఠకమహాశయు లొసంగు ప్రోత్సాహమునుబట్టి మోహనరావు కుమారుడగు శ్యామ సుందరాని చరిత్రగూడ రచింప నుద్యుక్తుడ నగుదునేమో?

బె జ వా డ, }
1—6—39 }

ఇట్లు సుధీజనవిధేయుడు,
సూ రి పార్థ సా ర థి శ ర్క.

హా చ్చ రి క

ఈ రంగూను మెయిలు నాటకము కాస్తేటునెంక్క
సర్వాధికారములు మాకు జెందియున్నవి. కావున నాశ్ర
మాలకమైన మా పర్మిషన్ లేనిదే యే సంఘముగాని యే
నటీనటులుగాని ప్రదర్శింపరాదు. మరియు గ్రామీణులను రికా
ర్డింగు, టాకీ స్క్రీనింగు, యితరభాషలలోనికి తర్జుమా వ్రా
రాలు చేయకూడదు. ఇంగలీషు పదములుగాని, భాషములు
గాని ఏ మాత్రము కాపీ చేయకూడదు. అట్లు అతిక్రమించిన
వారలు మేము జరుపు సివిల్ క్రిమినల్ చర్యలకు బాధ్యులగుదు
రని యిందుమూలముగా తెలియపరచడ మయినది.

ఇట్లు కాపీరైటు హక్కు వాడు,

బె జ వా డ, } కురుకూరి సుబ్బారావు అండ్ సన్,
11-8-39. } ప్రొఫ్రైయిటర్లు, సరస్వతీ బుక్ డిపో.

ఇందు వచ్చు పాత్రలు

1. మోహనరావు ... కథానాయకుడు, శంకరరావు కొడుకు
2. కృష్ణమూర్తి ... నాయకుని మామగారు, శంకరరావు బావమరది
3. శంకటాశ్రమం . మోహనరావు స్నేహితుడు
4. రాజారాం ... అంగారాం నేలుకొడుకు, శంకటాశ్రమం సహచరుడు
5. వెంకట ... శంకటాశ్రమం కమలాక్షి
6. సబ్బయ్య
7. ఇద్దరు పోలీసులు
8. శర్మ } వకీలు
9. చౌదరి }
10. జనార్దన్
11. కోటేశ్వరరావు
12. గోవిందరావు ... ప్రభుత్వంలో ఉద్యోగి
13. సేతుపతి ... మోహనరావు యింటియందు

ప్రధాన పాత్రలు :

1. మోహనరావు ... కథానాయకుడు, మోహనరావు భార్య, కృష్ణమూర్తి కుమార్తె
2. జానకి ... సుశీలవల్లి, కృష్ణమూర్తి భార్య, శంకరాశ్రమం చెల్లెలు
3. వారం ... వేద్య, శంకటాశ్రమం యింటికి వచ్చిన వ్యక్తి
4. శాంతి ... శంకటాశ్రమం భార్య
5. మల్లి ... శంకని భార్య
6. హాస్యవంశీ నర్తకి

ఇంకను ప్రభుత్వంలోని ప్రయోజకులు, వ్యాపారస్తులు రంగూన్ మెయిన్ కోలుకొనిపోయిన సంవత్సరమున వస్తురు.

రంగుల మెయిల్

ప్రథమం కము

ప్రథమం కము

[కాకినాడయందలి సముద్రతీరము: జనులందరును కోలాహలము చేయుచుండును. రంగుల మెయిల్ కొట్టకొనినోయిన దని కేకలు వేయుచుండును. ప్రియాణీకులబంధుగణ, యార్తనాశములతోను, వ్యాపారిస్థుల ఆత్మతతోడను, ఓరు, పీచునున్న గాలితోడను, బీభత్సము గొల్పుచుండును.]

మోహనరావు—(ఆత్మముత్యో గోజుకొనుచు, పనుగెత్తుకొని వచ్చి) స్వర్గముడు. లైఫ్ బెల్టు చింపి ప్రియాణీకుల నొడ్డు జేర్చుచుని సిబ్బందికి కేకలిడి తెల్పుడు. ఆ స్టీలాంచీలు చాలవు. లాంచీల డ్రైవర్లను పోల్చుహించుడు. ఇంకను నిచ్చటనే యుంటిరా? నావికులారా! మీ శక్తి సంచన ప్రకండ పాటుపడుడు. మీ కష్టము నిర్ధపుచ్చును. మీకు కనకవర్షము గురిపించెదను. స్టీమరును చుట్టుముట్టుడు. నావికులారా! సాహసింపరే? అత్తు లెత్తి చూచెదరే? త్రాటినిచ్చెనలు విడువుడు. అదిగో, ఆ పసిరిడ్లు! అదీ! ఆస్త్రిని జాగ్రత్తగ గొంపుడు. త్రాటినిచ్చెన నూగకుండ పట్టుకొనుడు. ఆవృద్ధురా లాత్రీముచే సముద్రమున పడునేమో? జనులు తోరికొని వచ్చుచున్నారు. జాగ్రత్త! మెల్లగా! అదీ! ఓమహానుభావా! ఆజవ్వని కాలు జారి సముద్రమున బడినది. లైఫ్ బెల్టు (life belt) సముద్రమున విసరిండు. బెల్టు గట్టిగా నడుమునకు బిగించుకొమ్మని యామెను హెచ్చరించుడు. అదీ! అదీ! ధన్యుడను; ధన్యుడను. కళాసులారా! ప్రియాణీకుల రక్షించుటయే యిపుడు

ముఖ్యకర్తవ్యము. హామీములకు తెలియదు. అదిగో! అదిగో! ఆదిగో! తలక్రిందకుమన్నది. అందలి స్త్రీలను బాలురను నింజాక జింజీలోని కెక్కింపుడు. నవ్వ రామో పెడ, పెడ, చూరి హారీ! నావి ముంగిటయినది. ఆ తొక్కిసలాట మేమి? ఓడి నిలుచుట లేదు. సమయమున కిరరయోడ లేవియు లేవే? పూయ ర్ముంగులవీచికలచే నుద్భవించి పర్వతలక్షలవోలె పర్వతలక్షలను సముద్ర తరంగములలో నారంగునుమెయిలు దృష్ట్య చోచరమగుటలేదే! అట్లా! ఈయిసుకెక్కింపులకు నా మొగ మంతయు వాచిపోవుచున్నదే! ఇచట నిలుచుట కిష్టముగ నున్నదే. ఏవీ, ఏవీ, యీనావ లేటుపోయినవి? తరంగములకు తల క్రిందు కావేదుకదా? లేదు లేదు. అదిగో, చల్లాచెదలైన చీమల బారువలె పోవుచున్నవి. ఇక ప్రయోజనము లేదు. అయ్య లారా! ధైర్యము వహింపుడు. పొండు. స్త్రీమ రెటుపోవుచున్న దో తిలకింపుడు. నాకేకలు నారలకు విసబడునా? అయిపోయినది. నాపెన్నిధానము, నాబంగరు రంగున మెయిల్ సడిసము ద్రమున నంతర్ధానమైనది. కటకటా! కడగండ కిది నాకు మొదలు కాబోలు. (అంత నొక డేప్పుచు వచ్చి)

ఒకడు—అయ్యబాబో; మోహనయ్యగారూ! గబ్బాదాసమయ్య నెలన్నా కాలేదు. పెద్దవాణ్ణి. యింకేడా పెళ్ళాం దొరకదు. పాపం సిన్నపిల్ల. రంగున సూడాలంటే మా గుమత్తా యెట్ల పంతుల్లో పంపితుండా. దేవుడా! మీ మర్గోవుండారు బాబూ; అయిదేలెట్టి కొనుక్కన్న పిల్ల.

ఇంకొకడు—బాబూ! రంగునలో నాటకా లేడవాలని పెళ్లాల పుస్తక ల్లాళ్ళదగ్గరనుంచీ తాకట్టుపెట్టి బయల్దేరాం. యాక్షరంతా మీస్త్రీమర్గో వున్నారు. నేనూ పూళ్ళోనుండి వచ్చేప్పటికి యీ పని జరిగింది. మా యాక్షర గతేమిటి?

మరొకడు—అయిదువేలరూపాయల సరుకయ్యా స్త్రీమర్గో వుంది, యేం చెపుతావు?

మోహ—అయ్యా! తొండరు జెందకుండు. ఓడి యేదీవికైనను చేరక
వోడు. కాకున్న మీనప్తముల నేను భరింతును.

[ఇంకొందరు 'మావాళ్ళు, మాసరుకు,' అని మోహన్ రావును
చుట్టు ముట్టుదురు]

నెంకటాస్త్రి — [ప్రవేశించి] ఆగుండు. ఆగుండు. ఆయన నొత్తడిచేయ
కుండు. (అనుచుండే తెరపడును.)

ద్వితీయ అంశము

[మోహన్ రావు స్వహాసు: సుశీల ఆతురతతో ప్రవేశించి]

సుశీల—దానీ! దానీ! పిల్లవానిని జాగ్రత్తగా కాపాడుము. ఓహో!
ఎంతటితుపాను! రోడ్లపై జలప్రవాహము మిట్టపల్లముల
నేకముచేసి నారుచున్నది. ఎన్నివత్సరములనుండియో వేళ్లు
పాతుకొనియున్న పెరుమార్కులు భూమిని పెకల్చుకొని నేల
సూలింపి. వృక్షశాఖలు విరిగిపడి జలప్రవాహము నడ్డగించుచు
చీకాకు దోహదజేయుచున్నవి. ఆహా! యీ బీభత్సమున
కెంతి పూరియిండు నేలమట్టమైనవో? ఎన్నిపశువులు మర
చించినవో? ఎంతరి కెంతలేసి సప్తములు సంభవించినవో
కదా! నేడు రంగూమెయిలు రంగూను ప్రయాణము సాగిం
చెనా? అయ్యో! నా హృదయేశ్వరుండు నముద్రితీరమున కేగి
యుండెనే! ఈ భయంకరమగు తుపానున కెందు దాగియుం
డెనో? ధారాపాతముగ గురిసిన యీ వర్షమున కెచట తల
చాచుకొనెనో? జడివాన యించుక శమించినను నా మనోహరు
డలు నేరుకుండెనే! ఏకారణముననో నామనసు కీమనే శంకించు
చున్నదే. కుడిపార్శ్వముకూడ నదరుచున్నదే. ఏమి నేయుదును?
నా నాథునివాడె లెట్లెరుంగగలను? నేవకుం డెవరో పరువిడి
పచ్చుచున్నట్లుండెనే.

సేవకుడు—(పరుగొత్తివచ్చి) అమ్మా! అమ్మా... యేమియో...

సుశీ—అయ్యయో, యేమిప్రశ్నము సంభవించినదిరా? చెప్పవేమిరా?
బాబుగారు నేమియుగ నున్నారా?

నేన—ఆ.

సుశీ—అమ్మ, చంపిటివిగదరా? అయిన నీ చెప్పబోవునదేమి?

నేన—చెప్పటకు నోరాడుటలేదు, మన రంగుకొమ్మల...

సుశీ—ఆ రంగుకొమ్మల యేమైనదిరా? చెప్పవేమి? విసిగించెద
వేమిరా?

నేన—కొట్టుకొని పోయినది.

సుశీ—కొట్టుకొనిపోవుటయే?

నేన—ఆ. నేను మరల సముద్రతీరమునకు పరుగెత్తుదును.

సుశీ—(వినిపించుకొనకయే) అకటకటా! ఎంతటిప్రమాదము సంభ
వించినది! అం దెందరు పిల్లలు, పాపలు, స్త్రీలు, వృద్ధులు
ప్రయాణ మొనర్చుచున్నారో కదా? యెంత సరుకున్నదో
కదా! ఎందరు వ్యాపారస్తులకు నష్టము సంభవించెనోకదా?
అయ్యయో! నానాధుని, నాహృదయేశ్వరుని, నాదేవుని, తమ
నష్టముల కేమి ప్రత్యుత్తర మిత్తువని యెందరు చుట్టుముట్టిరో?
మాబంధుగుల గతి యేమని యెందరు బాధించుచుండిరో!
ఎందరు దూషించుచుండిరో.

[అంత జానకీ కృష్ణమూర్తులు ప్రవేశింతురు]

సుశీ—(చూచి) తండ్రీ! తండ్రీ! నీయల్లుడు నీయల్లుడు; ముం దాయన
నేమియుగ నున్నాని రమ్మ.

కృష్ణ—ఇంకను రాలేదా? (అని త్వరగా నిష్క్రమించును.)

సుశీ—అమ్మా! అమ్మా! నాసౌఖ్య మంతరించినది. మాభాగ్యదేవత
మాయమైనది. మా ద్రవ్యమంతయు నడిసముద్రమున కలసినది.

జాన—సుశీ! ఏల దుఃఖించెదవు? అంతయు వింటిమి; దై వకృప యిట్లు
న్నది.

సుశీ — దై వకృప! దై వమున కేమైన నెగ్గినరించితిమా? దూషించి
తిమా? పూజించుట మానితిమా? ఏమేని దుర్మార్గము
లొనరించితిమా? ఎవరినైన మోసగించితిమా? లేదే, లేదే!
ఎట్టి క్రూరములును చేయలేదే! మాయం దెట్టి కళంకమును లేదే!
దై వమున కిట్టి పక్షపాతమా?

[అంత కృష్ణమూర్తి, మోహనరావు ప్రవేశింతురు]

మోహన్ — (విచారముతో స్పృహలో చతికిలబడును)

సుశీ — నాథా! విచారించిన ఫలములేదు.

కృష్ణ — మోహనా! అస లింతటి యుత్పాతమునకు కారణ మెట్లు
గల్గినది?

మోహన్ — నేడు స్త్రీమరు రంగూకు ప్రయాణ మొనర్పవలసిన
దినముగదా. ఓడయందయు జనముతో క్రిక్కిరిం యున్నది.
గుమాస్తా నసూలుపై కముతో కూడ ఓడయందే యుండెను.
ఇంజెన్ కు పిష్ట్రారాడ్ (Piston rod) విరిగిపోయినది. పిష్ట్రారాడ్
కొరకు ఇంజినింగ్ ప్టోర్సుకు వెళ్ళిన మనిషి రాలేదు. సాయం
కాల మైదుగంటలప్పుడు పెనుగాలి వీచినదిగదా? దానికెత్తోడు
సముద్రముకూడ కొంచెము పొంగినది. ఆ యోరుగాలికి లంగరు
తెగి యిట్టిస్థితి ప్రాప్తించినది. స్త్రీలొంచీలతోడను, డింగీల
తోడను, ఓడను నిలుప ప్రయత్నించితిమి కాని సాధ్యము
కాలేదు. లైఫ్ బోటువలన కొందరు ప్రయాణీకుల రక్షింప
సమకట్టితిమి. కొందరు సముద్రమున బడిరి. కొన్ని డింగీలు
మునిగిపోయినవి. కొంద రొడ్డుజేర్పబడిరి. నా దురదృష్టముచే
సమయమున కితరయోడ లేవియు లేవున లేవు.

సుశీ — కాదు; మీ దురదృష్టము కాదు. నా దురదృష్టము. ఇప్పటి
వరకు నాయంతటి యదృష్టవంతురాలు లేదని గర్వించితిని. నా
భాగ్యమునకు పొంగి పొరలితిని. అట్టి గర్వ మెవ్వరికిని తగదని
బోధించుటకో యన నీశ్వరు డిట్లు నా గర్వము సర్వము ఖర్వ
మొనర్చెను. ఆనందసౌధమునుండి యొక్కసారి కిందికి దొర్లిం

చెను. గాకు కల్గిన యంతులెని సంతోషమునకు వెంటనే యంతటి దుఃఖ మనుభవింపఁజేసెను. ఈశ్వరుడు కఠినహృదయుఁడు, చపలచిత్తుఁడు. ఒకేవిధముగ మననీయలేడు. ఇంతటి దురదృష్ట వతిగ నన్నేల సృష్టింపవలయును ?

కృష్ణ—సరి; ఇఁకఁజాలును. ఎవరిదురదృష్టమునుకాను. ఊరకొనుఁడు. అందరమును దురదృష్టవతులమే. మీ యకాన్నత్యహీనతలు మాకుమాత్రము సంతోషదుఃఖిదములు కావా? ఎల్లకాలము అందరును సుఖమే యనుభవించుచుండిన దుఃఖము లనుభవించు వారెవరు? ఇందుల కింత విచార మెందులకు ?

మోహన్—మామగాయా! సమయమునకు వెంకటాద్రిపురానిచో నే నేమయియుండెడివాఁడనో. నాబరువంతయు నాతనితల్పపై వైచు కొని సాధ్యమైనంతవర కందరను సమాధానపరచి యనేకప్రదే శముల కనేకయోడలకు తెలిగ్రాములు వైరెన్లు యిప్పించి యెంతయో సాయ మొనర్చెను.

సుశీ—ఇక నవియన్నియు నాపి భోజనమునకు లెండు, ప్రొద్దుపోయినది.

మోహన్—నా కాక లిడప్పులు నశించినవి. ఇప్పుడు నాకు రుచింపవు.

కృష్ణ—నాయనా ! ఇట్టితరి దైర్యమే ప్రధానముగ నుండవలయును. తే. గీ. సంపదల తులఁదూగుచు ♦ జగతియందు

గొంకులేక చరించుట ♦ గొప్పకాదు

కష్టములు సంభవించిన ♦ కాలమందె

కూర్చిమెయి తెల్పిఁబూనుట ♦ గొప్పతనము.

సుశీ—నీవు పోయి స్నానమునకు సిగ్గుతోడుము. మోహనా ! విచారింపకుము. లెమ్ము.

మోహన్—ఇంక నొక్కటియే విచారము. నిర్విచారము ఏమున్నది ? ఏ వ్యాపారమును గూర్చిన విచారము? నా బంగరుకొండ నడి సముద్రమున సంతర్ధానమైనది. అందుల కెంచుక దుఃఖించితిని. తీరిపోయినది.

(అని చొక్కా నూడఁదీయుచుండ, తెరపడును.)

తృతీయరంగము

[బయలుస్థలము : నమీషములో గుడిసె కనబడుచుండును.
వెంకడు తూలుచు ప్రవేశించును.]

వెంకడు—యెదవనాయాళ్ళు. యెంకడుషంగటి హెరగరు. టాగ్గటానికి
యీళ్ళు పేచీ మాడ్డి? యెంకటాగ్గవయ్య వల్లగుంటే యేలకేలు
తాగేస్తాను. పొద్దాక కూలి పేషి పావలాడబ్బులు షంపా
యిత్రై, ట్రాగుంటే బువ్వనేదు, బువ్వంటే టాగనేరు. యీళ్ళకా
నాతో పోటీ? హా హా హా హా హా. కల్లుపాయి పేట పట్టనంటే
కడవలు కడవలెగరాలిషిండే. మారాట్రాగితే డ్రాములు మాలన్;
షీమాలు మాలన్. టన్నడియ్య, యేకల్లు యెట్టుంట్టుందో, యే
మారాలో యెంట నిచా వుంటుందో యీళ్ళమొకం యీళ్ళ
కేం తెలుసు? డ్రాం రమ్మసారా టాగితే గొమ్ము లెండిపోయి
షీనుగు తాటారు. పేరు యిప్పమారా టాగితే సిత్తయిపోతారు.
యీతకల్లు కమ్మగావుంటుంది. టాటికల్లు నిమాటక్కువ. పుల్లకల్లు
యింటే హోక్. భరాణి (బ్రాంధి) టాగితే గొంటులో భగభగ
మండిపోతమే. హాహాహా! యేంటాగటమో; టాగితే యీటకల్లు
టాగాలి, యిప్పమారా టాగాలి. టాటికల్లు టల్లి. యీటకల్లు
పెల్లాం యిప్పమారా యింటిషవిటి. రమ్మమారా డొమ్మరది.
భరాణి (బ్రాంధి) బోగంది. మంచి డేడంటారు? షమాడానం
మాటకాక యెక్కిరిట్టారే? యెక్కిడిచ్చినోళ్ళ బుట్టు లెగర
కొట్టనంటే కల్లుషముడ్లో టానమాడి రావాల్సిందే.
బాపనోళ్ళబుట్టులు పేటకొట్టాలి. యెంట హూరంవుండా యింకా
పొమ్మంటారు. మావొంటినలుపు ఆళ్ళ కంటుకుంటదేమో.
యిండాక మారాకొట్టుకాడికి నాటో టాగటాని కొచ్చిన బాప
నాయని గ పేమెండి? హాహాహా! లేకమోపే ఆడకూడ అంటే
నంట, టాగటం టప్పంట. జంబాలు బొడ్లో డోపుకొని టాగు
లున్న భేంబర్లని రోజూ యెంటమండిని షూట్టుండాను! కాపీ
టాగటానికి కల్లుటాగటానికి తెడా యెంటి? అడిసాస్కాంకోషమే.

యిడీ సౌఖ్యంకోషమే. కాడంబూరా? అన్నవోళ్ళు నాషుట్టూ బలాహూర్. లేకమోతే అబ్బా లాట్టమెండుమీ? నిమావుంటే నిమావుండడనే పెప్పాల. అందుపేట భూమిన టాగనోళ్లే వేరు. (గుడిసెముందుకు పోయి) యీటకల్లు! యిటాంటే?

మల్లి—(ప్రవేశించి) యేం దొరా!

వెంక—యేం దొరా అంటావేం? యీటకల్లు టాగావా? యిప్ప మారా టాగావా? యీటకల్లు నువ్వు, యిప్పమారా నీనవిటి. టాగేవోళ్ళి నేను.

మల్లి—నాసాయీ! యీతాగటవేంది? యీతండనాలపదా లేంది? యీమాట లేంది? ఊ నా మాటిచవ్ గందా. యెన్ని మొత్తు కున్నా యినవ్ గందా? నన్ను సౌక్కి పెట్టవుగందా? యెన్నాల్లి గాచారం? యెదవ సారా తాక్కపోతే నేం?

వెంక—నంజా! యెదవసారా తాగానంటావా? యెదవమారా తాగి నాడు యెదవకన్న టక్కువో డన్నమాటేగా! యేందా పొగరు? టిట్టతానికి తెగపడ్డావేందే! యిప్పుడు మల్లి తిట్టూ! ఊ ఊ, (అని చావగొట్టును.)

మల్లి—నేదు, సాయీ! నేదు. తిట్టనేదు. నే సచ్చిమోత. కొట్టకు.

వెంక—తిట్టనేదా? తిట్టనేదా? (అని కొట్టుచుండును.)

[అంత వెంకట్రావు రాజారాములు ప్రవేశింతురు.]

వెంకట్రావు—ఆ ఆ వెంకడూ! యేమది దాన్ని కొట్టెదవేమి?

రాజారాం—త్రాగు డెక్కువయి. వెంకడూ! నీయంతు కనుక్కుంటా చూడు. నిన్ను పోలీసుల కప్పించి ఫైదులో పెట్టించెదను. ఆ సుకుమారి నట్లు కొట్టెదవా?

మల్లి—యేందండి, నాదేముణ్ణి జెయిల్లో పెట్టించటం వెందుకు? పోలీ సోరి కప్పించటం వెందుకు? దొంగతనం నేసిండా?

రాజారాం—నీ సుకుమార శరీరమును బాధించినందుకు. నీ లేతనూ లతపై కొట్టినందుకు.

మల్లి—నోరు సంబోధించుకొని మాట్లాడండి. దొరగోరితో వాచ్చాను గెండా అనా? నన్ను వణిక్తావెందుకు? నాదేవుడు నన్ను కొట్టలేదు.

రాజారాం—అబద్ధ మెందుల కాడెదవు? నిన్ను కొట్టుట యిప్పుడు మేము చూడొదా?

మల్లి—అసలు నీ కెందుకయ్యా? మె మాడుకొంటుండాం. మా ఆట లట్లాగే ఉంటై. మొగుడూ పెళ్ళంల ఆటల్లో యింకోరి కేంపని?

వెంకట్రా—రాజారాం! నీవూరకొనుము వెంకడూ! త్వరగా భోజనము చేసి యింటకేగి జాగ్రత్తగానుండుము. (అని రాజారాం వెంకట్రావు లీవలికి వత్తురు)

(మల్లి వెంకడు నొకచో జేరుదురు.)

రాజారాం—మిత్రమా! మల్లి-కాదు-మల్లిక మసిపాతను కట్టబడిన మాణిక్యముకదా!

వెంకట్రా—చాల గుణవతికూడను.

రాజారాం—అవు సవును. ఈవిషయమై యాలోచించి చెప్పెదను. గుణము? (అని నిష్క్రమించుచుండురు)

వెంక—నా మల్లా! నాపరువు కాపాడావు.

మల్లి—ఆడుకుంటుండమాట నిజమే సనుకుంటానికి కొత్త.....

వెంక—చలే, కానీ, యేదీ'

[అనుబంధము 1]

వెంకడు—చరేగాని, పిల్లా! తాణానికి నీలు కాగమెట్టేవా?

మల్లి—పెట్టనేదు పిల్లగా!

వెంక—వహ్వో, వహ్వో యెన్నాల కినాల్చినమా పిన్నాను! మాలమ్మ బతికున్నానా నన్ను “పిల్లగా” అని పిలుస్తావుండేది. అది సచ్చింది. పతోల్లా వోరెంకా వోరి ముసలోడా అనే పిలుపురు! కాని ఆ అదురుట్టం ఇయ్యాల క్కలిగింది.

మల్లి—యేంది కలిగేది? రోజూ పరాసికమే. చూబై యేళ్ళొచ్చినయ్యి
గెందా? నూ పిల్లగాడివా నాను పిల్లనా?

వెంక—యూబై యేళ్ళొత్తే ముసలాణ్ణన్నమాటే?

మల్లి—కాక పడుసోడివా? యెంకట్రావుగారు సాయితా చేశారు
గెందా అని మా అయ్యనచ్చినోడికి మూడోంద లిచ్చి నన్ను
కట్టుకున్నావు. మూడేళ్ళైంది యీమూడేళ్ళనుంచీగూడా ఆ
యెంకట్రావుగారే డబ్బిత్తుండారుగదా అని యిట్టమొచ్చినట్టు
తాగటం, నా యెముకలన్నీ యిరగమొడవటం. యింత కాక
మోతే ఒక్క రేత్తిరే నా యింటికా డున్న పాపనపోయావూ?
నువ్వు ముసలోడివీ నీపెళ్లాన్ని నేను యేళ్లు తక్కువైనా ముస
లానికింద నెక్కెట్టాల్సిందే.

వెంక—యెందుకనీ? నూ సిన్నదానివి కామట్టి నేనుకూడా సిన్నోణ్ణి.

మల్లి—పడ్చుపిల్లకి పడుచుమొగుడైతే సుకంగా వుంటదిగాని ముసల
మొగుడుకా డేం సుకం? ముసలపెళ్లామైనా యాడాది కోపా
లైనా?.....

వెంక—యేంచెయ్యాల ఉద్దోగం.....

మల్లి—యీదుకు మించిననని పెయ్యాలంటే కట్టం. యెప్పుడూ
ఆరింటికాడ శాకిరేలయితే, నాగతేంకావాల?

వెంక—నీకేం బువ్వకు లోటైందా?

మల్లి—నారంగా! పెళ్లాడేది బువ్వకోసంవేనా? బువ్వొండిపెడతానికేనా?
అందుకేలయితే పెళ్ళా లెందుకు మొగుట్లెందుకు! ఆజోళ్ళుకి
శాకిరి చేసుకుంటే యింతబువ్వ దొరకదా? అట్లయితే ఆపనేం.

వెంక—గాశారం, యేంసెయ్యమంటవు? ఆరిమాట యినకమోతే బువ్వ
దొరకదు. పొగలల్లా పొలంకాపలాకు, రేత్తిరెల్లా యింటికాప
లాకు జీతవిత్తుండా డాయన యిప్పుడు సెప్పెళ్ళలా? పోక
మోతే కోపమొత్తుంది. బువ్వెట్టు, పోవాల.

మల్లి—రా దేవుడా? రా? భగవంతుడు నాగతి యిలా రాశిండు.

(అని యిర్వారు నిష్క్రమింతురు)

రంగు మెయిల్

ద్వితీయాంకము

ప్రథమరంగము

[సుశీల మోహనరావు శ్యామసుందర్ కూరుచుండియుందురు]

సుశీల—జీవితేశ్వరా! కష్టసుఖములు మనకు శాశ్వతములా?

[అనుబంధము 2]

అయినను కాలవశమున గల్గినకష్టముల కెవ్వరు కఠాలు?

మోహ—సుశీలా! నీవు సార్థకనామధేయవు.

(అంత నొకజవాను రెండుకవర్ల నిచ్చి సంతకము చేయించుకొని పోవును)

మోహ—(కవర్లను విప్పి చదువుచు) దైవమా, కష్టములన్నియు నొక్క పరియే రావలయునా?

సుశీల—(ఆత్రముతో) నాథా! అదియేమి?

మోహ—ఇదియూ, గోరుచుట్టుపై రోకంటిపోటు. ఉపకారముదలచి యొకరికి జామీనుంటిని. అదియే నాకవకారమైనది. నా యేబది వేల ఋణము చాలక నిది యొక యిరువదివేలు నెత్తినపడినది. ఈ డెబ్బదివేలు రాబట్టుకొనుటకు బ్యాంకువారు తమకు తనఖాయందున్న నా యావదాస్థియు వేలము వేయించక మానరు. మిగిలిన ఋణస్థుల కాపి యేమియు లభింపక కష్ట దీర్చుకొనుటకై నన్నురెస్తు జేయించకమానరు. నా కింక కారాగారవాసము తప్పదు.

తే॥ గీ॥ కారణబడి దుఃఖమున కడుఁ ♦ గనలి కుమిలి
జీవముల్ విడలేక వాఁపోవుకన్న
అంతగతి కల్గకుండనే ♦ చింతదీర
కాయమును బాయటయె శుభంకరము గాదె?

(అని పుత్రుని దగ్గరకుఁదీసికొని) తండ్రి! నే నెంతటి దుర్మార్గుఁడను!

ఉ॥ ఆశకుఁ బోయి, యున్నచన ♦ మంతయు దగ్ధమొసర్చి భిక్షుకుం
జేసియు నిన్ను నే నిపుడు ♦ జీవములక బెడబాయనుంటి నో
యీ సుకుమార! యీ జడున ♦ కేల జనించితవయ్య; దుఃఖవా
రాశిని మున్ననా చిరుతఁచా! యమునందె యదృష్టహీనతే ?

సుశీలా! యిదే కుష్టువాని నీ కప్పగించుచుంటిని. నీ తండ్రి
యింటఁజేరి కుష్టువాని జాగ్రత్తగ కాపాడుకొనుము.

సుశీ—(చెవులు మూసికొని) అమంగళము ప్రతిహతమగుగాక దేచా!
యివి యేటిమాటలు?

[అనుబంధము 3]

మీరే యిట్లు దుఃఖించిన నిక నబలనగు నా గతియోమి? ఇట్టి
కీష్టపరిస్థితులయందు నాతండ్రి యేమేని సాయముచేయఁడా?

మోహ—దేవీ! అది యెన్నటికిని కానిపని. నీ తండ్రిని ధనమిమ్మని
నేను కోరుదునా? ఇచ్చినను గ్రహింతునా? గ్రహింపనగునా?

సుశీ—ఎందువలన గ్రహింపఁగూడదు ? ఇందుఁ దప్పేమున్నది? పరుల
నాశ్రయించుట లేదుకదా ? ఏకమాత్రపుత్రికనైన నాకు
కీష్టము సంభవించినప్పుడు నాకొఱకై యాతడు ద్రవ్యము
వెచ్చించుటకు వెనుకంజవేయునా? నాధా! ఆలోచింపకుండు.
లెండు. నా జనకు నడుగుండు. ఆయన తప్పక ద్రవ్యమొసంగును.

మోహ—పిచ్చిదానా ! ఏల నను అందరించెదవు? మామ నాశ్ర
యించుటకన్న నై చ్యమువేరుగనున్నదా? ఇంతటి హైన్యమునకు
మనం బంగీకరించునా?

సుశీ—వలదు. మీ రాశ్రయింపవలదు. మీ యాజ్ఞయైన నే నడిగి ధనము తెత్తును. సరియో?

మోహ—నేనంగీకరింపను. ఇంతకన్న నేమిత్తుకో యాశ్రయించి నేనే ధనముఁ దెచ్చెదను. ఏమిత్తుకో యననేల? నాబహిఃప్రాణమైన నెంకటాపున్నాడు. రంగూన్ మెయిల్ కోట్టుకొని పోయిన చినముచగూడ నాకెంతయో నాయ మొనర్చినాడు. ఇప్పుడు మాత్రము నాయ మొనర్చకుండునా?

సుశీ—ఇది మంచిపనియో? సంసారము గుట్టుగ నుండవలదా? మన ఒందుగుండా? మనవంశజుడా? మిత్తులను నమ్మి మోసపోయిన వారల నెందరిని మనము చూచుటలేదు? ఎందరు మిత్రద్రోహు లీప్రపంచమున నెందర ధ్వంస మొనర్చుటలేదు? మీకుఁ జెప్పఁ గలదాననా నాథా; నా మొరాలకింపుడు. ఇందులకు నాతండ్రి అన్యథా తలంపడు. ఈవార్త నెఱింగినచో మన మడుగకుండ గనే ధనము తెచ్చియిచ్చును. సందేహింపకుడు. ఇతరుల నాశ్రయింత మను యోచన మీ హృదయమునకు దూర మొనర్చుడు.

మోహ—(యోజించి తలనూపుచు) ప్రయోజనములేదు. ఇందులకు నేనంగీకరింపను. నీతండ్రి తనంత తెచ్చియిచ్చినను నా కక్కర లేదు. మైత్రీకో నెంతటి మహిమయున్నదో నీ వే మెఱుంగు దువు? కండువా తెచ్చియిమ్ము. మాటలతో కాదు. ఆతనికి నాపై నెంతవాత్సల్య మున్నదో క్రియా రూపమున జూపెదను

సుశీ—(కన్నీరు నించుచు) నామాట వినరా? నావాక్యములు రిత్తలని యెంచుచుంటిరా? నామాటలపై విశ్వాసము లేదా? నాథా! నాథా! ఇందువలన మనకు చేటు మూడఁగలదు. ఇట్లంటినని నాపై కినియకుడు. మీప్రియత్నము మానుడు.

మోహ—ఈవిషయమున మాత్రము నీమాట వినను. (అని లోవలికి

పోయి కండువావై చుకొని ప్రివేశించుచు) లేనిపోని సంశయముల
పెట్టుకొనకుము (అని పొవుచుండ)

శ్యాం—నాన్నా! నేను కూలా వొత్తా.

మోహ—బాబూ! నే నిప్పుడే వచ్చెదను. నీవు మీయమ్మయొద్ద
నుండుము. (అని నిష్క్రమించును)

సుశీ—నాథా, నాథా. (అని కన్నీరు కార్చుచు నిలిచియుండును)

ద్వితీయ రంగము

(వెంకటాద్రిపు యింటిముందు ప్రదేశము: రాజారా మొంటరిగ
పచారులు చేయుచు)

రాజా—మల్లినామస్మరణ, కాదు కాదు, మల్లికానామస్మరణతోడ
ప్రార్థలు పుచ్చుచున్నాను. ఆహా! యెంతటి యమూల్య
రత్నము! అభ్యంగనాదుల జేయించి పరిశుభ్రమైన వస్త్రములఁ
గట్టించి కురుల దువ్వి పూలు ముడిచి సువర్ణాభరణములతో
నలంకరించినచో అప్పరస్త్రీలుకూడ మల్లికాళిగోటికి సరిపోలరు.
ఇన్నిహంగామాలు చేయుటకు ధనమేది? నా తండ్రియగు
గంగారాంసేటు వడ్డీలకు వడ్డీలు పెంచి యార్జించి నాకొసంగిన
ధన మంతయు నన్నివిధముల నీవరకే యనుభవించితిని. వెంక
టాద్రిపు దయవలన ధనములేనిలోపము కనుపడుటలేదు. వ్యయ
ప్రయాస లాతనివి, యనుభవము నాది. సర్వస్వాంత్రముగ
ననుభవించుచుంటిని గాని, యాతనిభార్యమాత్రము నాకు తా
విచ్చుటలేదు. ఎన్నియో బొంకి యెన్నియాశలో కల్పించి
తన తల్లిదండ్రుల మోసగించి, తనను ఈరెండవపెండ్లి వెంక
టాద్రిపున కిచ్చి బలవంతముగ సంటగట్టించితి నని శాంతకు
నాపై కోపము. తాను తనపతియగు వెంకటాద్రిపుతో నెన్నియో
కొండెములుచెప్పుచున్నట్లు వింటిని. కాని, యాతడు మాత్రము
నమ్ముచున్నట్లులేదు. నమ్మియేయున్న మామైత్రి సేవరకే స్వస్తి

చెప్పవలసి వచ్చియుండెడిది. నమ్మినను నన్నేమియు ననజాలడు. అన్నచో తన పూహములు సాగ వనుభయ మొకటి, వేళ్ళల పోడి సరసస్కాపములు కంచగు నను భయ మొకటి. ఇంతకును వెంకనిది యదృష్టము. ధైర్యము నన్ను రాజారాంగా సృష్టిం చెనుకాని, వెంకనిగా సృష్టించియుండిన వెంత బాగుండెడిది? విశ్వామిత్రునికువలె నాకుగూడ ప్రతిసృష్టి చేయగల సామర్థ్య మున్నచో ఒక్కసృష్టినంతయు తారుమారు చేసియుందును. అందులకు చింతించి యేమి ప్రయోజనము? వెంట్రావునకే తైలము బ్రామెదను, ఈతఁడెంతకును నింటినుండి బయటపడడే! (అని పచారులు చేయుచుండ)

[వెంకట్రావు ప్రవేశించును.]

రాజా—వెంకట్రావుగారా! నమస్కారము.

వెంక—అరే! యెప్పుడువచ్చితివి? ఏవేళకునురాకపోతే నీకొరకే రావల యుననిబయలు దేరితిని. ఇప్పుడు నీవలన నొక మహత్కార్యము కావలసియున్నది.

రాజా—మీయాజ్ఞ కన్యధా యెప్పుడు చరించితిని. కాని నేను కూడ మీవలన కొంతసహాయ మపేక్షించుచుంటిని.

వెంక—ఏమది?

రాజా—నాకొక సంబంధము వచ్చినది. నేను వలదన్నను నాతల్లి ముండ పెండ్లిచేసికొమ్మని గోలపెట్టుచున్నది కొలదిదినములలో ప్రధానము జరుపవలయును. ధనము లేదు.

వెంక—ఇంతకేదా! ఆధన మెంతకావలయునో అంతయునునేనిచ్చెదను. సరియా? ఇక నావిషయమై విచారింపకుము. మోహరావు స్థితి యెట్లు మారినదో యెరుగుదువుగదా? నేషనల్ బ్యాంకు తనఖాబాక్కి యేబదివేలకింద నాతనియాస్తి వేలమువేయించు నట్లు యేర్పాట్లు జరిగినవి. (అని చెవిలో రహస్యము చెప్పి) ఇందుల కేదేని యుపాయ మాలోచింపవలయును.

రాజా—ఉపాయమున కేమున్నది? బ్రాంబి, సాంబి; యీ రెంటితో లోబరచుకొనవచ్చును.

వెంక—పొంబడుచుంటివి. ఆతఁడు సద్గుణవంతుఁడు. ఆతనిభార్య సాంబ ర్యరాసి. ఆతని కామెపై ప్రేమ యధికము. ఆతఁ డిందుల కంగీకరింపఁడు.

రాజా—ఆతఁ డంగీకరించునా? కొంచెము శ్రమపడవలయును.

జే! గీ॥ ఎట్టులో యుక్తిచే బ్రాంబి + నింత త్యాగఁ జేసి, వేశ్యను జేర్చిన + జీవితో లె విడచుచే యవి, యీతఁడ + వీడనెంచి యున్న? వాటికి లొంగని + యువకుఁడెవఁడు?

విందొకటి ఏర్పరచి (రహస్యము చెప్పి) మెల్లగా వారిజయింటికి...

వెంక—నా యుంపుడుగత్తె!

రాజా—నీ వనుభవించుచుంటివా? అయినను లంజ కొక మగఁడేమిటి! అదిగాక మిత్రులలో ఆభేద ముండకూడదు. కార్యసాధనకొరకు తప్పక యంగీకరింపవలయును.

వెంక—ఏమో! ఆభారమంతయు నీది.

రాజా—నీభారము నాది, నాభారము నీది (చెవిలో రహస్యముచెప్పి) ఇందుకు నీవు తోడ్పడవలయును.

వెంక—మల్లి లొంగునది కాదు. చాల గుణవతి.

రాజా—నీవుకూడ గుణవంతుఁడవే. దాంపత్యము విడదీయుటకు మాట సాయము జేయుము. తదుపరి నా ప్రజ్ఞ చూడుము.

వెంక—సరియే అందులకు నే నంగీకరించితిని. ఆవచ్చునది మోహా రావువలె నున్నాఁడే!

రాజా—ఆహా, ఆతఁడే.

వెంక—(అందురూపాయాలనోటు నిచ్చి) నీవు బాజారునకుఁ బోయి రమ్మ. ఆతఁడు మన యింటికే వచ్చుచున్నాఁడు. (రాజారాం నిష్క్రమించును. వెంకటాపుకూడ లోనికేగును),

మోహా—(ప్రవేశించి తెరవైపు చూచుచు) వెంకటాపుగారూ! వెంకటాపుగారు! (అని కేకలు వైచి) ఇంటియందు లేనట్లు న్నది. ఎచ్చటకు బోయెనో ఎట్లు తెలియును. ఎప్పటికీ వత్తురో కార్యాధిని కావున వేచియుండక తప్పదు.

వెంక—(ప్రవేశించి) మోహారావుగారా! ఎంతసేపైనది వచ్చి? లోనికి పోవుదము రండు, (తెరనెత్తగా వెంకటాపు గృహము. ఇద్వరును లోనికి పోయి కూర్చుందురు)

వెంక—ఏమాత్రము తీరికయన్నను మీయింటికి వచ్చియుండెడివాడను. నాచీనుండియు మరల మీ క్షేమము విచారించలేదు! ఏమి చేయుదును! మా బంధువులలో నొక కుఱ్ఱవానికి చాల జబ్బుగా నున్నది. వచ్చెడి పొగము; పోయెడి పొగము. వచ్చిపోయెడి బంధుగుల కంతు లేదు. రేయింబవళ్ళు నిదుర లుండుటలేదు. నిమిషమున నొక డాక్టరును బిలిపించుచుంటిని!

మోహ—పాపము ఎల్లున్నది?

వెంక—ఎల్లున్నదని చెప్పుదును! ఇప్పుడే యింజక్షన్ నిప్పించి వచ్చితిని. కొంచెము నిలువఁబడినట్లు తోచుచున్నది. పాపము వాళ్ళకును వేరుసహాయము లేదు. బిడతనము.

మోహ—వెంకటాపుగారూ! మీరింతటి యుదారహృదయలు కావుననే నేనుకూడ మీ సహాయ మవేక్షించి వచ్చితిని.

వెంక—అతనిస్థితి యెట్లున్నను, ముందు మీ సంగతి విచారించుట నాకు మిఖ్యము. మిత్రుడనని కదా ఇంత యభిమానముతో పరుగెత్తి వచ్చితిరి. మీకు వలసిన సాయము చేసెదను. చెప్పుడు.

మోహ—ఏమి చెప్పుదును? నాయేబదివేల ఋణమునకునూ నేషనల్ బ్యాంకువారు నోటీసు నిచ్చిరి; నాజామీనుపై నిధువదివేలు ఋణము గైకొనిన నారాయణరావు దివాలాతీసినాడట, అది కూడ నానెత్తిన పడినది.

వెంక—మోహనరావుగారూ! మీరు ధైర్యముతో నుండుడు. మిమ్ముల నీ విపత్తునుండి తప్పించు భారము నేను నెత్తిన వైచు

కొనెదను. ఇప్పు డీ ఋణము చెల్లించి యాస్తివిడుదల జేయించి నచో, యితర ఋణస్థు లెవరైన ఆయాస్తిని వేలమువేయించి మీకు దక్కనీయరు. కావున బ్యాంకువారి నే వేలము వేయ నిండు. నెత్తిన పడినతరువాత, ఆయిరువదివేలుమాత్రమే మెట్లు తప్పను? వేలము డబ్బదివేలకే మీయాస్తి నాపేర కొట్టి వేయించుకొనెదను. మీవ్యవహార మంతయు చక్కబడినతరు వాత మీయాస్తి మీపేర వ్రాసియిచ్చెదను. నాపేర పెట్టు కొనుటకన్నగూడ, నమ్మకమైనస్త్రీ యెవరైన నున్నచో యామె పేర పెట్టుట యింకను బాగుండునట్లు దోచుచున్నది. మన మిర్వురము మిత్రులము గావున నిది లాలూచీయని యితరు లెవరును అనుమానించుటకుగూడ వీలుండదు.

మోహ—ఆ భారమంతయు మీది. నన్ను ముంచినను తేల్చినను మిమ్ములనే నమ్మియుండెద.

(అంత రాజారాం లైంజ్యూస్ బాటిల్సుతో

(ప్రవేశించి బుడ్లు బల్లపై బెట్టును)

వెంక—దానికేమిలెండు! అదంతయు నేజూచుకొందును. రాజారాం! కూర్చుండుము. చూచితివా, దైవ మెంత పక్షపాతియో?

తే॥ గీ॥ కల ధనానికి తోడింక వలయుననుచు

కష్టపడి యేదియో యొక ♦ కార్యమందు

కాలుబెట్టుచు నారంభ ♦ గడగువారి

యునికి గని యీశ్వరుం డది ♦ యోర్వలేడు.

మోహ—వెంకట్రావుగారూ! “బుద్ధికర్మానుసారినీ” యని కర్మనను సరించి బుద్ధులు పుట్టుచుండును. దీనికి భగవంతుఁ డేమిచేయ గలఁడు. విధివ్రాసె తప్పింప నెవరితరము.

రాజా—(నవ్వి) స్థితినిబట్టికూడ ధోరణి మారుచుండుట సహజము.

వెంక—రాజారాం! ఇప్పుడు హాస్యమునకు సమయముకాదు.

మోహ—నన్ను పరిహసించుటయేమి? ప్రతిమానవుని జీవితమును హాస్యాస్పదమే. అందు వాస్థితి మరీసీగము. ఏమందురా?

మ॥ ధనవంతుం డగు నేచి హీనుడును చెంతక జేరుచుక, రేబవల్ జనులెంతో నుతినేతు రింకొకడు సచ్చారిత్తుడొగాక, యా ఘుచునిం జూడరు జేబో రతని నాకాంక్షింప దెవ్వారలుక ధనమూలంబులు శౌరవోన్నతులు గాదా, చూడ నిద్ధాత్రిలోక.

వెంక—అతని మాటలు లెక్కనేయకుండు. ఫలహారముల దెత్తు నుండుండు.

మోహ—అనవసరముగ నేమేమియో తెప్పించితిరి.

వెంక—అనవసర మేమున్నది? మన మేమిశాశ్వతమా? ఇప్పుడు గా కున్న నిక చనుభవించున దెప్పుడు?

మోహ—అవును. ఆమాటయు నిజమే.

చ॥ కలిమి గలట్టివారు, కల కాలము నిల్చెడుభంగి, యార్జనక సూక్ష్మపుచు, లోభులై, తిసగఁ జాలక కట్టగలేక, యెంతయుక వెలయుదు, రంత్యకాలమున వెంటనె వచ్చునె, యాధనంబు, దొంగలొ, దొరలో భుజింతు రటు గాక, రహించునె నీచసంపదల్.

శాంత—(లోకలనుండియే) ఏమిచేయుచున్నారు? ఒకపరి లోనికి వచ్చె దరా?

వెంక—ఏమి కొంపమునిగినది, పెద్దమనుష్యులతో మాటలాడుచుండ...

మోహ—పరవాలేదు. ఎందరితో పోయిరండు.

(వెంకటాపు నిష్క్రమించును)

రాజా—(తనలో) ఈ కటకట యంతయు కంఠస్వరము పరులు వినిరని కాఁబోలు. ఇది పిచ్చియూహ. స్త్రీకి మనశ్శాంచల్యము పుట్ట నంతవరకే పురుషునియాటలుగాని, పుట్టినచో చీకటికొట్టులో బంధించినను, శృంఖలములం ద్రొంచుకొనిన మదపుటేనుగువలె బంధెనుండి యీవలబడి విచ్చలవిడిగ సంచరింపదా? ఇంత కట్టడిలో నుంచుటగూడ కొంతసాహసించుటకు కారణమగును.

(వెంకట్రావువరుచేంచి కూర్చుండును. మూడు ప్లేట్లతో నేవకుడు ఫలహారములు తెచ్చి ఒల్లపైనుంచి నిష్క్రమించును)

వెంక—ఫలహారములు కానిండు; ఆలోచించెద రెండులకు? మైత్రి బంధుత్వముకన్న నెక్కవది. మిత్రులయందే భేదములును నుండకూడదు.

మోహన్—భేద మే మున్నది.

(అని మువ్వరును ఫలహారములు చేయుచుందురు)

శాంత—(ప్రవేశించి సైడులోనుండియే) ఆహా! యీ నవమోహనుని జూచి యెంతకాలమైనది. నానాటికిని ఈతని సౌందర్య మభివృద్ధి నందుచున్నదే!

వెంక—మోహన్ రావుగారూ! ఎట్లున్నవి ఫలహారములు?

మోహన్—(నవ్వి) బాగుగనే యున్నవి.

శాంత—(తనలో) ఇంతటి సౌందర్యరాశితోడి సుఖమేకదా సుఖ మనబడును.

వెంక—నేవకా! లైంజ్యూస్ బాటిల్సు కొట్టి గ్లాసులలో పోయుము.

(నేవకుడు వచ్చి లైంజ్యూస్ బాటిల్సు కొట్టి గ్లాసులలోపోసి నిష్క్ర॥)

వెంక—స్వీకరింపుడు. (మువ్వరును త్రాగుదురు)

మోహన్—వాసన వేరుగనున్నది. గొంతులో నేమోభగ్గున మండినది.

వెంక—ఇది యీనడుమనే కొత్తగా వచ్చినది. లైంజ్యూస్ త్రాగి సంతమాత్రముననే మనసున కతియల్లాసమును గూర్చును.

మోహన్—అందువలననే కాబోలు శరీర ముప్పొంగుచున్నది.

రాజా—వెంకట్రావుగారూ! ఇంతవరకేనా? భోజనముకూడనా?

వెంక—మోహన్ రావుగా రంగీకరించినచో.

మోహన్—అందు తప్పేమున్నది? “అన్నం పరబ్రహ్మస్వరూపం”

(అని గొంతు సర్దుకొనును.)

వెంక—అదే మట్లు గొంతు సర్దుకొనుచున్నారు?

మోహ—కొంచం...తల... తిరుతున్నట్లుంది.....గొంతు.....

వెంక—కొంచెముసేపు పరుండెదరా?

మోహ— అక్కణ్ణేదు.....కొంచం ..కాదు...కళ్ళు ... జగుజగు
లాడుట్లునై . ఈ యిల్లు...వాకటారెండ్రా...సినిమాలో
...పున్నట్లుగావుంది ..నటుట్రగుడుకే ... రావణాసురుడికి...
పుష్కరుడి సభలో...పోట్రాటపడి... చెంచులక్ష్మిమీద పడ
బోతు...సిట్రేరేఖవొచ్చి ..అడ్రాం టగులుటోంది.. హహ
హహహ-యమడర్మరాజును...స్వర్గంలోంచి...డొరించింది...
రంగసాని...హహహ...నేనై తే...కాల్చిపారేటును...అరెరె
రెరెరెరేరే ..వషిష్టుడు...డమయంటిని...జాట్టుపట్టుకొని...
యీశుకొప్పన్నాడు.. నేనుపోయి...దేవేంద్రుడు...అహల్యను
కాపాడినట్లు...పంచేస్తాను ... (అని లేచి తూలిపడుచూ)
హహహహ కాడుకాడు ... హహహ...కాడు...టారని ...
హరిష్పండు...యీశుకొప్పొంటున్నాడు ... పటివ్రాటని...
బలాట్కరిపే నాకేం... (అని కూలబడి పరుండును)

రాజా—వాహకులు కావలయునేమో?

వెంక—తెలివి వచ్చినవిదవ నతఁడే పోవును. ఏ మాత్రము పట్టించితి
వేమిటి?

రాజా—రెండేసి డ్రాములు.

వెంక—అందుకనే యింతత్వరితముగ పనిజేసినది. స్నానము కొంతవరకు
కొనసాగినట్లే. రాజారాం! భోజనముచేసిరమ్ము. ఇంతలో నేను
కూడ భుజించెదను.

రాజా—అట్లే కాని నామాటమాత్రము మరువకఁడు. (అని నిష్క్రమించును)

శాంత—(కొంచెమూగి పగిలేశించి చూసి) ఆహా! యెంతదోహము!
తాఁడెడ్డకోతి వనమంతయు చెరచెనన్నట్లు నా భతఁ యీ నవ
మన్మథాకారు మోసకృత్యమున తాగించి యింతటి దుస్థితికి

తెచ్చినీ! ఛీఛీ! మిత్రదోహ మొసర్చుటయో! ఈ దుష్టులకు
మున్నుం దెట్టిదుర్గతి సంభవింపనున్నదోకదా! వెకటావ్రా!
నీదురూహలే నిను నాశనమొనర్చును. పాపము సద్వంశసంజా
తుఁడు సర్వాంగసుందరుఁడు సచ్చీలుఁడు ప్రేమమూర్తి (అని
తలపంకించి ప్రేమదృక్కుల ప్రసరించుచు నిష్క్రమించును)

తృతీయ రంగము.

[బయలుస్థలము. వెంకనిగుడిసె సమీపమున]

వెంకడు—(తూలుచు ప్రవేశించి) ట్రింటాను, పొడుప్టాను, వంపే
ప్టాను, యెవడిబాబుమ్ము ట్రాగేను. యెవడిట్రాబామ్ము
ట్రాగేను. డ్రాంగటనంపేషి ట్రాగేనా? టెంక లెగరకొట్టి
ట్రాగేనా? నాబామ్ము నేను ట్రాగేను. యెంకట్రావయ్య
బామ్ము ట్రాగేను. అయనబామ్మే నాబామ్ము. రోజుకాడి
కియ్యా టెక్కువ ట్రాగేను. మీరు ట్రాగ్గలూ, ట్రాగుటే పై?
ఇయ్యా శనిరువులూ నూపించిండు మాడార. అంత డబ్బి
చ్చిండు. కాదంటారా? అన్నవోళ్ళ నెగిరిటంటాను. (అని
తన్నబోయి క్రిందపడి) బలే పట్టి, పట్టిలు కొట్రేనంకే నేనే
కొట్రేలి. మొదలుకాడా పైలుమానోళ్ళకు పట్టిలునేర్పిండి నేను.
గుడ్లు మిట్రకరించి ఖూట్టారే? యిగిలిట్టే, యీటకల్లు ట్రాగి
నట్టే, పడాలు పాట్రానికి మీపేట్రే మాడ్డి. యెడవపడాల్ని
యెండుకు? నేపాట్రానినండి.

పాట.

ట్రాగినోళ్ళపోకు ట్రాగిటేనె పెరిలుప్టాడి,
ట్రాగినోళ్ళ కేంపెలును ట్రాటికళ్ళులోని మజా
యారబడుడు ట్రాగి యిగిణేచు డయ్యాడు
యిష్టామిట్రుడు ట్రాగి యిందుగ్గై పోయాడు

యీటకళ్ళు ట్రాగినోళ్ళు యీరుల్లే పోటారు
ట్రాటికళ్ళు ట్రాగినోళ్ళు భెమ్మలోకం యెల్లారు
యిప్పమారా ట్రాగినోళ్ళు యీఁజోర్ల మెల్లారు
రమ్ముమారా ట్రాగినోళ్ళు రంబకాడి కెల్లారు
షముడ్రాలు కాలువలు మారాకళ్ళు కావాల
గుట్టలు రాళ్ళన్ని నీకుముక్కలు కానాల.

యీషేట్టో మారా, యీషేట్టో పీకులు పట్టుకుంటే మార్గంలో
రంబటో మరమా లాడొచ్చు. యేమంటారు. కాదయ్యారా?
అంటే నామట్టూ బలాడూర్.

మల్లి—(ప్రవేశించి) నా దేవు డాలగుండే [అని దగ్గరజేరి] యేంది
సాఁయీ! వోరితోట్రావోడన?

యెంక—యేంది పిల్లా! నీటో పే.

మల్లి—అదుగో యెప్పుడన్నా కోప వొచ్చేట్టే?

యెంక—ఆఁ కోపంలో పణయంకూడా వుంటే.

మల్లి—పణయం యింకోప దేళ్ళు పోయాక...నా సాయీఁ నామడు
సులో నే నెంత కుళ్ళిపోతుండానో నీ కేం తెలుసు? పపంచికం
మీన యెంతమంది ఒక మొగులు సాలక, శలలేగుతుండారు?
ముసలోళ్ళకు కట్టిమెడితే ఆగ నేక యెంతమంది దొంగేడుపు
లేడుత్తుండారు. యెంతమంది లెగించిమోతుండారు, ఆళ్ళనాగే
నానుకూడా దొంగేడుపు లేడుత్తావుంటే అనుకోవొచ్చు,
యెన్నాలకై నా నువ్వే నా దేవుడని, నీకాడే నాకు నుకం కలగా
లని, గంగాణమ్మకు మొక్కుంటుండా! దొంగేడు పేడితే
వోరికి తెలికపోయినా, ఒగమంతుడికి తెలికపోదను కుంటుండా!
యెన్నాలకై నా నామీన నీకే దయకలుగుద్దనుకుంటుండా!
అరుందతమ్మం తంశనుబగించా అనుకుంటుండా?

యెంక—నామల్లి! నీపంగటి నాకు తెలుషు, కైపు దిగినకొద్దీ
కూంట కూంట వొల్లు గరొడుత్తోంది, యేదీ, ఒక్కమాలి

పణయలోకంలో ముసుగుదాం ఒక్కముద్దెట్టు (అని కొగ
లించుకొని ముద్దిడబోవుచుండ వెంకట్రావు రాజారాంబు
ప్రవేశము)

వెంకట్రా—ఒరే వెంకటా! కొట్టకు కొట్టకు.

మల్లి—(సిగ్గుపడి తలవంచి దూరముగాఁ బోవును)

వెంక—కొట్టిటంచేదు బాబూ?

రాజా—ఆహా ఆ వెన్నెలలో వనలక్ష్మివలె సున్నదినుమా? వెంకటా!
యేమిరా నీయదృష్టము!

వెంక—త. త. త. తమబో ట్రారలా...

రాజా—యింతమాత్రమునకేనా! మొన్నరాత్రి జరిగిన సమాచారమే
విన్నచో నేనుందువో?

వెంక—యేందిదొరా! యేందది పెప్పండి.

రాజా—మీయయ్యగారినే యడుగుము.

వెంక—పెప్పండి బాబూ! పెప్పండి. ఆమా టిన్నకాణ్ణంట నావొంటి
మీన నీమలు పాకుతుండై.

వెంకట్రా—ఏమియునులేదు. నీ వెప్పుడును యింటివద్ద నుండవు.
అది సిన్నపిల్ల.

వెంక—అయితే? పెప్పండి దొరా! నన్ను మంపకండి.

రాజా—అయితే యేమున్నది, యింకొకరితో.....

వెంకట్రా—పోనిద్దూ, మొగుడాలేక సరసుడాలేక.....

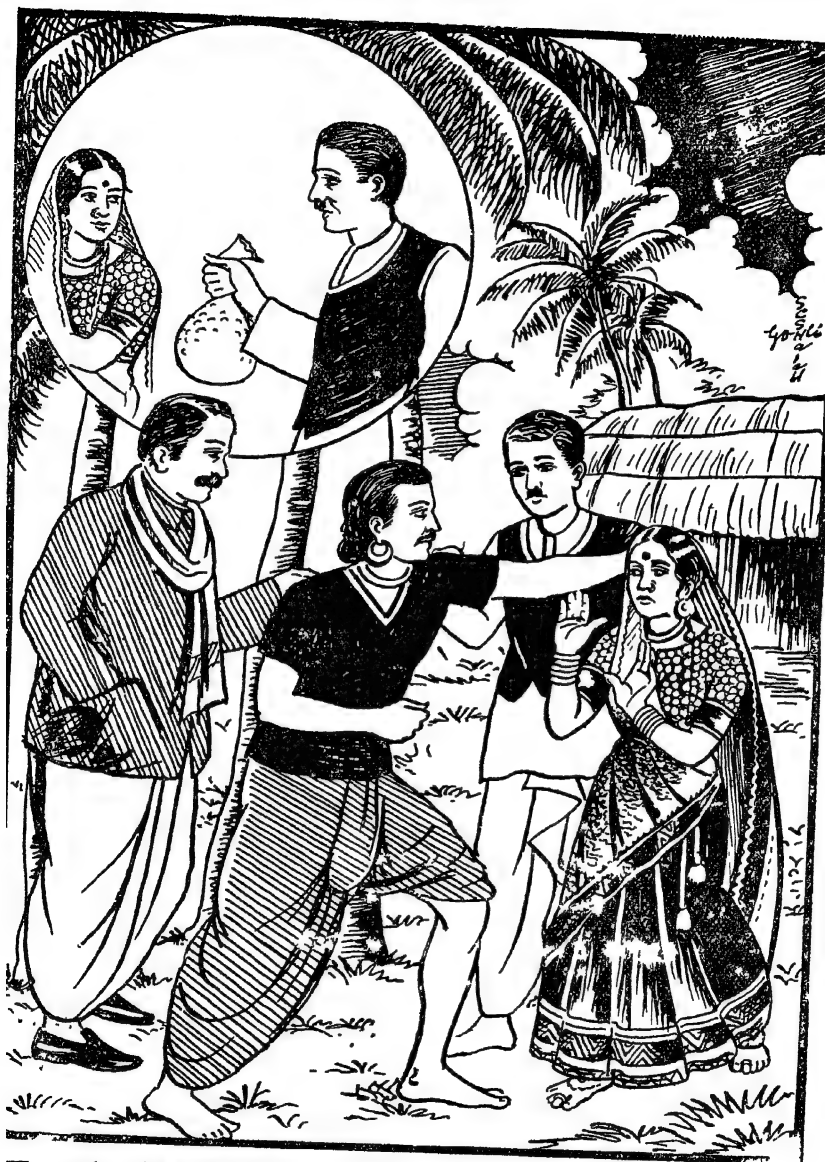
వెంక—ఆ, అంతేనా! నే నూరకుంటానా? యే! యిట్రా.

మల్లి—యేదీ?

వెంక—(కోపముతో) యేందంటా వేందే? రంగు ముగ్గుణ్ణించొకొనే
యిన్ని యేసాలూ (అని జుట్టు పట్టుకొనును.)

మల్లి—ఇదేంది, నే నేపాపం యెరగను నాఁయే.

వెంక—యెరగవూ యెరగవూ. (అని వొంగదీసి గుద్దుచూ)

రాజారాము మల్లికి ధనమునంచి అశజాపి లోబరచుకొనబోవుట, ఆమె నిరాకరించుట,
 రాజారాము వెంకట్రావులు వెంకనికి మల్లిపై కొండెములుజెప్పి దానిని కొట్టించుట,
 వారిద్దరి సంసారము విడదీయుట.

వెంకటా—కొట్టకు కొట్టకు.

వెంక—పో నంజా! పో! నాయంటికా డుండొద్దు పో! (అని కొట్టుచు గెంటుకొనిపోవును.)

వెంకటా—ఎంతపని చేసితివోయి!

వెంక—బాబూ! యింటికి మోతా?

వెంకటా—యిదిగో యీ రెండురూప్యములను తీసికొని తాగుము.

వెంక—సిత్తం బాబూ! (అని గుడిసెతలుపుకు తాళమువైచి నిష్క్రమించును.)

రాజా—మిత్రమా! చూచితివా?

వెంక—అప్పుడే యేమైనది?

రాజా—చూతువుగదా? యెంకనిమాత్రము దీనికడ జేరనీయకుండ తాగుడునకు పుష్కలముగ ధన మొనంగుచు మల్లిపై కొండ ములు చెప్పచు దానిమాటయే మరచునట్లు చేయవలయును.

వెంక—అట్లే చేయుదము, పోవుదము పద.

రంగుల మెయిల్

తృతీయాంకము

ప్రథమరంగము

(మోహనరావు గృహము : మోహనరావు, కృష్ణమూర్తి
కూర్చొని యుండురు)

కృష్ణ—మోహనా ! అల్లనుకొనుటకు వీలులేదు. సంపదలతో దుల
మాగునపుడే సర్వమిత్రులును సరసజేరుదురుగాని దరిద్రావస్థయం
దెవ్వరును తోడ్పడరు. చూడు.

తే. గీ. స్వస్థలంబుల వెల్గొందు ♦ సమయమందె
నాదృతిం గందు రెల్ల రీయవనియందు;
పద్మినీబాంధవుండైన ♦ భానుడడరి
అంబుజము నొంపడే తటాకంబు విడిసె.

మోహన్—అదియు నిజమే ! కాదనుట లేదు. కాని వెంకటాద్రిపు
విషయమున మాత్రమే ఘట్టాహించుటకు వీలులేదు. రంగుల
మెయిల్ సముద్రమున నంతర్ధానమైననా డెంతసహాయపడెను ?
తదుపరి యెన్నియపకారము లొనర్చెను ? నా విషయమై
మీకన్నగూడ నెక్కున తాపత్రయపడుచుండెను. అట్టివాఁ
డికముందు మాత్రము సహాయపడకుండునని యూహించుట
కవకాశమేది ?

కృష్ణ—ఇది పిచ్చియాహ, వెంకటాద్రిపునంగతి నీ నెరుగనా ? ఆతని
తండ్రి నెరుగనా ? వెంకటాద్రిపునకు ప్రాణమిత్రుఁడు రాజారాం.
ఆతఁడెవరు ? గంగారాంసేట్ పుత్తుఁడు, తాగిబోతు, వ్యభి

చారి, దొంగ. అట్టివానికి మిత్రుడైన వెంకటాద్రి సద్గుణ వంతుడెట్లుగును? చచ్చిక్కవలె చూచిన కాంతలనెల్ల నాసించు నాతఁడా సద్భావమున సహాయమొనర్చును? ఇది కల్ల. ఈన్నేహ మెప్పటికైన ప్రమాదము తేకమానదు. అట్టిన్నేహ మప్రతిష్ఠ తెచ్చితీరును.

ఉ. చోరులు జారులు మరియు ♦ జూగరులు కడు మోసగాండునుగ
వారుణి గోల్లవారి చెలువంబున నబ్బవె యీగుణంబు లె
వ్యాధికినైన కాక యపవాదము తప్పన లోకమందు తా
చేరుటచేతనే శిఖయు ♦ జెందడె నమ్మెటపెట్ల నిచ్చుతోన్.

మోహా—వెంకటాద్రి మీ రనుకొనునంతటి త్రాగుబోతుకాడు; అయినను ఆతనియందు నాకుగల విశ్వాసముచేత మీ వాక్యములు నాకు నచ్చుటలేదు. ఇందుకు మీ రాగ్రహింపకుండు గని నా వార్ధి.

కృష్ణ—పోనిమ్మ! నీ కాతని నాశ్రయింపవలసినంత యగత్య మేమి వచ్చినది? నీ కెంతధనము కావలయునన్న నే నీయనా? నాకుమాత్రము వేరు సంతతియేది? నా తడసంతరిము నా యాస్తికిగూడ మీ సతీపతులేకదా యుత్తరవాగు లగుదురు. నే నేమి కట్టుకొనిపోవుదునా?

మోహా—మామగారూ! మీ యాస్తికొరకు నే నీషణ్మాత్రము నాశించుటలేదు. భార్యా బాంధవ్యమున జీవించుటకు నే నేమి పొరుషహీనుడనా? శంకరరావుగారివుత్రిడు పొరుషహీనుడెట్లుగును?

కృష్ణ—అదిగో, అదియే నే నేడ్చునదియనూ; నీవుకూడ అట్టిసితికో వత్తువేమో యనియే నా ప్రాకులాట.

మోహా—పొరుషమున కంటినిగాని యట్టి మర భ్యాసములనుమాత్రము నే నలవరచుకొనను. ఆ విషయమున ధైర్యముగ నుండవచ్చును.

కృష్ణ—ఏమో! ఏవేళ కెట్టిబుద్ధి జనించునో? అయినను నామాటలు నీ కిప్పుడు నచ్చవు! ఏమందువా?

చ. పడుచుదనంపుగర్వమున ♦ భావిదలంపక మూఢుడెంతయున్
చెడునహవానముల్ సలిపి ♦ చే బొసగూడెనుంతదాక తా
నుడుగఁడు వారిచెల్లి మదిఁనోర్వఁడు పెద్దలుగూర్చుబుద్ధులక
వడను సహించుపద్మము లఁవంబును మెచ్చునె చంద్రకాంతులక.

మోహ—అయితే మీయభిప్రాయము నే చెడుదు సరియేనా? సరి
అట్లే తలంచుడు. అంతటిచేటు ముగిసి నేను మిమ్మాశ్రయించి
నప్పుడే మీరాదరించిటయో, నిరాదరించుటయో యొనర్చు
గూడదా? ఇప్పు డింతటికంటె శోభ యెంచుటకు ?

కృష్ణ—నాది కంఠశోషయా! కాదు. విశేషానుభవమున చెప్పుమాట
లివి. నాగర్భవానము; నాముద్దుబిడ్డ; నాయేకమాతృప్రతిక
బాగుకొరకు నా మురిపెంపుమనుచుని క్షేమముకొరకు ఆబాల్యం
బుగ నతికారాబమున నత్యంతప్రేమతో పెంచిన నీబాగు
కొరకు చెప్పుచుంటిని.

సుశీల—(ప్రవేశించి) తండ్రీ! యిప్పుడు కాదనినవా రెవరు? కొన్ని
దినములవరకును వారియుద్దేశ్యమునే యనుసరింపరాదా?

కృష్ణ—అమ్మా! నీవుకూడ నాతనియుద్దేశ్యమునే యనుసరించితివా!
నీమగనియుద్దేశ్యము ననుసరింపలేక కాదు. చూచుచు నూర
కుండలేక కాదు. ఈ వర కనుభవమున నున్న విషయమగుటచేత,
భవిష్యత్తు నెరింగియుండుటచేత నాయనుంగుసోదరి యన్న
పూర్ణ బలవన్మరణము క్షణక్షణము నాకు స్మృతికి వచ్చి
నాగుండె వేల్పుచుండుటచేత శంకరరావుసీతి కనులార చూచి
యుండుటచేత మీయోగక్షేమములు విచారించవలసిన బాధ్యత
యుండుటచేత చెప్పవలసి వచ్చినది. కానిండు! మిమ్మెల్లకాదన
వలయును? ఎట్లు కావలయునో అట్లు కాకమానదు. విధివాయిలు
తప్పింప నెవరితరము!

తే. గీ. ఎవరికర్కములకు కర్త ధైవరు; తెలియ
గలరె, విధివిధానమవేట్లుఁ ధైవరదొ; జరుగ
నలసిన దవశ్యము జరుగ ధైవరము; ధాత
వారిత మాన్ప మగుడ ధాత, చేతకాదు.

తల్లీ! నాకు కొంచెము అందరపని యున్నది. పోయివచ్చె
దను. మోహనా! యిట్లంటినని నాపై గినియకుము

(అని నిష్క్రమించును).

మోహ—నీతండ్రిగారికి నాపై చంతులెనియాగ్రహము కలిగినట్లు
న్నది ఆయనయహోహయేగాని, (అని తలపట్టుకొనును).

సుశీల—వృద్ధులు. అతిప్రీతి శంకావహముగదా! అదేమట్లుతలపట్టుకొను
చున్నారు?

మోహ—మధ్యాహ్నమునండియు అమితమైన తలనొప్పిగనున్నది.
అందుచలననే యెన్నడు నెదురాడని విరాతండ్రిగారికి విసిరి
యట్టి ప్రత్యక్షము లిచ్చితిని.

సుశీల—పోనిం డిప్పుడది యెందులకు? కాఫీ త్రాగిన తలనొప్పి తగ్గు
నేమో! కాచియిత్తునా?

మోహ—ఆప్రయత్నముకూడ చేసిచూతము, కానిమ్ము.

(సుశీల లోనికిఁబోవును)

మోహ—అబ్బబ్బ! యెంతబాధగనున్నది! బాధనంతయు వెలిబుచ్చి
నచో పాపము! సర్వ సద్గుణ శీలయగు సుశీల నాకన్న నిబ్బడి
బాధ సనుభవించునని యెంచి యొర్పుకొనుటయేకాని భరిం
చుట కశక్యముగ నున్నది. నిన్నటి పానీయములో బ్రాంది
కలిసినట్లున్నది. లేకున్న నీతలనొప్పికి కారణ మగవడుటలేదు.

(అంత వెంకటాద్రిపు రాజారాములు ప్రవేశింతురు)

మోహ—ఓహో! దయచేయుడు. చాలదూర మరుదెంచితిరి.

వెంక—దూర మేమున్నది ' చూచిపోవుటకు వచ్చితిమి. మీ రట్లు
నీరసముగ మాటలాడు చుంటిరేమి?

మోహ—మధ్యాహ్నమునుండియు భరింపజాలని శిరోబాధ.

సుశీ—(కాఫీతో ప్రవేశించి చూచి వెనుకకు తగ్గను.)

మోహ—(చూచి) మన మిత్రులె. ఇటుతెమ్ము.

(సుశీల కాఫీకప్పు మోహనునిచేతి కందిచ్చును.)

రాజారాం—(తనలో) ఆహా! యేమి యీ మెసేందర్లము!

మోహ—వెంకట్రావుగారికి కూడ.....

వెంక—వలదు, నేనిప్పుడే త్రాగివచ్చితిని.

మోహ—రాజారాం! సీకో?

రాజా—నేనును త్రాగివచ్చితిని కాని వలదనుట నామతము కాదు.

మోహ—సుశీ! ఇంకొకకప్పుతో తెచ్చియిచ్చు. (అని కాఫీత్రాగును)

(సుశీల నిష్క్రమించును)

రాజా—(తనలో) ఆమెహస్తముతో నొసంగిన కాఫీయైన త్రాగెదను.

(సుశీల కాఫీకప్పుతో ప్రవేశించి భర్తచేతి కందించి నిష్క్రమించును.)

మోహన్—రాజారాం! ఇదిగో, తీసికొనుము (అని యిచ్చును)

రాజా—(తీసికొని త్రాగుచు తనలో) తానే స్వయముగ నాచేతి కందించు ననుకొంటిని.

మోహన్—అబ్బా! కాఫీత్రాగినను తలనొప్పి తగ్గలేదు.

వెంక—మోహన్ రావుగారూ! దీనికి తగినమందు నిన్నటిపానీయమే.

మోహ—అందువలనవే యింతబాధ సంభవించినదేమో యని నా యూహ.

వెంక—పిచ్చిమాట, దాని మాహాత్మ్యము మీరెరుగరు.

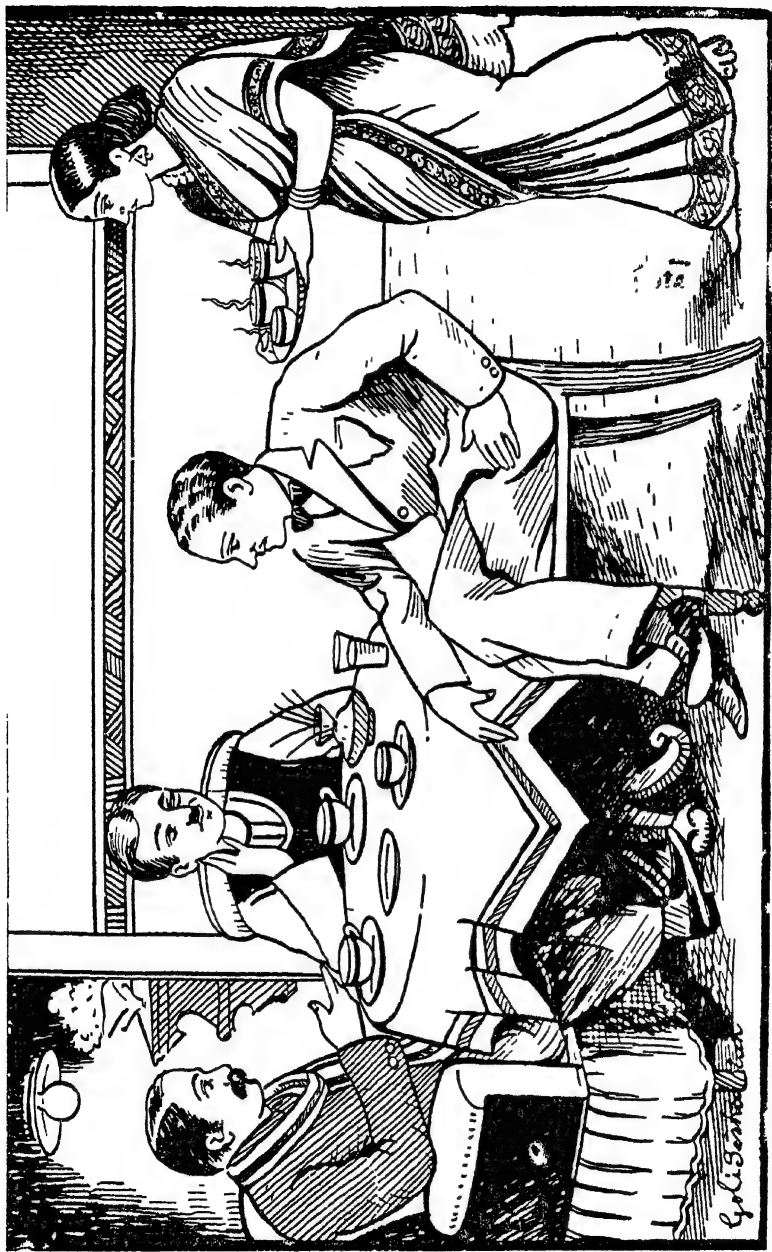
తే. గీ. సర్వరోగంబుల నడంపఁ జాలుమందు

చాల యుల్లాసముచుగూర్చఁ జాలుమందు

సకలజనులును నేవింపఁ జాలుమందు

సాటిలేనట్టిమందు ముఁజ్జగములందు.

మోహ—దానియం దంతటి మాహాత్మ్య మున్నదా?

మోహనరావును చూచుటకై యరుదైచిన పెంకట్రావు రాజారాములకు మోహనరావు కాఫీ నివ్వించుట.
 రాజారాం నుకీలను జూచి కనుగీటుట.

గృహవిజయము

వెంక—దానికి సమాధాన మదియే యిచ్చును. నే తెప్పించియిచ్చెదను
రండు

మోహ—సుశీ! కండువా తెచ్చియిమ్ము.

సుశీ—(కండువాతో ప్రవేశించి) ఇదిగో కండువా. (అని యిచ్చును)

రాజా—(తనలో) ఆపలికిన దీ కలికియా కోకిలయా!

మోహ—పోవుదమా?

వెంక—రండు.

రాజా—(వెనుకనడచుచు తనలో) నేటికి తుదిచూపు. (అని సుశీల
వైపుచూచి కనుగీటును.)

(మువ్వురును నిష్క్రమింతురు.)

సుశీ—హాహ! అదియితనినై జగణమైయుండును. అయినను వీరిచర్య
లన్నియు ననుమానాస్పదముగనే యున్నవి. ఆహ! నానాధునకు
మంచి నేస్తములభించినది. నాజనకుని వాక్యములన్నియు సత్య
ములే యగునట్లున్నవి. ఎంతటి మిత్రుడైన ప్రతిఘట మపే
క్షింపకుండ నింతధనము వ్యయమొనర్చునా? నేషనల్ బ్యాంకు
వారు వేలము వేయనున్న యాస్తి తానే, తనవేరనే కొని,
తుదకప్పగింతునని చెప్పెనట. ఎన్నివిధములనో యోచార్చె
నట. విందొనర్చెనట. ఆవిందునం దేదియో పానీయము
త్రాగినట్లు వీరి సంభాషణనుబట్టి తేలుచున్నది. అది సర్వవ్యాధు
లకును పరమావధమట. అది త్రాగిననేగాని తలబాధ శమిం
పడట. అదియేమైయుండును? ఇంకేమైయుండును? ఆపానీ
యమే బ్రాందియై యుండును. ఆబ్రాంది త్రాగుటవలననే
శిరోబాధయంకురించియుండును. అందువలననే, మరల నదియే
త్రాగినగాని తలనొప్పి తగ్గదని చెప్పియుండును. హా! యింకే
మున్నది? నానాధుం డింక, మధుపానాసక్తుడై, వేశ్యాలంప
టుడై, తండ్రిగారగు శంక రావుగారిని మరపించునుకాబోలు.
దైవమా! నావల్లభున కీ దుస్సాంగత్య మెచ్చటనుండి తెచ్చి
పెట్టితివి? ఎట్టివానినెట్లు మార్చదలచుచుంటివి?

తే. గీ. తలఁప, పరహస్తదత్తనిర్మలజలంబుఁ
ద్రావ వెరచెడు మన్నాఁడు * నీవిధాన
నసురుగా మార్చివై చెడునట్టి సురను
గోలఁ బాల్పడఁ జేసి తే * గోపబాల!

సాంగత్యమేకదా యిట్టి దురభ్యాసము లలవడజేయునది.
దైవమా ! మేమివిధముగ జీవించుటయైన నిచ్చగింపవా?

అనుబంధము 5

(లోపల “అమ్మా, అమ్మా” యని కేకలు)
సుశీల—తండ్రి! లేచితివా? యిదే వచ్చుచుంటిని. (అని నిష్క్రమిం
చుచును.)

ద్వితీయరంగము

[వారిజ యను వేశ్యగృహము: వెంకట్రావు, మోహనరావు,
రాజారాం కూర్చుని యుందురు.]

వెంక—మోహనరావుగారూ! ఎట్లున్నది తలనొప్పి?

మోహన్—ఇంక నెక్కడితలనొప్పి!

తే. గీ. వేయిశూలాలఁ బూడిచిన * విధముదోష
విశ్రాంతిపఁగ నిదురింప * వీలుగాక
బాధ వెట్టెడి నాశిరోవ్యాధిమాన్వి;
హాయి గలిగించె నెంతో, పానీయ మకార!

వెంక—అదియే అందులోనున్న మజా.

మోహన్—ఇది బ్రాందియందలి యాధిక్యముకాదు. మీ కృపావిశేషము.

వెంక—అంతటి ఘనత నాకొసంగుచుంటిరా?

మోహన్—అట్లందురేమి?

సీ. బ్యాంకువేలముపాటఁ ♦ బడనున్ననాయాస్తి
 గొని నాకొనఁగనుట ♦ గొప్పగాదె
 యింటికిఁ గొనిపోయి ♦ యెంతయు నోదార్చి
 విందులకై జేల్పుట ♦ వింతగాదె
 పనులన్ని విడి వచ్చి ♦ బాధలందెడు నన్ను
 గని ద్రవ్యమిచ్చుట ♦ ఘనతగాదెః
 ధనమేమి పొణాబు ♦ గొను మొసంగెద నంచు
 బలుకుట యిబు భాగ్య ♦ కలన గాదె
 తే. గీ. రెండుకీతుల మేను లిట్లుండియున్న
 బాధ లన్నియు సీతలపైనిఁ దాల్చు
 యెలమిఁ గూర్చితీ ననుబోలు ♦ హితుఁడు గలఁడె
 మైత్రీనికై మించు సుకృతంబు ♦ మహినిఁగలదె.

వెంక—మరచితిని రాజారాం! మనము త్వరగా నచటికి పోయిరా
 వలయుచుగదా. మోహనరావుగాయా! మే మిప్పుడే వచ్చెదము.

మోహ—నేచుకూడ రాకూడదా? నే నొంటిగ నిట నుండజాలను.

వెంక—ఎందులకు? మీ రిందే యుండుఁడు, ఇదికూడ మన మిత్రుల
 గృహమే. త్వరలోనే వచ్చెదము ఇచట మీ కేలోటును జరుగదు
 స్వగృహమున నున్నట్లుండవచ్చు. (తెరవైపు జూచి) వారిజా!

వారిజ—(ప్రవేశించును) ఏమీ!

వెంక—వీరు మనమిత్రులు, ఏది కావలయునన్నను తత్క్షణమే సమ
 కూర్చుచు నామారుగ సీవు చూచుచుండుము.

(అని వెంకటాగ్రపు రాజారాంలు నిష్క్రమింతురు)

మోహ—(చూచి తనలో) ఆహా! యేమి యామెయంగసౌష్ఠవము!

వారిజ—(తనలో) ఈమోహనమూర్తి నెంతజూచినను తనివి తీరకున్నది
 గదా?

అనుబంధము 6.

ఇట్టి సుకుమారుని రేబవలు త్రొగించి, యిచటనుండి కదల
 కుండఁజేయవలయునట. ఈతని నిచటనే యుంచుకొనుట నాకును సమ్మ

తమే; కాని, యేదియైతైనను ధనముకొర కంగీకరింపక తప్పుదు గదా? ఎంతకును పట్టరింపడే, కన్నె త్తియైన చూడడే! ఎంత గంభీరమైన హృదయము! (ప్రకా) స్వామీ! వానియ మేమైన కావలయునా? మోహ—వలదు; వలదు.

వారి—మోమోటపడెదరేల? తెచ్చెద నుండుడు.

(అని నిష్క్రమించును).

మోహ—తెచ్చెదనని పోవుచున్నదే! ఇపుడేమిచేయుదును? తాగి దునా, తాగకుందునా? నిరాకరించిన నీవిషయము మిత్రుఁ డెరింగి యాగ్రహించునేమో?

వారి—(గ్లాసుతో ప్రవేశించి) ఇదిగో స్వీకరింపుడు (అని బల్లపై పెట్టును).

మోహ—(పుచ్చుకొని) ఎంతసేపో కాలేను. ఇపుడవసరము లేదు. కాని నీకు ఉత్సాహభంగముగ నుండునేమో! తెమ్ము అట్లే త్రాగెదను.

వారి—నాకు ఉత్సాహభంగమా? (నవ్వి)

తే. గీ. నిత్య ముల్లాస మొనఁగు పానీయ మొకటి
ప్రాయపుంజెలి కెమ్మోవి ♦ పాన మొకటి
వెక్కనం బానె యెంతటి ♦ వెడగుకైన?
మత్తిలియుఁ దేటి రోయునే ♦ మధువుగోల?

మోహ—అందుకు సమాధానము మాటలాడకుండ త్రాగుటయే.
(అని త్రాగును.)

వారి—అనుగ్రహింపఁబడితిని.

మోహ—నీవుకాదు నేను.....

వారి—నాచేతిమీఁదుగ నొనఁగుటచేతనా...యెంత భావయుక్తముగ మాటలాడుచుంటిరి! కళాశాస్త్రప్రావీణ్యము లేని, కవితాశక్తి యుండునా?

మోహ—అగుఁగాక నీయూహ తప్పు. మిత్రునిస్వకాంతలచెంతనా! కళాశాస్త్రప్రావీణ్యముఁ జూపుట.

వారి—అదేమి, స్వకాంత లెవరు ?

మోహ—నీవు... వెంకటాపుగారి.....

వారి—భార్యనా? అదెట్లు? అతడేమి నాగళమున పుస్తెగట్టెనా?
అగ్నిసాక్షిగ పెండ్లియాడెనా? లేదే! ఆతని స్నేహమున
సౌశీల్యభంగముకూడ కలుగలేదే! ఇంక సరస శరీతినందురా?
అది తప్పిదమగునా?

మ. పరు లేరీతి దలంచినట్ బతులెటుల్ ♦ భావించినట్ గొంక కీ
కరణిక్ జేతులు జేతులక్ గలుపుచుక్ ♦ గాయంబులక్ హత్తుచుక్
“బరగక్ బాల్పడ నన్యపూసుషులతో♦బ్రా)యంపు టిల్లాండ్రె” నా
కరయక్ దోసమె వానిచెంత నలులక్ ♦ సయ్యాటలక్ దేలుటల్.

అదియటుంచుడు ఆతనిధనమును వలచితిని. మీరూపమును
వలచితిని. మీరు నాహృదయమును దొంగిలించితిరి. అతడు
నా సౌందర్యమునుమాత్రమే దొంగిలించెను. అట్టిచో నాతనికి
స్వస్త్రి నెట్లగుదును?

మోహ—(తనలో) ఇప్పు డేదికర్తవ్యము? నాహృదయ మంతకంతకు
తొందరించుచున్నదికాని వెనుకంజ వేయుటలేదు!

వారి—ఏమి మాటలాడక యూరకుంటిరి, “మాన మర్థాంగీకార
సూచకమనియా”? అట్లయిన నిక నాకోర్కె తీరినట్లే.

(అని మోహనునిప్రక్కన గూర్చుండ మోహనరావు వెనుకకు తగ్గును)

వారి—అదే మట్లు వెనుకకు జరుగుచుంటిరి?

మోహ—ఎందులకా? భయమువైచినది. ఆ భయమంతయు నీయధ
రామృత పానమున పటాపంచలు గావించెదను. (అని కౌగి
లింపుకొనును.)

వారి—నాజన్మ ధన్యమైనది.

మోహ—నీజన్మ ధన్యమైనదికాని నా భాగ్యరేఖ పండలేదు.
ఏమందువా? యింతవరకూ.....

వారి—అదిగో అప్పుడే మోటసరసములకు గిగినది వ్యవహారము. (అని
మార్కొగముపెట్టును.)

మోహ—అంతకోప మెందులకు ! నామాట యబద్ధమా !

వారి—అబద్ధ మగునా? మృదువుతప్పిన మాటలు (అని చురచురఁ జూచును.)

మోహ—మృదువుతప్పుట యన నెట్టిది ? (అని చటుక్కున ముద్దు పెట్టుకొనును.)

వారి—(మోహనునిచెప్పపైఁ గొట్టును)

మోహ—ఆహా! మృదుపరిమళ విరిహరముతో ప్రహరించిన ట్లున్నదే! ఏదీ నీహస్తపల్లవము ? (అని చేయి ముద్దిడి) ఎంతమనోహరముగ నున్నది! ఈ హస్తపల్లవముతో నొసఁగిన పానీయ మాధుర్య మింకెంత రుచిగనుండునో చెప్పతరమా?

వారి—ఒసఁగుట యేమి? నేనే త్రాగించెదను. (అని అట్లుచేయును.)

మోహ—ఈరుచియంతయు నీచేతిలోనిదే! (అని మరల చేయి ముద్దిడఁబోవును)

వారి—(చేయి లాగుకొని) అబ్బ ! చాలెద్దుమా?

మోహ—చాలకపోతే యింకాస్త ఇయ్యి.

(ఇంకొకగ్లాసు వారిజయే త్రాగించును.)

మోహ—స్వర్గం యిక్కడే అవుపిప్తోండి, యారిషంకన్న నీయడరషం యింకా బాగుంటుంది త్రాగుటా.

వారి—అంత తొందర యెందులకు?

మోహ—స్ట్రీం యెక్కి పోతోంది. నీమొగం జిగుజిగు లాడుతోంది. నువ్వు యిడ్డవు. యీ యిళ్ళు రెండు. టాండర యెండు కంటావా?

తే. రంబటో రాము డ్రైవోగో యా రాట్రబడ్రెడు
ఇండు డడె డ్రోపదిక గూడి ♦ చండు డయ్యె
వ్యాసు డరెరె యహల్యను ♦ పట్టుకొనియె
ణేణు ణేణు క్రొగలింటు వాణీ పురాణీ!

(అని లేవఁబోవును)

వారి—(లేవకుండ నాపి) లేవకుండు, క్రిందపడెదరు.

మోహ—నేను పడటానా? నీవంటివాళ్ళను పొండ్రమండిని పడేస్తా.

వారి—అట్లే యనుకొనుండు నాభుజమున చేయివేయుండు గదిలోనికి పోవునము (అని లేవదీసి భుజమున చేయివేయించుకొనును.)

మోహ—యిప్పుడే బుజాన పెయ్యెండుకు? పెళ్ళికూటుర్లాగా నావేలు పట్టుకోని వెనక నడుపు. (అని చేయి తీయబోవును)

వారి—వాళ్ళు తూలుచున్నది. చేయి తీయకుండు.

మోహ—టూలడు వాడలమంటే. (అని చేయిలాగబోయి యిర్వరును క్రిందబడుదురు)

తృ తీ య రంగము

[బయలుస్థలము: వెంకట్రావు, రాజారాములు పగివేళితురు]

వెంకట్రా—రాజారాం! మల్లి యెచ్చటనున్నది?

రాజా—ఆచెట్టుక్రింద నున్నది.

వెంకట్రా—ఆ వచ్చునది వెంకడువలె నున్నదే! భార్యచెంతకు వచ్చుచుండెనా?

రాజా—ఇది విచారింపవలసిన విషయమే, రాత్రికూడ ఆతనికెన్నియో కొండెములు చెప్పితిని.

వెంక—రాత్రి యానాడు మాయింటికడ లేడా?

రాజా—మాయింటికడనే యుండెను. మీకొరకు నే నచటికి వచ్చి వీధిలోనుండియే మిమ్ము పిలువగా వెంకడు బయటికి వచ్చి మీరు లేరని చెప్పెను. అప్పుడు వానిని మీవీధియరుగుమీదఁ గూర్చుండఁజెట్టి, యెన్నియో నూరిపోసితిని.

వెంకట్రా—నేనుకూడ నాతని నిలువీడి రావలదని గట్టికట్టడి చేసితిని; తాగిగుడున కిదివరకుకన్న నెక్కువగ ధన మిచ్చుచుంటిని.

వెంక—(తూలుచు) లెగండి! డాక్టర్ లెగండి! అడ్డమైతే గడ్డిం
మీన గట్టిగా ట్రిన్నుట్రాను. పెల్లగుర్ర మెక్కేను బ్రన్నిం
డం చే ట్రింగులు పెక్కిమోటే డ్రాముపారా పెజెంటు.
డ్రెబ్బ కామకోండి డ్రెబ్బలేకమోతే నే నిష్టాను.

వెంకట్రా—వెంకడూ! ఏమది?

వెంక—(చూచి) దండ్రం డారా! గుజ్జంకల్మం పెగ్గేట్టు పట్టుకున్నా
ఆగట్రంలేదు. అడ్డంలెగమంచే లెగట్రంనేదు. ట్రాటికాయి
ల్లాగా ట్రెకాయ లెగరగోట్ర మంట్రారా? మీ పిట్రం
యేం పేయమంచే అడి పేట్రాను. మీ డాన్సుణ్ణి.

వెంకట్రా—నీవేమియు చేయవలదు. ఇల్లు విడిచి రావల దంటినిగదా,
ఎందులకు వచ్చితివి? నీ భార్యను చూచివోవుటకా?

రాజా—ఇంక నెక్కడిభార్య? అంతటి సీచమునకు లోబడిన భార్యను
వెంకడు తిరిగి యేలుకొనునంతటి మూఁకుడా?

వెంక—అడుగడి డారా! పెగ్గిలినోరి కంట్రలోనే వుండి. అమ్మగా
రో రూపాయి యిట్రే ట్రాగేసి యిట్రే తిరిగి కుపాలుగ అట్రే
పోడమని యిట్రే పట్టుండా.

వెంకట్రా—(అనుమానము సూచించుచు) రూపాయి నొసంగుటకు
కారణము?

రాజా—మనస్సాను కనుకూలముగ నుండుటకు యిచ్చుచుండుమని
మీరే చెప్పితిరేమో?

వెంకట్రా—(మొగము మార్చుకొని) అయియుండవచ్చును. ఇదిగో!
వెంకడూ! ఈ రూపాయికూడ తీసికొని, యిట్రేపోయి దారిలో
త్రాగి యింటికిపోయి యింటికడ జాగ్రత్తగ నుండుము. (అని
యిచ్చును.)

వెంక—వో, డ్రెబ్బలో, పురుగాడిపే బుగ్గెట్టి కాల్చేస్తాను, నేను
ట్రాగేడిమిపొమ్ము జేణు మీపొమ్ము. డొరలు యెయ్యి
కాలాలు బట్రకాలు జేణు యెయ్యికాలాలు ట్రాగొలా. కల్లు

షలివేండల్ల పెట్టించాలి. పోటాను జొరా! (అని రూపాయి తీసికొని నిష్క్రమించును.)

వెంకటా—ఇక మల్లిచెంతకు పోవుదమా?

రాజా—అవశ్యము. (అని కొంచెము నడతురు. తెరనెత్తగా చెట్టు కింద మల్లి కూర్చుండి యుండును.)

మల్లి—అయ్యో దేవుడా! నాదేవు డెన్నిసెప్పినా యిన్నేనెదు.

అనుబంధము 7.

వెంక—మల్లీ! ఇక్కడ నేమిచేయుచుంటివి?

మల్లి—నాకర్థం బాబయ్యా!

రాజా—మొండిముండకొడుకు, ఎన్నిచెప్పినను వినుటలేదు.

వెంక—నేనుకూడ నెన్నివిధములనో బోధించుచుంటిని. నాబోధయంతయు చెవిటివానికడ శంఖ మూదిన ట్లగుచున్నది.

రాజా—అన్నట్లు మల్లికా! మీకు మారుమను వున్నదిగదా? ఇంకొకరి నేల కట్టుకొనగూడదు?

మల్లి—మొగుడు సచ్చిమోతే మారుమనుం గానీండి బతికుండగానే యేటి మారుమనువండి!

రాజా—విడిచిపెట్టినమొగుడు బ్రతికియున్నను చచ్చినవానితో సమానమే!

మల్లి—యేదండీ అంతమా టంటారు. నాయెంకన్న పదికాలాలూ బతికుండాల్పించే. యియ్యాలకాకమోతే యింకోనాటికైనా నామీద దయొచ్చుది. అచలు మారుమనువంటేనే నాకచయ్యం.

రాజా—నీమీఁద దయకాదు నీ వగుపడినచో చంపివైచెద ననుచున్నాడు.

మల్లి—పోనీండి మొగుడునేతుల్లో సత్తే వున్నామేగా! అంతకన్నా కావాల్సిందేది? కట్టలన్నీ వొక్కమాలి గట్టెక్కిమోతై.

రాజా—ఈ వయసులో ఈవేదాంత మెందులకు ?

(అంత కృష్ణమూర్తిప్రవేశించి చూచి ప్రక్క కొదిగి)

కృష్ణ—(తనలో) ఆ కూరుచున్నది మల్లి, వీరే వెంకటాద్రిపు రాజా రాములు. ఇచ్చట నేమిచేయుచుండిరో కొంచెము తెలిసికొనుట మంచిది. (అని చాటున దాగును)

రాజా—మల్లీ! నీవు చిన్నదానవు, నీకు తెలియదు, మెట్టవేదాంతము లెప్పటికని గిట్టవు.

మల్లి—అయితే యేంసెయ్యమంటావయ్యా !

రాజా—అదిగో అట్లడిగితివి బాగున్నది. ఇక చెప్పెద వినుము. నీ మొగుడిక నిన్నొల్లడు, నీవు సుందరాంబి, కాలమంతయు కామముతో నిండియున్నది. విటగాండ్లు చూచినచో నిన్ను విడువను, రోగపంజరమవు కావలసివచ్చును దుర్మార్గు లెట్టి ఘోరములు చేయజాలరు?

కృష్ణ—(తనలో) ఓహోహో! నీవు కడుసన్నాహుడవు.

మల్లి—రోగాలు తెచ్చుకో వచ్చినంత గాచార మేమొచ్చింది నాకు ?

రాజా—అదిగో అదియే నీకు తెలియ దనుచుంటిని.

మల్లి—తెలిసేదేంది ! నువ్వు యిడిసిపెడితే నీపెళ్ళం ఇట్లే లేచిపోయిందేంది ?

కృష్ణ—(తనలో) మంచిప్రశ్న వేసినది.

రాజా—నా కసలు పెండ్లియే కానిది పెండ్ల మెచ్చటనుండి వచ్చును? ఒకవేళ నున్నను వయసువాడను అది యెందులకు లేచిపోవును? ఇక నీ కందువా? మొగుడు విడిచిపెట్టుట యట్లుంచుము ఐదలిపెట్టకున్నను వృద్ధుడు ఆతనికడ నీకేమిసుఖము లభించును?

మల్లి—పెళ్ళయొక ముసలాడై తే తప్పదా సుకం నేకపోతే తప్పదా. ఆబుద్ధి పెళ్ళిసేసేవోళ్ళకుండా. సిన్నపిల్లల్ని ముసలోళ్ళక్కడితే ఆళ్ళవునురు తగులుద్దని ఆళ్ళకు తెలిసుండా. నా గతేంది? పపంచకవంతా కసాయినుకానాలై పోంది. పెల్లికాకముందే ముస

లోడికి కడుతుండా రని తెలిస్తే యెందులో అన్నా పడి సావలం
మంచిది. అయిందాకా తెలిసినగా అయ్యాక యింకేం నేస్తారు?
వెంకటా—(అనలో) ఇది వినునట్లు లోచదు. (ప్రకా) రాజారాం!
ఇంతలో నే నొకపరి యింటి కేగి వత్తును.
(అని చెప్పి నిష్క్రమించును)

రాజా—ఇదిగో, మల్లీ! నీ బాగుకొరకు చెప్పచుంటిని. ఇటు చూడుము.
ఈ చెట్టుకింద నుండే అవస్థ తప్పిపోవును. ఈ కారపుమెతుకులు
తిన నక్కరలేదు. మృష్టాన్నభోజనము. కోరినచీరలు ఒడలి
నిండ నగలు అత్తచూసెలు సెట్లు సబ్బుబిళ్ళలు అన్నియు
తెచ్చియిచ్చెదను. నీ వెన్నడును అనుభవించని భోగ మనుభ
వించెదవు. నామాట వినుము. నావెంట రమ్మ

మల్లీ—ఛీ! నీజమ్మడ ఇందుకా యీసాదంతా? యిందుకా? యెంక
ట్రావెయ్యా నువ్వు యింతపని సేశామా? మీరేనా నా
సాయకి యీ అబద్ధాలు సెప్పింది? తెల్పింది తెల్పింది
మమ్మని చూస్తే మీకళ్ళు మండిపోనామా? నెగు యీడ
నుంచి నెగు. యీపాలి యీమాటెత్తేవంటే బుద్ధిసెప్పిస్తా.
నా గాచారానికి నే నేడుతావుంటే.

రాజా—మల్లీ! తొందరపడకుము ఇంకొకరోజు వచ్చెదను. బాగుగ
నాలోచించుకొనుము. (అని నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ—ఓరీ తుచ్చులారా! ఎంతటి దోహమునకు పాల్పడితిరిరా!
ఈయమాయకురాలి నొడిలో వైచుకొనుటకా మీ ప్రయ
త్నము? ఇట్టి పవిత్రచరిత్రల నెందరిని మానభంగ మొనర్ప
ప్రయత్నించుచున్నారో, ఇక నెందర ప్రయత్నింప నున్నారో
కదా? ఎన్నిసంసారములు దగ్ధమొనర్చితిరో, ఎన్నిసంసారములు
భస్మపటలము గావించుచున్నారో, యెన్ని ధ్వంసముగావించు
చున్నారో? “పాపీ చిరాయు” వన్నట్లు జగద్రక్షకుండగు
యీశ్వరుండు నీపాపపర్వతముల కంతము జూపకుండనే! ఆహా

అమె నీచకులాంగన యైననేమి? ఎంతటి నిష్కళంకహృదయము!
అనుదినమును ప్రాతఃకాలమున లేచి యిట్టియిల్లాలికి నమస్కార
మొనర్చినచో సర్వపాపములు నశించును. ఇట్టి సాధ్వీమణు
లితరకులములలో నెందరున్నారోకదా! ఇట్టి కళంకరహిత లగ్న
కులములలో కరవగుచున్నారు. అమ్మా! మల్లీ !

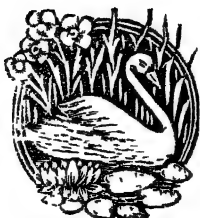
మల్లీ—కుట్టమూర్తిగారా! దొరగోరూ! దణ్ణంమెడతా నా గతేం
చెప్పనూ?

కృష్ణ—చెప్పనక్కరలేదు. ఈ చాటుననుండి యంతయు కనుగొంటిని.
నీవంతటి పతిభక్తితోడనే యుండిన నిన్నీతుచ్చు లేమియు
చేయఁజాలరు.

తే. గీ. నీప్రభావముచేతనే ♦ నీవిభుండు
నిన్ను దరిజేర్చి యేలును ♦ నిజము సర్వ
సాక్షి గలఁ డిందులకుఁ బూట ♦ శంకయేల
నతికి పతిభక్తి మించిన ♦ వ్రతము కిలదె ?

మల్లీ—అట్టనే తల్పుకుంటుండా దొరరా !

కృష్ణ—తప్పక నీకు శుభము చేకూరును. పోయివచ్చెద.

రంగుల మెయిల్

చతుర్థాంకము

ప్రథమరంగము

(మోహనరావు గృహము : సుశీల యొంటరిగ విచారముతోఁ
గూర్చుండి యుండును)

అనుభవము రి.

సుశీల—

సీ. స్వామి వేళకు రాక ♦ జాగ్రత్తరించిన

నెంతయు భీతిచే ♦ నెద కలంగు

వేడిపదార్థముల్ ♦ విభుఁ డారగింపక

తడసిన నెనలేని ♦ తాప మొదవు

పతి కార్యభారంపు ♦ బడలికఁ గొన మది

సంధికారము గ్రహింపఁ నట్లు లగును

ఒడయున కేసుమంత ♦ నెడద నొచ్చెనటన్న

ప్రాణముల్ పోయెడి ♦ భంగి తోచు

తే. గీ. కాంతునకు నొక్క చిగుచీమ ♦ గరచె ననఁగ

మిన్ను పైఁబడినట్టుల ♦ మెరుకే దోచు

నట్టితేరి నక్కటా యిట్లు ♦ లాత్మవిభుఁడు

ఇల్లు గని రెండునాల్గయె ♦ నెట్లు లోర్తు ?

హా నాథా ! కార్యస్థానమున నున్నపుడు సైతము ఘడియ కొక
పరి గృహమున కరుదెంచి ముద్దుకుమారుని వక్షమున హత్తుకొని
ముద్దిడి, నాతోడ నెన్నియో మృదుమధుర హాస్యాక్తుల పచరించి

యంతులేని యాహ్లాద మొసంగుచుండెడివారే! ఈ వియోగ మెట్లు భరింతును? ఋణబాధల ననుభవింపలేక యెట్లైన గ్రాహంతరముల కేగితిరా? తనువుపై రోసి యింకేదేని సాహసమునకుఁ బాల్పడి యుందురా? నా హృదయము మిక్కిలి శంకాకులిత మగుచున్నదే! హే! జగన్నాథా! ఇక నీకన్న నాకు వేరు శరణ్యము లేదు. జగజ్జననీ!

అనుబంధము 9.

చ నిరతము నిక భజించెడు మనీషుల కెన్నడు దుర్నిమిత్తముల్ జరుగ వటంచు పల్కుదురు • సత్యము పాజ్ఞులు; రిత్త గాదు; త్వచ్ఛరణయుగంబె నమ్మి, యనిశంబును నెమ్మదిఁ గొల్పుచుంటి, నీ పరమకృపారసంబు బరువంగదె దీనులపై ని శాంకరీ!

రాజారాం:—(ప్రవేశించి) మోహనరావుగా రున్నారా?

సుశీల:—(ఒకపక్క కొదిగి) ఇంటలేరు.

రాజా:—లేనినంగతి నెరుగుచును. ఎచటనున్నది కూడ నెరుగుదును. ఎరిగియుండి అట్లుగుట యెందుల కందువేమో? ఇదివర కెన్నడును మీతో మాటలాడియుండనందున ఆ ప్రశ్న వేయవలసి వచ్చినది. మీ కొకవార్త నెరిగించుటకై మోహనరావుగారే నన్నంపిరి.

సుశీ—క్షేమముగ నున్నారా? ఎచట నుండిరి?

రాజా—ఆ వేశ్యాబాహుబంధమున క్షేమముగ నున్నారు.

సుశీ—(తనలో) ఆహా! ఈతఁడు మృదువుతప్పినమాట లాడుచున్నాడే. ఎట్లైన నీతని శీఘ్రముగ బంపివేయుట మంచిది. (ప్రకా) పోనిండు. ఆవిచారము మీకెందులకు? ఏదేని యవసర కార్యములున్న పోయి నిర్వర్తించుకొనుడు.

రాజా—నాకు వేరే యవసరకార్యములును లేవు. ఉన్న యవసరమేమో యిచ్చటనే యున్నది.

సుశీ—ఇచట నేమున్నది?

రాజా—ఏమున్నదా? మీస్థితి విచారించుటయే అవసరము. నీనాథు

నకు నిరుపదిన్నాగంటలును త్రాగుడు, ముండ. నే నెంతబోధించినను ఆ రెంటిని విడచి యీవలకు రాజాలకున్నాడు! రాడు! ఇక నీకు దక్కడు. నీ వొంటరి జీవనము.....

సుశీ—చాలుచాలు. ఇక నూరకొనుము. నాగతి యెట్లైన నీకేల?

రాజా—నా కేల ననుకొనిన నింత దూరమే వచ్చియుండను. మీ మీద జాలికలిగి మీమేలు తలచి శ్రమకోర్చి యిటు వచ్చితిని. ఇంతకన్న నెక్కడుగ నిను సుఖపెట్టదలచి నిను నాయంటఁ జేర్చదలచి యిటు వచ్చితిని.

సుశీ—(తనలో) ఆహా! ఈ తుచ్చుఁ డెంతకు సాహసించు చున్నాడు! ఇప్పు డేమిసేయుచును? సౌమ్యముగ బోధించి చూచెద.(ప్రకా) అయ్యా!

మ. పరువే నీ కిది, యిట్టి చెట్టఁ దలఁచు ♦ భావ్యం బాకో? నీకు సో దరిగానే హితునాలి నౌట? నిది మిథ్యావాంఛయేగాక, యోర్తురె సాధ్యతతి నీదుచర్యలకు? నిక ♦ దుష్టాత్ముఁగాఁ జూడరే? పరకాంతక గవయంగఁగోరుటలు పాపంబొగదా సోదరా!

రాజా—ఓహో! నీతులు చెప్పుచుంటివా? మనకులములే వేరగు నప్పుడు నీవు నాకు సోదరివెట్లగుదువు? అయినను నా వాక్యములు నీ కిప్పుడు నచ్చవు. నీమగఁడు తప్పత్రాగి వచ్చి, నిన్ను నెముకలన్నియు విరుగ దన్నుచు పలుబాధలుపెట్టి నిన్నేలక యేడ్పించినప్పుడు నీ యీ సరాకరణమునకు విచారింపకపోవు. అప్పుడు నాకు వార్త నంపకపోవు. నేనువచ్చి నిన్నుఁ జేపట్టక పోను. ఇప్పటి కిచ్చటినుండియే ముద్దుఁగొని తృప్తినందుచున్నాను. (అని తనలరచేతివైపు వ్రేళ్ళనే ముద్దిడికొని తృప్తి నభినయించి వెడలిపోవును.)

సుశీ—(కోపము దుఃఖము నభినయించుచు) ఓరీ! తుచ్చుఁడా! ఎంతటి యమానుషకృత్య మొనర్చితివిరా? నీచా! నిరంతరపతిపద ధ్యానతత్పరనగు నన్ను, అన్యపురుషుల గ్రీగంటనైన నీక్షింపని నన్ను, నిష్కలుషమానసిక నగునన్నుఁ జూచి నాయెదుట నెంత

దుష్టాభినయ మొనర్చ నాహసించితివిరా! కూ!రా! సద్వంశ సంజాత నగునేను నీ సీచదృష్టికి గణికవలె గనుపడుచుంటినా? మిత్రద్రోహి! అతులితైశ్వర్య సంపన్నయై సర్వాలంకార శోభితయై సకలవైభవోపేతయై సద్గుణగరిష్ఠులను సకలవిద్యా పారంగతులను పరశ్రీపరాజ్ఞులును గన్న యీ భారతమాతృ గర్భమున తులసివనమునందు గంజాయి మొక్కలవలె, సంపెంగ వనమునందు కాలసర్పమువలె భారతసాధ్వీ యాత్మగౌరవ విధ్వంస మొనర్చుటకా నినుఁబోలు తుట్టెపురుగులు జన్మించినది? భారతనారీమణుల దుష్కీర్తిపా లొనర్చుటకా మీవంటి యుమ్మెత్తవిత్తనము లుద్భవించినవి? ఐతివ్రతా మతల్లుల పంచించుటకా మిముఁబోలు కప్పహతపాము లవతరించినది? సతీపతుల ప్రేమప్రవాహముల కడ్డుకట్టలు వైచుటకా మీ వంటి వెన్నమాటువిషఘటికలు వెలసినది? నిష్పవంటినంసారములు నీటఁగల్పుటకా మీ రిట్టి దురాచారము లొనర్చుట? పాపమని యెంచక మున్నుం దిందులకుఁగలుగు ప్రతిఘటముల నూహింపక యమదండన లనుభవింపవలసి వచ్చునను భీతియైన లేక మీరొనర్చు దుండగములే మిమ్ము విధ్వంస మొనర్చు కుండునా? మీదురూహలే మీకంతము జూపకుండునా? (దుఃఖముతో) హా! హృదయేశ్వరా! యిత్తరి మీరింటియం దుండి యున్న చో నీకుటిలుఁ డిట్లానర్పియుండునా? నన్ను కన్నెత్తియైన వీక్షింపఁగలఁడా? అయ్యో నాథా! ఇట్టిదురంతములు వాటిల్లకుండ నాదండ నుండవైతివే!

సీ. ఎందుంటినో యిప్పు ♦ డేండ్లుపూండ్లుగ నుండె

త్వద్దర్శనమొనర్చు ♦ దారి యెట్లు?

స్వప్నంబున నివ్వు ♦ చందమయ్యెను భవ

నృధురోక్తులను వినఁ♦మార్గమెట్లు?

జన్మాంతరంబైన ♦ సరణిగాఁదోచె త్వ

త్పదాబ్జములు గొల్చు ♦ భాగ్యమెట్లు

భావనలోపలఁ ♦ బరగుచునుంటివి

ప్రత్యక్షముగ నిన్నుఁ ♦ బడయుటెట్లు ?

తె. గీ. ఎటుల నినుగాతు నేమింతు ♦ నెలమిగాంతు

ఏది దిక్కింక నాకు నాఁహృదయనాథ !

తడసితవయ్యేనిఁ గనువింక ♦ విడచుఁబడతి

దర్శనం బిమ్ము ప్రాణముల్ ♦ గక్కనిమ్ము.

నాథా ! యీవియోగమును భరింపలేక నేనే యనువులవీడినచో నీ చిన్నికుమారునకు రక్షకు లుండరు. భవన్ముఖారవింద నందర్శన మొనంగి నీ ముద్దుకుట్టుని గో జాలింపనిచో నీ బాలుఁడు గుండెవీలును. లోకబాంధవురాక కెదురుచూచు పద్మములభంగి శరచ్చంద్రునినకై తపమాచరించు చకోరంబుల చందంబున భవద్దర్శన మపేక్షించి నిరీక్షించు మాకు సాక్షాత్కరించి మా దుఃఖమున కంతముఁజూపుఁడు. (గొంచె మూరకుండి) అయ్యో ! ఇంక నెక్కడనాథుఁడు, ఎక్కడి లోకము ? మధుసూనుపిశాచ మావహించినది. గణికాదుస్సంధముసోకినది. ఇంకను నాథునిగూడి ప్రేమతరంగజ్వాలికల నూగుటయా ? అంతటి యోగ్యతయే నాకున్నచో నా నాథునకు వెంకట్రావు రాజారాముల స్నేహమే యలవడకయుండెడిది. నా జనకుని వాక్యములయం దొక్క యక్కరిమైన బొల్లుబొవుటలేదే ? దైవమా ! నా గతియేమి ? నీన శరణ్య ! నే నహర్నిశ లిట్లు దుఃఖాబ్ధిలో మునింగి యుండవలసినదేనా ! దుస్సంగత్యము గూర్చితివి, చెడునడత లలనరచితివి, కూటికేఁగూడ గతిలేనంతటి హీనస్థితికి దెచ్చితివి, నాథుని ముఖావలోకనము కర వొనర్చితివి. అధఃపాతాళమునకుఁ ద్రొక్కితివే ! దీనదయాళూ ! జగద్రీక్షకా ! నా కిది పరీక్షయా ? నీ పరీక్ష కాగునంతటి సామర్థ్య మబలనగు నాకడ గలదా ? ఆపదబాంధవా ! నా దుఃఖమున కంతముఁ జూపవా ? నన్ను దరిజేర్పవా ? నీ కరుణార్ద్రదృష్టుల నొక్కపరి నాపైఁ బ్రసరింపఁజేయవా !

తె. గీ. దేవదేవ ! జగన్నాథ ♦ దివ్యతేజ !

మానితాకార ! శ్రీవేణుఁగానలోల !

నన్ను రక్షింప రార యాపన్నురాల
శ్రీతజనావన! లోకేశ ♦ శ్రీనివాస.

అనుబంధము 10.

శ్యామసుందర్—(ప్రవేశించి తల్లినిజేరి) అమ్మా! ఎందుకే యేలు
త్తున్నావు?

సుశీ—లేదు తండ్రి! నే నేడుటలేదు.

శ్యాం—అదేం కలెంబడి స్వీట్లుతుంటే నాక్కూలా యేలుపొత్తుంది.

సుశీ—అయ్యో చిట్టిబాబూ! యెచ్చటి ముద్దుపల్కులురా యివి!
తండ్రి! నీ చిన్నిబొజ్జ యెట్లేడ్చుచున్నదో చూడుము.
నాయనా! ఇట్లెన్నియువవాసము రొనర్చెనవు? బువ్వతిను
నాన్నా!

శ్యాం—ఊఁ ఊఁ నాన్నరాండే నే తిన్ను.

అనుబంధము 11.

సుశీ—(కుమారు నొడిలోఁ జేర్చుకొని) అయ్యో యెంతగతిపట్టినదిరా
తండ్రి! నాన్న యిల్లేమరచినప్పుడు నాన్నతో కలిసి భోజన
మొనర్చుట యెట్లుతటస్థించునురా కుమారా! అదిగో తాతయ్య
వచ్చుచున్నాడు నాన్ననుతోడ్కొనివచ్చును పండ్లుకొనిపెట్టును.
(అంత జానకీ కృష్ణమూర్తులు ప్రవేశింతురు.)

శ్యాం—ఊఁ ఊఁ (అని గంతులుపెట్టును.)

కృష్ణ—అమ్మా! యేమది?

సుశీ—తండ్రి! యేమున్నది?

చ. కలధనమంతఃబోయినను ♦ కాంతుని బెన్నిధిగాఁ దలంచి చిం
తిలఁదగదంచు నెంచితి నుఁదిన్ దురదృష్ట మదేమొ నావిభుం
డిలుగని కెండునాళ్ళగు నెఁటేగెనొ బిడ్డఁడు నాన్నయేడి నే
వలవను బువ్వ యంచనఁగ ♦ వ్రయ్యలగున్ మన మేమిచేయుదున్.
అమ్మా! మా కెంతటి దురవస్థ సంభవించినది! (అని దుఃఖం
చును.)

జాన—అమ్మా ! రెండుదినంబులనుండియు నీనాథుఁ డింటికి రాకుండి నప్పుడు మాకింత కబురంపిన బాగుండెడిదిగదా ?

సుశీ—కబురంపుట కిం దెవరుండి రని ? అయినను పతిచర్యల నన్యల కెఁగించుట యుత్తమకాంతాలక్షణమా ?

కృష్ణ—తల్లీ ! అదియా నీశూహా ? ఇదంతయు నా గృహచారము. నానదోషధలన్నియు మీకు విషప్రాయము లగుచున్నవి. చూచి తివా సహవానదోషఫలము ?

చ. చెడుసహవానముల్ నలుప ♦ చేటానగూడుట తధ్యమంచు నే నుడువఁగ నాఁడు సీమనము ♦ నొచ్చె, విభుండును నుష్టమైతి తా నుడుగఁగ నోర్వడయ్యె పరుఁజోక్తుల నాఁడఁ గడంగి, వారలే కడునుగుణాధ్యులం చనఁడె ? ♦ గాంచితె వారల నద్గుణంబులఁ ?

అది యట్లుంచి, కలిగినకష్టములు తలదించుకొనుటకుఁగూడ తెలుప కున్న నవి తొలంగించుకొనుట యెట్లు ?

సుశీ—గృహచారమున కెవరేమిచేయఁగలరు ?

కృష్ణ—బాగున్నది.

జాన—పోనిమ్ము. సుశీ ! నీవు భోజన మొనర్చితివా ?

సుశీ—నేను భోజనముచేయుటయా ? అయ్యో ! నాకెక్కడిభోజనము ? ఏనాఁడు రంగనాథమెయిల్ నడినముద్రమున నంతర్ధానమైనదో నాఁటితోడనే నాకును నిద్రాహారములకును ఋణముతీరినది. ఏనాఁడు ఋణతీగ్రానమునకు నేషవల్ బ్యాంకువారు నోటీ సొసంగిరో ఆనాఁడే నాకును నాయైశ్వర్యమునకును ఋణముతీరి నది. ఏనాఁడు వెంకట్రావు రాజారాములు నాయంటఁ బ్రవేశించిరో ఆనాఁడే నాకును నాసౌఖ్యమునకును ఋణముతీరినది. ప్రాణములు మొండివడి విడువలేక జీవచ్ఛవమువలె బ్రతికి యుంటిని.

కృష్ణ—అమ్మాయీ! ఏటి కట్టు చూపించుకొందువు? నిద్రాహారములు మాని అహర్నిశలు దుఃఖాంబుధిలో మునింగియున్నంత మాత్రమున సర్వసుఖము లొక్కపరి యలముకొనునా? కష్టము లొంటిగ రావను సామ్యము నెరుగవా? మూల్గుచున్న నక్కపై ననే తాటిపం డూడినాడును. ఇది నైజము. నీవలె దుఃఖాత్రాంతలై నవా రెందరో గలరు. నీవతివలె భ్రష్టులైనవా రెందరో గలరు. ఎవరై ననేమి యిట్టిమైత్రి యలవడినపిదప?

తే. గీ. ధూమమున నగ్ని మలినుండై ♦ తోడరిచట్లు
విమలుండై యెంతో విఖ్యాతి ♦ వెలసియున్న
ఘనునకేనియు దుష్టసాంగత్య మొదన
మాన్యతం గన్న సత్కీర్తి ♦ మాసిపోదె

సుశీ—జనకా! రెండుదినము లింటికి రానంతమాత్రమున భ్రష్టులైన ట్లెంచవలసిన దేనా?

కృష్ణ—అమ్మా! ఇంకను నేలదాచెదవు? జరుగుచున్న ఎన్నియు నెరుంగుదును. జరుగఁ గలవికూడ యెరుంగునును దుష్టమైత్రి యూరక విడుచునా? త్రాగు డలవడియే యుండును. వేశ్యా సంపర్కము లభించినే యుండును. నీవు దాచనెంచినను దొంగతనమును రంకుతనమును దాగునవియూ? త్రాగిసివాని సంగతి తనంత తానే బయల్పడదా?

సుశీ—నేనుమాత్ర మట్లంటినా? ఋణబాధలు పడలేక యెట్టి ప్రియ శ్నములైన నొనర్చుచు పీలులేక యుండిరేమో, లేక గృహమునకు వచ్చిన ఋణదాత లింటి కరుడెంచి బాధింతు రేమో యని యెచటనైన నుండిరేమోయని యట్లంటిని.

కృష్ణ—ఎట్లున్న నేమి? వెతకి నీనాధుని నీకడఁజేర్తును. పోయి భోజన మొనర్చుము. (అని నిష్క్రమించును.)

సుశీ—అయ్యో! ఎచ్చట నిద్రించుచుండిరో! ఎచట భుజించుచుండిరో! ఎట్టి యగచాట్ల బడుచుండిరో! ఎందుండిరో! ఎట్లుండిరో! అమ్మా! నాయనగారి పిచ్చియేగాని.....

జాన—ఎచట నున్నను వెతకి తీసికొనివెత్తురుగాని యూరకరారు. లెమ్ము. ఇప్పుడకును గోజనము పెట్టెద. బాలునకు శోషవోడము నట్లున్నది.

సుశీ—అమ్మా! పతివ్రతాభగ్నము లెరిగిన నీ విట్లాడిన నే నేమనఁ గలను?

జాన—నీపతి యెచ్చటరో భుజించియే యుండును. అదిగాక కుమారుని నేమముకొరకైన నీవు భుజింపకతప్పదు.

సుశీ—అమ్మా! నా కాకలియే లేదు. కుట్టవాని నెట్లైన భుజింపఁ జేయుము. నేనుకూడ సంతఁగూర్చుండెద. (అని లేచు చుండఁ దెర పడును.)

ద్వితీయరంగము.

[వేశ్యగృహము: మోహనరా వొంటిగఁ గూర్చునియుండఁ దెరలేచును.]

మోహ—ఈ గృహమునకుఁ జేరిన వేళావిశేష మెట్టిదోకాని మిక్కిలి సుఖముగఁ గాలక్షేపము జరుగుచున్నది. ఋణస్థులబాధ లేదు కదా? ఎట్టికష్టములయం దైననేమి?

ఉ. తీరనికష్టముల్ గలిగి ♦ ధీరత గోల్పడి కుండువేళలన్
వారుణి గోల్పి వేడ్కచెలుచన్ దరి జేర్చిన వంతలన్నియున్
దిరి విశేషసౌఖ్యములఁ ♦ దేలుటెకాక యుగంబు లేనియున్
మారవె రోజులం బలెను ♦ మారదె భూస్థలి స్వర్గమట్టులన్.

ఇచట నాకు బ్రాందికి లోటులేదు, సానికి లోటులేదు. సాను లలో వారిజముంతటి గుణవంతురా లున్నట్లు ఎన్నడును వినియెరుంగను; ఏ గ్రంథమునను జదివియెరుంగను. ఆతలతిక్కసిద్ధాంతములను

వ్రాయు కవులందరు వారిజగుణములను గ్రహించినచో వారి వ్రాతలుదిద్దుకొనవలసినదే. వాచివ్రాతలకును దీనిగుణములకును హస్తమశకాంతరమున్నది.

చ. వెలచెలి వేసకత్తె యను ♦ వెట్టినుడుల్ పలుకాదు వారియూ
హలదొలగింప హావతియై సుగుణాధ్యయు పీమరాసియై
వలపులజిమ్మి యీతరుణి ♦ వారిజ యెప్పుడు నన్ననంగ సం
కులనమరంబులన్ ముదముగూర్చుచు దైవముగాఁగ గొల్చెడున్.

వారిజా ! (అని కేకవైచును.)

వారిజ—(ప్రవేశించి) ఎందులకు ?

మోహ—ఎందులకా ? నన్నొంటిగ విడచి లోని కేగుట భావ్యమా ?
దాహము వైచుచున్నది. మధువానమో, యధరవానమో
లేకున్న నది తీరుటెట్లు ?

వారి—మధు వైపోయినది.

మోహ—అటులైన నీయధరామృతమును త్రాగెద నిటురమ్ము.

వారి—మీకు కవిత్వ మాశుభారవలె బ్రవహించుచున్నదే ?

మోహ—కవిత్వమన్న నీ కంత తేలికగ నున్నదికాని అం దెంత
మాధుర్య మున్నదో యెరుఁగుదువా ?

సీ. ఐశ్వర్య మిచ్చి మహాభోగినిజ్జేయు

కలజ్జెల్ల నూడ్చి బిశాకరిజేయు

రణరంగమందు పీరాధపీరు నొనర్చు

భీనువై దురమునఁ బారజేయు

జనవంద్యుడైన సచ్చారితునిజ్జేయు

దుర్వ్యసనాల బల్ ధూర్తుజేయు

కామినీశతమదగర్వఖర్వ మొనర్చు

రసికునిజేయు దుర్బలునిజేయు

తే. గీ. అమితానంతరేపిఁ జెయు ముఖాద్భుతజేయు
నబకుఁ ద్రోక్షకుఁ గారకుఁ నటులె, సర్వ
మనుభవించు తా గ్రహింపఁ జుండుచును
కవి, తనకవిత్వమాధుర్యఁగిరిమకతన.

వారి—మిగతవిషయము లెఱున్నను నే నొకటిమాత్రము గ్రహిం
చితిని. వేయిమంది విటుల నాంగత్య మొనర్చినను ఒకకవితో
నాంగత్య మొనర్చినంత రసికత లభింపదు.

మోహ—నీమాటలకేమి నాకోర్కీ దీర్చితివికాదు :

వారి—(తనలో) ఎత్తైనను త్రోగుడు మాన్వఁ బ్రయత్నించుచుండ
నీతఁడు విడుచునట్లులేదు. (ప్రకా.) అయిపోయినందులకు విచా
రించుచున్నాను. ఏమిచేయవలయును ?

మోహ—(తనలో) వధువైశేమి అన్నట్లు శాంతకబురులకు కమ్మ
లకు పఱచుచేను. అచట కావలసినంత బ్రాంది యుండును.
అచటకుఁబోయిన నామెకోర్కీయు నాకోర్కీయుఁగూడఁ దీర
గలదు. (ప్రకా.) ఇప్పుడే వచ్చెదను. (అని లేచును.)

వారి—ఎచటకును బోవలను. ఇప్పుడు తెప్పించి యిచ్చెద నుండుఁడు.
(అని చేయిఁబట్టుకొనును.)

మోహ—ఇప్పుడే వచ్చెద ననుటలేదా? (అని చేయి విడిపించుకొని
నిష్క్రమించును.)

వారిజ—(అటుచూచుచు) త్వరగ రావలయుఁజూమా! మిమ్మువిడిచి నే
నుండలేను. (మెల్లగ నెరుకకువచ్చి, కూరుచుండి) ఆహా! ఏమి
నాభాగ్యము! ఎంతటిరిసికాగ్రగణ్యుఁడు నాకు లభించెను!

ఇట్టి రసికాగ్రగణ్యునకు త్రోగు డలవలచి వెంకటాపు కన్యా
దాతయై నామూలమున నాతని యాస్థనంతయు రాబట్టుకొని
యాతని సర్వనాశన మొనర్ప నమకట్టినాడు. అయిదువేలరూప్య
ములవర కాతనికి సాయమొనర్చినట. అందులకై యేబదివేల

నూప్యముల కీనోటుపై కృత్రిమవ్యాపారమున సంతకము చేయించ నలసినదని యాజ్ఞ. సంతకము చేయించితిని కాని యిది వెంకట్రావున కిచ్చుటకుమాత్రము నామన మంగీకరించుటలేదు. ఇయ్యకున్న నన్నేమిచేయఁగలఁడు? రాజారాం ప్రతిబంధక మొక్కటియున్నది. ఆతనితో విరోధము తాచుపాముతో పగ పెట్టుకొన్నట్లే.

(అంత రాజారాం ప్రవేశించును)

రాజా—(చూచి) మహారాణిగా దియో దీర్ఘాలోచనలో నున్నట్లు న్నది.

వారి—ఏమున్నది? మహారాజులదర్శనమే యపురూపమగుటచే కారణ మేమా యని యాలోచించుచున్నాను. అయినను పదియారు వేల గోపికాస్త్రీలకును ఒకేపరి దర్శనమిచ్చుటకు శ్రీకృష్ణున కున్నంతమహిమ మీకడ లేదుకదా?

రాజా—ఓహో! ఎక్కడి కెక్కడికి లంకె బెట్టితివి! నాకంద నుంపును గత్తె లుండిరా?

వారి—లేరని మీరుమాత్రము నిర్ధారణగఁ జెప్పఁగలరా! కూర్పుం డుఁడు.

రాజా—(కూర్పుని) నీయూహ లన్యథా యెట్లగును? ఏదీ యొకముద్దు. (అని ముద్దిడును)

వారి—ఏ మాస్వాతంత్ర్యము?

రాజా—స్వాతంత్ర్యము నాకుఁగాక యింకెవరికి? ఇప్పటి కెందరుమిత్రుల సర్వాంగక్షౌరము గావించి వారిధనమంతయు నీకు చెందునట్లు చేసితిని; ఎందరఁ జేయుచుంటివి; యెందరఁ జేయచుంటివి? అంత యు నీబాగుకొఱకేదా? అట్టినాకు సర్వస్వాతంత్ర్యము లేదా?

వారి—ఓహో! అట్లయిన నీవేరు రాజారాం కాదు.

రాజా—కాకున్న డాఫర్మాను యందువా? నీ వెట్లన్నను నాకిష్టమే.
ఇతరులన్న నే నోర్వను. అని వారు బ్రతుకలేరు.

వారి—ఎట్లు బ్రతుకగలరు? పారుషమున కేమి లోలా?

రాజా—అదీమాట. నాతత్వము బాగుగ గ్రహించితివి, ఇందుల కొక
యాలింగము బహుమతి. (అని కౌగిలించుకొనును).

వారి—అగునుగాని వెంకటాద్రివు మోహనరావుగారిని సర్వనాశన
మొనర్ప సమకట్టుట నా కిష్టములేదు.

రాజా—ఓయి తెలివితిక్కువా? ఆయాస్తియంతయు ఆతనికికాదు నీకు
చెందునట్లు చేయుమని కోరక; యిష్టములే దందువేమి?

వారి—వ్యవహారమంతయు నాతనిపేర నడచుచుండ నాకెట్లుచేరును?

రాజా— అదేంతపని?

మ. నిలుచున్నా నిలుచుండు నేడ్వమనగల ♦ నీర్గార్పు నిల్లాలితో
బలుకన్వద్దన మాను, గోలు వినమే ♦ బాలంబలెక జెప్పుచో
చెలువా! యాతఁడు కీలుబొమ్మవలె నా ♦ చే నుండు నెల్లప్పు చిం
తిల నీకేటిక వానిసర్వమును స్వాధీనంబు గావింపనే?

వెంకటాద్రి వొకపరి యింటి కేగివచ్చెద నని పోయెను. ఇపుడే
రాగలఁడు నేనిటనుండి తొలగెదను. నీవుగూడ కొంచెము బెట్టుసరి
చేసి ప్రియత్నింపుము (అని నిష్క్రమించును)

వారిజ—ఇదియు కొంతమేలే. అనుభవించుటలో వైద్యుఁడు వకీలు
వనిజుఁడు వేశ్య యీనల్వరును నెప్పుడో యొకప్పు డొకయంశ
ననుభవించితీరుదురు.

(అంతట వెంకటాద్రివు ప్రవేశించును)

వెంక—(చూచి) వారిజా! మోహనరా నెటుపోయెను?

వారి—ఇప్పుడే యెచ్చటికో పోయెను.

వెంక—ఎందులకు బోనిచ్చితివి? ఎప్పుడును విడువకుండ నీదండ నుంచుకొమ్మనిగదా తెలిపితిని?

వారి—నాకు నీయాజ్ఞయేమి? నీ కింతమగ్గుధి యెందులకు?

శా. ఏలా యింతదురాగతం ఒకట నశిస్తేలేల నచ్చించి యా
మూలానక ధనముక గడింతు ననునీపూనిక గనక సిగ్గుగనక
మేలా యెందుల కేమిరాళి పయిగాఁగ్గొకఁజూపి నన్నితుని
ద్యులంబు నొప్పనరితె వందనము వెంతుకఁగూర్చునే యేరికి?

వెంక—ఓహో! యెంత నితిశాస్త్రప్రవీణురాలవైతివి?

వారి—నానితిశాస్త్రప్రవీణత నీకెందులకు? విశాక్ష నిచటనుండి దయ చేయవచ్చును.

వెంక—ఎందుచేత పోవలయును?

వారి—నే నితరులసొత్తు నగుటచేత.

వెంక—అదెట్లు?

తే. గీ. తరుణి! నీ వుండుమెడయుఁ ♦ దాల్చు నగలు

కట్టు పుట్టంబులుక దినునట్టి తిండి

నావి; నిన్నుంచుకొంటునే ♦ నీవు నాదు

సొత్తై యైతివి; నీదగు ♦ సొత్తికేని'

వారిజ—ఈ గృహముపై నీ పేరున్నదా? ఈ యాభరణములపై నీ పేరున్నదా? ప్రతిహాసమును నాకంఘచున్నవస్తుభాండారముల నేదుకాణమునందైన నీయుంపునుకత్తెనగు నాకంఘనవి యని పద్మవాయిించితివా? నేను నీస్వాధీనమునందున్న స్త్రీవార్తాప్రతిక యందైన పోచుించితివా? పదినంపత్సరములనుండియు నన్నుంచు కొన్నట్లు దస్తావేజు లేమైన నున్నవా? అదిగాక చేతిమీదుగ దానమిచ్చినవస్తువు తిరిగి తనసొత్తైట్లగును?

వెంక—వారిజా! ముందున్న పెన్నిధిని కాలదన్ను చుంటివినుమా?

వారి—వచ్చినదేమో రానేవచ్చినది. ఇంక ముందురాదు. వచ్చినది పోదు.

వెంక—పొరఁడుచుంటివినుమా? శేపు నేషనల్ బ్యాంకువారు వేలము వేయఁడున్న మోహనరావుని యాస్తిసంతయు నీపేర వాటకొట్టి వేయించఁదలచితిని. మోహనరావుచే సంతకము చేయించిన నోటు స్లైయింటుచేసి ఆతనిమేడ వేలమువేయించి అదికూడ నీపేరనే కొనఁదలచితిని. పదియెకరముల మాగాణి బేరము జరుగుచున్నది. పదిదినములలో రిజిష్టరీ కాగలదు. అదియు నీకే. నిన్నొక జువ్వాందానికిని జేయనెంచుచుండ.....

వారి—(తనలో) ఇదంతయు నిజమే యైనయెడల పెన్నిధిని కాలదన్ను టయే.

వెంక—కల్లబొట్లమాటలు చెప్పటకాదు. బాగుగా నాలోచించుకొనుము.

వారి—(నవ్వి) ఓయి తెలివితక్కువా! ఇది కళాశాస్త్రములో నొక ఘట్టము. వచ్చినతోడనే సరసకుఁజేర్చిన పటుత్వమేదీ! (అని కూర్చుండబెట్టి ముద్దిడును)

వెంక—అది నే నెరుంగుటకు నే నేమైన కళాశాస్త్రము జదివితినా?

వారి—అటులైన నిపుడు నేర్చుకొనుము (అని చెంపమీఁద మెల్లఁగ గొట్టును)

వెంక—నీచేయి యెంతచల్లగనున్నది? (అని చేయి ముద్దిడుకొనును)

[తెరతో తలుపుచప్పుడు. లోపల యెవగు అని కేక]

వారి—ఎవరది?

[లోపల]

మాటలాడవలసిన పనియున్నది.

వెంక—ఎవరది ?

వారి—ఎవరో, మీరు కొంచెము లోనికిపోండు. (వెంకటాచార్యులు లోని కేసును.)

[వారిజ తలుపుతీయగా కృష్ణమూర్తి ఎగిరిపోయెను]

కృష్ణ—మోహనరావు వచ్చెనా యిచటికి? (అని లోనికి జూచును)

వారి—అట్లు చూచెదరేమి? మోహనరావు వెవరో నే నెరుగను. ఇచటకు రాలేదు. (అని లోనికిపోయెను)

కృష్ణ—అనిలిచియున్నవెవరు? మోహనరావు కాదు; వెంకటాచార్యులు. వీడి దుంప తెగ. ఏమితుచ్చసౌఖ్యము? సౌందర్యరాశియగు భార్యయుండ వేషము తగిలించుకొనిన యీడ్పురముండ చెంత పడియేడ్చుచున్నాడు.

గీ. రంభాబోలు సతీపతి రంభ ముడిగి

చెడిపెలం గూడి బ్రాందికి ♦ నేవజేయు

దుష్టుని న్నెండ్లియాడిన ♦ తోయజాత్రీ

చింత లివి యిన్ని యంచని ♦ చెప్పదరమె!

ఇట్టి దోహలల నడదర తుండెములుగ నరికి కాక ఘనములకు సంతర్పణగావించిన వీరిపాపములు సళించుటయేగాక ప్రపంచముకూడ బాగుపడును. ఈవృథాకాలయాపన నాకేల? మోహనుని వెనుక బోయెదను.

తృ తీ య ర ం గ ము

(వెంకటాద్రిపు గృహము : శాంత విచారముతోఁ

గూర్చుండియుండఁ తెరలేచును.)

అ సు బ ం ధ ము 12.

శాంత—

తే॥ ౧॥ మోహనాకారు డౌర యాఁ మోహనుండు

కమ్మలం గనఁడు పల్కఁడు ♦ కదలిరాఁడు

వ్యర్థమగుచుండె నోర్క; లేవలన నాకు

ప్రాణములు నిల్చు నాతని ♦ పాపులేక ?

ఏమిచేయుదును? జగన్మోహనాకారము నా కనులకుఁ గట్టినట్లుం
డేనే! తన నవకోటి మనస్తాపరూపము నొక్కసారి చూపిన చాలునంటినే!
ఆ మృదుచుధురవాక్కు లొక్కసరి శ్రవణానందముగ వినిపించిన చాలు
నంటినే! ఇంతమాత్రమునకైన నోచుకొనలేదా? దైవమా! నాకేల
యీ మాయమగనిం గట్టిపెట్టితివి? ఇట్టి సుందరాంగుని గూర్చియు
న్నచో నెంత మేలొనర్చియుండువు? ఒక్కక్షణ మింట నుండుటలేదు.
రేయింబవళ్ళు త్రాగిడు, ఆపైని వేశ్యానంపర్కము. గ్రహచారము
చాలక యొకింతతడ వింటియందున్నచో పరుషవాక్యము లాడుట, అటేల
చూచితివి; ఇటేలబోయితి వని యనుమానభూత మాఘహించి తిట్టి
పోయును. ఇవియన్నియు చేత కాని వాజమ్మలకు లక్షణములు. నపుంస
కునకు కోర్కెలు మెండు, అనుమానములు మెండు. భర్తకడ తగునుఖము
లభించుచున్న స్త్రీ యన్యపురుషసాంగత్య మేల యభిలషించును ?
అట్టినుఖ మరుదగునప్పుడు అన్యలనే కోరు నెడల నిర్బంధించి యాపుట
వీరికి సాధ్యమగునా? పోతవిగ్రహములవలె యిట్టివా రీ లోకమున
నెందరుండెరో నావలె దుఃఖించుచున్న యువతు లెందరుగలరో? ఏది
యెట్లున్నను మోహనునిపై గంపెడాశతో నుంటినే! నా కోర్కె
తీరుట యెట్లు ?

మోహన్—(ప్రవేశించి తనలో) సుందరాంగి దీర్ఘాలోచనాతత్పరయై కన్నట్టుచున్నది. కాదు; కాదు. విచారమున సూచించుచున్నది. అందు నడుమ నడుమ కోరిక లీరికలైత్తుచున్నట్లు అస్పష్టవాక్యములుకూడ తోలుకాడుచున్నవి. అహా!

ఉ. దిద్దినముంగురుల్ నుదుటఁ ♦ దీర్ఘినకస్తరిబొట్టు కెంపునా
ముద్దులుగారు మోవి వలపుల్ వెదజల్లెడు మోహదమ్మి యా
యొద్దిక యామృదూక్తి కమఁలోల్లసితామలనేత్ర వైభవం
బర్చి యీపెసోయగ మహా యనిపించదె యెంతనారిసే?

ప్రథమసమావేశ మగుటచే యీమె నెట్లు పల్లరించవలయునో తోచకున్నది. ఇట్లు పక్కమించెదగాక! వెంటట్రాపుగా రున్నారా? శాంత—(చూచి సంతోషముతో) ఎన్నిదినములకు దర్శనభాగ్యము లభించినది! దయచేయుడు. ఇంట లేరు.

మోహన్—అట్లైన దయచేయుట యెందులకు?

శాంత—స్వామీ! నన్నేల యింకను ఒరీక్షించెదరు? తమ దర్శనము నాకింక యీ జన్మకు లభింపజేమో యని దుఃఖించుచుంటిని. ఎన్నివార్త లంపినను రాకుంటచే నను జూడ నిచ్చగించుటలే జేమో యని కుమిలిపోవుచుంటిని. ఎట్లయినను నాకోర్కీ నీడేర్పమని భగవంతుని వేదికముల పొంగించుచుంటిని. ఆ పరమేశ్వరునికృప నాపై నిప్పటికి కలిగినది. మీకు నాపై నిప్పటికి కటాక్షము కలిగినది. రండు. కూర్చుండుడు. ఆలస్యము నకు భరించజాల ఒక్కసారి నీ బాహువలరులతో ననుజేర్చిన జాలును. మృదుమధురవాక్కులతో శ్రవణపర్వముగ నోరార శాంతా యని పిలిచి నాశిరమును నిమిరుచు నాచుబుకమును బుణుకుచు నాదండ నిలిచిన జాలును. (అని మోహనుని గూర్చుండఁజేయును.)

మోహన్—శాంతా! నీప్రేమ మగణ్యమైనదని యీవరకే గ్రహించితిని. అది నీపంపిన వార్తలే ధృవపరచుచున్నవి. నాస్థి యెట్లున్నదో యెఱుఁగుదువా?

అనుబంధము 13.

ఉ॥ ఓనుదతి! యిటు ల్విను మహా నినుఁ గాంచిన తొంటినాఁడె తా
నేనె ననుక మరుం డకటయెన్నడు బొందుదు నిన్నటంచు నే
వాసిగ నెన్నో దేవతల • వాంఛలుదీర్పగ మ్రొక్కుచుండియున్
గాసిలుచుంటి నేటి కిది కై వసమయ్యె ముదంబు నొందితిన్.

శాంత—కాదు. మీరు ముదమందుట కాదు. నే ననుగ్రహింపఁబడి
తిని. నాకోర్కి ఫలించుకాల మానన్నమైనది. నాజన్మ ధన్యత
నొందఁచున్నది.

మోహన్—బేలా ! ఇంక తడవేల ? రమ్మ. నిను బిగియార గొగిలించి
నా సంతాపముకూడ చల్లార్చుకొందును. (అని చెయిపట్టి తన
ప్రక్కన గూరుచుండఁజేసి కౌగలించుకొనును.)

శాంత—నాజన్మ నార్థకమైనది. నామానసచోరులగు మీరు నాదండ
కూర్చుండి మీ శరీరస్పర్శనము కలుగఁజేసితి రంతియచాలును.
అమృతబిందువు లొల్కున్నముతో నను శాంతా యని విచితి
రంతియచాలును దురాత్ముడగు మన్మథుబాణాగ్నికి శలభము
వలె మాడిపోవనున్న నాకు మీ గాఢాలింగన మను చందన
మలంఛితి రంతియచాలు.

మోహన్—శాంతా ! నీకే యననేల ? నీవృదుహస్తపల్లవస్పర్శనము
నన్ను నున్నతుని గావించినది. నీకౌగిలింత నావంతులెల్లఁ దీర్చి
నది. కాని, నీకు పిచ్చిధోరణికింద పడిపోవునట్లున్నది.

శాంత—నాది పిచ్చిధోరణియే ? కాదు. ఈ యింట నేననుభవించు
చున్న సుఖము లేదు. పరిణయమైనది మొదలెంతవర కొక్క
రాత్రియైన భర్తృముఖ మెరుగను. అట్టిచో నిట్టి సర్వాంగ
సుందరునిపొత్తు లభించిన నామనం బెంత యానందాభి నోల
లాడునో మీకెట్లు తెలియును ? నాయట్టి సితి ననుభవించువారికి
యది విదితమగును. ఏదీ, ఏదీ, ఒక్కముద్దు ?

మోహన్—రమ్మ, నీముద్దునందలి రుచి యెంతయున్నదో చూడ నిమ్ము. (అని కొగిలించి ముద్దిడును.)

శాంత—ఎంతమాఘర్యమైన ముద్దు!

ఉ. చక్కనిముద్దు యేవెలకు ♦ చాలనిముద్దు సదా తపించినన్
దక్కనిము ద్దహో యమృత ♦ ధారల సీనెడు ముద్దొకింత నన్
జొక్కగఁజేయు ముద్దొనగఁజూడక వార్తల నెన్నిపంపినన్
జిక్కగఁబట్టి నీమనము ♦ జేరగరా కిటు జాగొనెచ్చితే?

మోహన్—శాంతా! ఇంకను భూతకాలమునే తలంచుచుంటివా? అట్లు రాకుండనుండుటకు హేతువు లేకపోలేదు!

ఉ. ఆరయ నాకుఁ గొత్తిమగఁనాండిను జొంపిట నీదుభావ మే
తీరుననుండెనో యెఱుంగఁ ♦ నెల్పితచౌ యెఱువా రిలంపి, మీ
వా రెప్పుడుదురొ యెచ్చు ♦ వచ్చి నేమిఁజెల్లునో యింకే
దానియొ యంచు జేసితి వితర్కము, నూతనచోరు కై నడిక.

శాంత—అంతటి సందిగావస్థ నొందననిన యగత్య మేమిచ్చినది? వార్తాహరు నడిగిన దెలిపియుండెడివాడే! అయినను మున్నుండుగ సమయాసయముల నిర్ధించి చెప్పకుండుట నాదయే పొగపాటు. అగుఁగాక, మనమిద్వార మున్న సమయమున నాథఁ డింటి కరుదెంచుగాక! ని న్నాంతని కంట ఒడనెత్తునా?

మోహన్—అకస్మాత్తుగ నరుదెంచిన నీవుమాత్రీ మేమిచేయఁగలవు ?

శాంత—ఎప్పుడువచ్చిన నేమి, మిమ్ముల దాచుకొనలేనా?

ఉ. దాచెద నిన్ను గొమ్ముడిని ♦ తావులనీనెడు పూలలోన నే
దాచెద నాశిరోజములు ♦ దట్టముగా నొనరించి మాటునన్
దాచెద నాహృదబ్జమున ♦ దాచెద సూత్రీపుడిప్పలందునన్ ;
దాచెద కాళరాత్రీ వడి ♦ దాకిన దేటిని దమ్మియెంతయున్?

మోహన్—శాంతా! నీనంతటిదానవే యగునువు. (అని ముద్దడి)
అహో! ఈయధరసుధారన మాధుర్యమునకుతోడు మధువుగూడ
నున్నచో నెంతటి యుత్సహ మొదవియుండెడిది!

శాంత—అయ్యో! నసుయమునకు లేకపోయినదే ! నీసాలో నడుగున
నేమాత్రమైన సుండియరును, గదిలోనున్నది పోవుదము, రండు.
వలయుధనముగూడ నిచ్చెదను. తెప్పించుకొనవచ్చును. (అని
చేయిపట్టి మోహనరావును లాగుకొనిపోవును)

వెంక—(కొంచె మాలస్యముగ) తలుపు - తలుపు (అని తలుపుతట్టెను).
(అంత తలఁచియబోసికొని శాంతయు వెనుక మోహనుడును
ప్రవేశింతురు)

మోహన్—(మెల్లగ) ప్రమాదము! నీధర్తవచ్చినట్లున్నది. (అని గోడ
దూకి పారిపోవును.)

శాంత—(చూచి) ఎంతసాహసము! గోడదుమికి పారిపోయెనే! దెబ్బ
లేమియు తగులలేదుగాదా? మునిగిపోయిన క్లితండుగూడ నిప్పుడే
రావలయునా ?

(మరల తలుపు అని కేక)

శాంత—(జుట్టు ముషివై చికొని బట్టనర్దుకొని) వచ్చుచున్నాను. ఏమా
తొందర? (అని పోయి తలుపుతీయును)

వెంక—తలుపుతీయుట కింతయాలస్య మెందులకు?

శాంత—నీళ్లుపోసికొనుచుంటిని. ఒట్టకట్టుకొని వచ్చునది కాలస్యమైనది.

వెంక—వంటయైనదా? (అని సోఫాలో చితికిబడి) ఈ కండ్లువా
యెవరిది?

శాంత—ఏమో? నాకేమి తెలియును?

వెంక—(తనలో) నాకొంపకు, గూడ యెసరుపెట్టెనాయేమి? (ప్రకా)
నాకొంపకు మోహనరావు వచ్చెనా?

శాంత—లేదే:

వెంక—లేని దిడెట్లు వచ్చినది? ఈవస్తుము మోహనరావుదే?

శాంత—నే నెరుగనని చెప్పటలేదా?

వెంక—నీవిషయమున నా కనుమానము వైచుచున్నది. నిజము చెప్పుము. మోహనుడు నీకడకు వచ్చియుండును.

శాంత—అవును వచ్చియుండును. దొంగకు లోకులందరును దొంగల వలెనే కనబడుట సహజమే! అట్లే వ్యభిచారులకుఁగూడ నందరును వ్యభిచారులవలెనే కనబడుటయం దబ్బుర మేమున్నది?

వెంక—ఈ నక్కవినయములు నాకడ సాగవు.

శాంత—నావి నక్కవినయము? చేసికొనినది మొదలొక్కదినమైన సుఖపెట్టకపోగా పై పెచ్చు రంకులు కట్టుటయూ! అయినను మీ చేయుప్పరముండచెంతనో పరుండి వచ్చుచుండుటలేదా? మీకు లేనితప్పు నాకేమి? మీపంటిశరీరము కాదా నాది? మీకు వలయుసుఖము నాకుమాత్రం మక్కరలేదా? సిగ్గుపడి తలవంచుకొని యూరకొనక?

వెంక—ఆఁ ఊరకొనకా?

శాంత—ఇహసుఖము లందరికిని కావలసినవే. మీరు మడికట్టుకొని కూరుచుండి, నన్నన్నచో బాగుండును. నా గ్రహచారమునకు నే నేడ్చుచు, నాకోర్కులు నా మనసుననే జీర్ణింపజేసికొని కుమిలిపోవుచుండ నెవరో వచ్చిరంట! తన కనుమానమంట!

వెంక—(తనలో) వ్యవహార మెదురుతిరిగినది. ఇంక పరువునిలువదు.
(ప్రకా) ఇంతకును నీ వెరుగ వన్నమాట?

శాంత—ఎట్లెరుంగగలను?

వెంక—సరి, భోజనము పెట్టుము, పద?

శాంత—పెట్టెద రండు (అని చరచర నడచిపోవును)

వెంక—ఏమనుటకును వీలులేదు.

చ తు ర్థ రంగము

(మోహనరావు గృహము : సుశీల పిచారముతోఁ గూర్చుండియుండును,
శ్యామసుందర్ తల్లిచెంతి పూర్చుండియుండును.)

అనుబంధము 14

సుశీల—

సీ. మోహనాకారు నా ♦ మోహను నజ్ఞేర్చి

కరుణజూపవె నిన్ను ♦ మరువకుందు

కన్నడబాసి, నా ♦ కాంతుని దుర్గణ

ముల బాపి, పోవవే ♦ తలఁతు నిన్ను

సారింగనేత్ర, నా ♦ సారసాక్షుని నాదు

కన్నులఁజూపవే ♦ నిన్నుఁ గొలుతు

విమలాంగి శాంకర్ ♦ వెతుకింగ నాతండి

చనె విభు నాతనిక ♦ గనునో లేదో

తే. గీ. తోడితెచ్చునా గాంచఁగ ♦ నోడి విసివి

సీరసముజెంది తా నిలు ♦ జేరునేమె ?

దుర్గ భవభర్గ! వేగనా ♦ దువిభునింక

నిలయమునజేర్చి, మము కరుణింపు మమ్మ.

హే జగన్మాతా ! నీకన్న నాకిక వేరుదిక్కు లేదు. నీకృపా
రసంబు నాపై జలుకకున్న నాగతియేమి ? ఎన్నిదినంబు లిట్లు దుఃఖాం
బుధిని మునింగి దరిగానక పరితిపింతును? నామనోహరు నన్వేషింప
నరిగిన మజ్జనకుండు కూడ రాలేచే ! ఆతని యన్వేషణము ఫలించెనో,
లేదో? దైవమా ! యెట్లెరుంగనగును ?

శ్యామసుం—అమ్మా! తాతయ్య నాన్ననుఁ తీసికొన్నా లంటివే! రాలేచేం?
సుశీల—అయ్యో తండ్రి! నాన్నగారికొరకు బెంగగొంటివా? బాబూ!
తాతయ్య తీసికొనియే వచ్చును.

(అంత కృష్ణమూర్తి విన్నబోయిన మొగముతో ప్రవేశించును)

శ్యామసుం—తాతయ్య నాన్న యేరి !

సుశీ—(అత్తముతో) తండ్రీ! తండ్రీ! మీయల్లు డెచ్చట? తోడి తెచ్చితివా? కనుగొనగలిగితివా?

కృష్ణ—(బాలునెత్తుకొని) అమ్మాయీ! యేమిచెప్పుదును! నే జన్మించినదాదిగ నెన్నడును తత్పాతములనైన నంచరింప నిచ్చ గింపని కల్లుపాకలన్నియు గాలించితిని. స్వప్నావస్థ యందుఁ గూడ కాలిడని సానికొంప లన్నియు గ్రమ్మరితిని. సత్సంబు లన్నియు వెదకితిని. ఒకటి యన నేల? ఊరింతయుద్రమ్మరితిని. కాని యేమిప్రయోజనము? నా ప్రయాస మంతయు వృథయై నది.

సుశీ—హా దైవమా? (అని మూచ్చిల్లును)

కృష్ణ—(గద్గదస్వరముతో) తల్లీ! దుఃఖంఁకుము. లెమ్మ. ఓర్పువహింపుము.

సుశీ—(మెల్లగలేచి) జనకా! ఇక నెక్కడయోర్పు. ఇక నెచ్చటిపతి. వారింక గృహమును చేరుదు రనుటకల్ల, ఇంకేమున్నది. మామ గారగు శంకరరావుగారి దురవస్థయే వారిపుత్రునికు సంభవించినది. అన్నపూర్ణాదేవిగారి చుర్రతీయే వాంకోడలనగు నాకును గల్గినది. కాని యత్తగారు తననాఁకుని యునికిని దెలిసికొని కడు నిడుమల బడి రంగూజేరి ప్రభావతనికూడి సంచరించుచున్న పతినిగాంచియు విఫలమనోరథయై తుదకు విజయనగరమున తన జనకుండగు తులసీరావును, తన వృద్ధయేర్పరుఁడు తన కన్నులయెదుట హత్యగావింప నానందము తనపై మోపుకొని ప్రాణేశ్వరుని రక్షకభటులబారి ఒడకుండ తప్పించి తన పాతివ్రత్యమును లోకమునకు వెల్లడింప పాపభూయిష్ఠంబగు సీమాయాప్రపంచమున తమవంటిసాధ్యులండఁగూడదనిసర్కారుత్తరు వను మిషచే దివం బలంకరించిరి. ఈ మందభాగ్యురాలి కాయోగ్యతకూడ నున్నట్లు తోచదు. ఎచటనుండెను? యే దేశముల కేగెను యెరుంగక యెట్లు వెన్నాడి యింటికి తోడ్కొనిరాగలను? నా బ్రతుకంతయు నడవిగాచిన వెన్నెల

యయ్యోనే! తండ్రీ! మీ ధోవిచారించెదరు? నాకర్జమునకు మీశేషి చేయగలరు? మీ కేల యీశ్రీమ?

కృష్ణ—అమ్మా! ఎంతమాట పల్కితివి? శ్రీమయా? తల్లీ! నా దుఃఖము నీవెఱుగవు. నీకన్న నిబ్బడిగ వాపోవుచుంటిని. ఏక మాత్రానితవు. నీ దుఃఖము: నే నోర్వగలనా? తనసంతానము దుఃఖములపాలైన నహించియూరకుండగల కఠినహృదయు డెందైనగలఁడా? నాదుఃఖమంతయు పై కుబకకుండ దిగమింగుచుంటిని. పుత్రీ! నీ వొంట్గనున్నచో నీ దుఃఖము నిన్నే దేని సాహసమునకు పోత్సహించునేనో. ఇంటికి పోవుదము రమ్ము.

సుశీ—తండ్రీ! ప్రమింపుము. నా హృదయోర్వదుఃఖము నాకనులకు సాక్షాత్కరించునంతవరకు నే నెచ్చటకును రాఁజాలను. ఇట్లు నిరీక్షించుట నాకు విధి. ఇట్టి వియోగసమయంబున పుట్టినింట జేరి సుఖంపనెంచుట పతివ్రతాలక్షణమా? పరమదైవమును పతిచెఱత లేనప్పుడే సాధ్వి యితరగృహముల కేగ నిచ్చగించునా?

కృష్ణ—సుశీ! కన్నకడుపుగావున నిట్లంటినిగాని పతివ్రతాధర్మము తప్ప మని చెప్పనంత జ్ఞానహీనుడనా? కాని నీ వహర్నిశ లిటు దుఃఖంపకుము. నీ యదృష్టమే బాగున్నచో నీ పతి శీఘ్ర కాలముననే నీను జేరగలఁడు. జ్యోతిష్కులఁగూడ విచారించి తిని. త్వరలో రాగలఁడనియే చెప్పిరి. నేనుగూడ నింకను వెతకెదను.

సుశీ—(అత్రముతో) చెప్పిరా! వత్తురనిచెప్పిరా?

కృష్ణ—ఆ! నే నీక పోయివచ్చెదను. (అని బాలుని దించి) బాబూ! అమ్మదగ్గరకుపో! నే నిప్పుడే పోయివచ్చెదను.

సుశీ—జ్యోతిష్కులుకూడ చెప్పిరిట. నావిభుడే గృహమున కేతెంచిన యెడల కనకదుర్గకు పసుపు కుంకుమ లిప్పించెదను. వేంకటేశ్వర స్వామికి గరుడోత్సవము చేయించెదను. గామిదేవతలకు బలి యన్న మొసంగెదను.

శ్యామసుం—అమ్మా. తాళయ్యచేత కాదు. నాన్నను నేను వెళ్లి తీసు
కొత్తాను.

తే. గీ. నాన్న యెందుండెనో చెప్పి ♦ నన్ను బంపు

అమ్మనో దెబ్బలో తెత్తు ♦ సుమ్ము నాన్న

నింటి కిటుచూడు నీకేల ♦ నింక నేడ్య. (అని ఒక వైపుజూచి)

అడుగొ నాన్న వచ్చుచునుండె ♦ సరయుమమ్మ.

(అని యెదురు పరుగెత్తును)

(మోహనరావు ప్రవేశించును శ్యామసుందర్ తండ్రి)

నడుముపట్టుకొనును.)

సుశీ—(ఎదురేగి కాళ్ళపై ఒడి) హా! హృదయేశ్వరా! ఇన్ని దినంబు
లకు నాపై కృపగల్గినదా? మీ దర్శనభాగ్యము లభింపఁ
జేయుమని వేయిదేవుళ్ళకు మ్రొక్కుచుంటిని. ఉపవాసములు
చేయుచుంటిని. అందులకు ప్రతిఫల మీశ్వరుఁడు మీ ముఖార
వింద సందర్శనము గలుగఁజేసె. శ్రీమ నొందినట్లున్నది. ఇటు
కూర్చుచుండుడు. మీ పాదము లొత్తెదను. వీరనచే నొకింత
విసరెదను.

అనుబంధము 15.

మోహన—(కుమారుని విదిలించుకొని) యేమిటా! పోడ; వారిజ
మాటాడుచే ముడ్డుగా వుంటుంది. అవయ్యంగా మాటాడు
చే అసలుండగిన. తెలిపిందా?

సుశీ—(శ్యామసుందర్ కన్నీరు గార్చుచుండ దగ్గరకు దీసికొని) వారిజ
యెవ్వరు? వేశ్యయా? అయ్యో! వాఁ! వేశ్యాసాంగశ్యము
మంచిదియా?

మ. కన, మార్కాడి నటుండు వేశ్యయును జుట్కాబంజియాసామి యెం
దును నమ్మందగువారు కారనుచు విండుం బెద్ద లాడంగ; ముం
దు నయంబు దుది ధౌర్జ్యము దహకు సొత్తుంగాఁగవర్తింతురీ
ఘను లాత్మేశ్వర! వీరిపొత్తున మనన్ ♦ గాంక్షింతురే త్యాదృశుర?

మోహన—నీసీటులు వింటానికి యెవరూ రాలేడు. డ్రబ్బు కావాల్సి డబ్బున వచ్చాను.

సుశీ—(తనలో) నేడు పూర్తిగా త్యాగినట్లున్నది. ఇంటినిలుపుట కష్టమే. ఏమిచేయుదును? (ప్రకా) నాథా! భోజనము పెట్టుచునా? లేక...

మోహన్—హాహాహా! నా కేమిఅక్కరలేదు. ప్లేం టక్కవయింది. డబ్బు.

సుశీ—ప్రభా! మీ రెరుంగనిధనము నాకడ నెచ్చటినుంచి వచ్చినది?

మోహన్—నీబాబుదగ్గర టీసుకొరా?

సుశీ—నాథా! నీయల్లుకు త్యాగుడునకు ధనముకావలయునని నే నడుగుచునా? అడిగిన నాతడే డిచ్చునా? ఇంతకన్న నప్రతిష్ఠ యింకొకటి కలదా? నాథా! మీపాదము లంటి వేడెదను. ఈదురభ్యాసములను మానివేయుడు. నన్నుద్ధరింపుడు. మీశరీర మెంత శుష్కించిపోయినదో చూడుడు. మీముఖ మెంతవాడినదో చూడుడు. ఇదంతయు త్యాగుడుమహిమయే. అంతటి గౌరవ కుటుంబమున బుట్టి యంతటి దురభ్యాసములకు లోనయ్యెనన్న యెంతటి యమానుష మో యోజింపుడు

మోహన్—నేను ట్యాగుటానని యెవడంటాడు? డొక్కచించుటా. ట్యాగుడంటే నా కిష్ట లవయ్యింది.

సుశీ—అసహ్యమంటికికదా? ఇపు డేల త్యాగితిరి?

మోహన్—యిడి కల్లుకాదు, పారాకాదు, రిఫైన్డ్ విస్కీలో జిన్ మిక్చర్, (Refined whisky with zin mixture)

అ ను టం ధ ము 16.

సుశీ—అదిమాత్రము త్యాగుడుకాదా?

మోహన్—అడ్రోదాని కేం తెలుస్తుంది అందులోమజా? నోరుమూసుకొని డ్రబ్బు తెచ్చి పెట్టు.

శ్యామసుం—నాన్నా! అమ్మదగ్గరి చూపాయలైవు. నాకు తెలుసు.

మోహన్—(యేమిరా? అని కనుబెట్టజేయును)

సుశీల—(పుత్తుని నోరుమూసి) హృదయేశ్వరా! నన్నేల బాధించె
దను? ఇంటియందున్న ధనమంతయు మీరే కర్చుపెట్టితిరికదా!
ఆభరణములుకూడ విక్రియించితిరి. ఇంకేమున్నదని యాయఁ
గలను?

మోహన్—అడుగో! మెళ్ళో వేళ్లాటం లేదూ? యేమిలే వంట్రావే?

సుశీ—(చెవులు మూసికొని) శివశివా! ఎంతటి యమంగళవాక్యంబు
అచ్చరించుచుంటిరి. జీవితేశ్వరా! ప్రాణపదంబగు మాంగల్య
మిమ్మందురా?

మోహన్—పెంకెట్రినం చేస్తే “ప్రాణపదం ప్రాణాపాయం” చేస్తుండి.
తేలుషుకో.

సుశీ—ప్రభూ! ఈదానురాల్పిపై మీకంతటి యనుగ్రహమే కలిగిన నే
నలదందునా?

మ. సతియైపుట్టి స్వకీయనిగ్మలకలాఁచారంబు జేపట్టి సం
తతమున్ నిశ్చలభక్తి భర్తృపదనిత్యధ్యానసేవాధి సం
గతయై నాథునిచేతిలో ననువు లేగం గల్గుటన్న పురా
కృతపుణ్యంబునగాక యూరక ప్రభూ! యెందని జేకూరునే?

డొంగి కానిండు. నాప్రాణములును, మాంగల్యమును ఒకేపరి
గైకొనుడు. (అని సమస్కరించుచు మోకాళ్ళపై కూర్చొనును.)

మోహన్—మొండిగి. గజమొండి. (అని మంగళసూత్రము త్రొంపు
కొని పోవుచుండ)

శ్యామసుం—నాన్నా! నాన్నా! పోకుపోకు. (అని పట్టుకొనును)

సుశీ—(మోహనరావు చేతినిపట్టుకొని) అయ్యో! అయ్యో! నాథా!
ఇది మీ కశుభము. పోకుండు పోకుండు. (అని వెంట నంటు

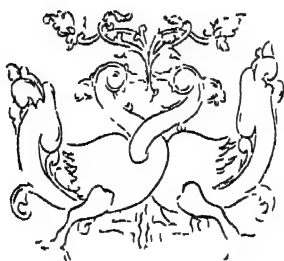
చుండగా మోహనఁడు చేయివిడిలించి శ్యామసుందరు నొక ప్రక్కకు దోసిని లేచిపోవును)

సుకీ—(కిందపడి లేచి దుఃఖముతో³ వుత్సరించి దరికి దీసికొని) దైవమా! యెంత ఘోరము! యెంతటి యధఃపతనము! మంగళసూత్రము నకు పాల్పడుట. అహో యింకనాకేల యీజన్మ? శత్రుని ప్రేమాతి శయములకు దూరమై యాత్మేశ్వరుని చరణదాస్యమునకునోచు కొనక మోక్షపథంబు జీవించుటకన్న నాత్మహత్య చేసికొనుట మేలు. ఆ.ఆ. అట్లొనర్చిన నీనేర మాత్మేశ్వరుపై మోప బడదా? అత్తగారగు నన్నపూర్ణాదేవిగారు పతిప్రాణరక్షణార్థమై తన ప్రాణముల నర్పించినది. ఆపె శోడలనగు నేనాత్మ హత్య గావించుకొని పతికి ప్రాణాపాయస్థితి చేచ్చుటయా? తలదొంగిల మిర్దురము నగుడకున్న బాలుడు గుండెవీలడా? శిశుహంత్రినిగూడ కావలయునా? ఆత్మహత్య మహాపాతకము గాదా? అయ్యో యిదేటియూహా? ఓసీ మధ్యవిశాచమా! బ్రాహ్మీ బ్రహ్మరాక్షసీ! నీ వేదేశమున జన్మించితివో యేదేశమున వృద్ధి నందితివో యాదేశముననే నశింపక ఆదేశమున కారువేల మైశ్వర్యమున నున్న మాభారతభూమి నాకొనించి భారత వీరుల పరించి మహామారివై కాలకూటమువై పురాణజ్వరమువై దేశమునందలి ధనమంతయు కొల్లగొట్టుచు గౌరవముల మాపివై చి సంసారముల కూల్చివై చి, మిక్కుటమగు హత్యల గావించుచు క్షయవ్యాధివలె మానవుల పీల్చి పిప్పిజేసి నశింప జేసి లోకమంతయు ధ్వంసము చేయుచుంటివే! అట్టినిన్ను మా భారతపుత్రులు గుడ్డివారై నేవించుచుండిరే. బాలింతలకు బ్రాంది, సూతికావతమునకు బ్రాంది. సన్నిపాతమునకు బ్రాంది. నైద్యులకు జీవనోపాధి బ్రాంది. ప్రజలకు మారణో

పాధి బాగ్గింది. దేశమంతయు బాగ్గిందిమయమయిపోయినదే! ఇంక మా దేశ మాన్నత్యము వహించునా? చివరకు మాంగల్యముకూడా హరింపజేసే ప్రభావము బాగ్గిందీయం దున్నదిగాదా? హ యేమి నాఫోరణి. నాగతికే నేను దుఃఖంపక నా కీయవివేక మేమి? అయ్యో మరచితిని. మాంగల్య శేషమై యుండదగునా? పోయి పనువుకొమ్మైన కట్టుకొనెద.

అనుబంధము 17,

(పుత్తునితో) తండ్రి! దుఃఖంపకుము మీతండ్రిగారికి మనపై నింకను కృపకలుగలేదు.

రంగుల మెయిల్

సంచనాంకము

శ్రీ భామరంగము

[వేశ్యగృహము : మోహనరా వొంటిగ కూరుచుండియుండ,
తెర లేచును.]

అనుబంధము 18.

మోహ—ముస్తాబై నపుడు రంభయో దాని తల దన్నినదియో
యనిపించును. కాని దీనికన్న నలుకుపిడచ నయము. దాని
చేతిమీఁదుగ నొసంగు పానీయముమాత్రము అమరులును అను
రులును పోరాడిచచ్చుటకు కారణమైన యమృతముకన్న రుచిగ
నుండును. ఇది యిచ్చుటయేయననేల? సరససల్లాపములకు తగిన
యే చపలాక్షి యొసంగినను అంతరుచి యుండితీరును. శాంత
యొసంగినప్పుడుమాత్ర మారుచి తగినదా? కాని యింకొక
విశేషము. అచటికేగిన దొంగవలె చరింపవలయును. ఇచటనో
నిర్భీతిగ నిరాటంకముగ సంచరింపవచ్చును. ఇదియే వెలిచవులు
గనిన మగనాల్కిని వేశ్యలకునుగల తారతమ్యము. దీనికి నెలతప్పి
మూడవమాసము. గర్భస్థశిశువు నాకు వారసుఁడు కాఁడుగదా?
ఆఁ. నాకున్న దేమి? వారసుఁడై యాతఁడు చేయునదేమి?

వారి—(ప్రవేశించి) ఏమో ఆలోచించుచున్నట్లున్నది?

మోహ—ఆలోచన యేమున్నది? నీవు క్షణము నాచెంత లేకున్న
పిచ్చియై త్తిన ట్టుండును. కూర్చుండుము. ఈపూట ముస్తాబు
మూరినదేమి?

వారి—నీ దృష్టి మారినదిగాని నాకు ఎంతైనా సారలేదు,

మోహ—ఎందులకు మారి లేదు?

సీ॥ మెలికలు తిరిగి వికాశ మేలంబులాడెను

ముంగురులకు నల్లఁగఁగులేదు

నునుచెక్కఁతులపై నఁ కనబడ దొకింత

తెలితఁగఁ తఱుకును దాల్చుకుంట

యధంబుపై చనుఁ నమర జెల్లవికాంతి

తములంబువేరుటఁ జూపియుంట

జలజలలాడవుఁ చెవులకు లోలకల్

దాల్చుకొన్నఁ దాల్చియుంట

తే. గీ. విరులదండలతోచుతఁ విచ్చివీగ

దకట కీద్రెడ కొప్పును దాల్చియుంట

నుంత క్షణేనఁ దగులు దాల్చు సొగసుకోచు

చున్నది మొగంబువూఁగియు కన్నుగవకు.

వారిజ—నీ యపన్యాసమింతయు నే సందర్భము కాననయేనా?

మోహ—అబ్బే, అది కాదు అది మొదటి విషయమగు వర్ణనము. అందగత్తెవు

కానియెడల మొగము సొగసుగ నున్నదనవేల?

వారి—ఆమాట చెంపగులుగొట్టి క్షమించుమన్నట్లున్నది. అవన్నియు

వేషధాగుల కన్వయించును. ఇదేమి నాటకమా?

మోహ—ఇదే యనవేల? ప్రపంచమంతయు నాటకమే. భూమియే

రంగస్థలము. జనులందఱును వేషధారులు.

వారి—అందు నాది పెద్దవేషము. అంటేదేనా? ఇట్టి పగటివేషముతో

నిన్ని నాశ్చర్యమండేము నెట్లు గుఱించుచుంటివి?

మోహ—గుడ్డివాడనై, ఇదిగో యీగ్లాసు మైకముచేత. (అని త్రాగును)

వారి—ఆపానీయ మెవఁతాతములైనయని యనుభవించుచుంటివి?

మోహ—నీ వెవరి తాతములైనవి యనుభవించుచుంటివో యిది

కూడ యట్లే యెంచి త్రాగుచుంటిని. హహహహహ. ఇంకో
సీసా తీసుకురా. (అని సీసానెత్తి త్రాగును)

వారి—తెచ్చియిచ్చెదను. ఇచట తేరసా మ్మెవడియు లేదు.

మోహ—అడముండవు, హగిత. మర్యాదగ తెచ్చియిమ్ము.

వారి—కొట్టెదవా?

మోహ—కొట్టుటకాదు; కాల్కికిండి మట్టగించెదను.

వారి—నోరుమూయుము. (అని కనుజెప్పజేయును)

మోహ—(జుట్టుపట్టుకొని) నోరు మూయాలా? (అని కొట్టును)

వారి—అమ్మయ్యో; యీ మర్దాంగుడు నన్ను చంపుచున్నాడు.
రండట్లో!

మోహ—మర్దాంగుడనా? ఎచరొస్తారు నీ మొగుళ్ళు? (అని కాలు
నేతుల తన్ని నిష్క్రమించును)

వారి—అయ్యయ్యో; తుచ్చుగను ఎంతపనిచేసెను! శిరోజములన్నియు
నూడినవి. ఓయి భగవంతుడా! ఈదురాత్మునిపొందు నాకేల
కూర్చితివి? అయ్యో! యెముకలన్నియు విరిగినవి. లోకమున
వ్యభిచారిణిపా ట్లింతకిన్న నెక్కుడుగ నెట్లుండును? ఛీ! యేల
యీవేశ్యజన్మ?

చ. పతియనువాడు లేక యిటుపండల చోరుల త్రాగుబోతులన్
సతతము గూడుచుండువ్యభిచారిణి నొక్కడు తట్టు తన్ను నీ
గతి నొక దూయు నొక్కడు మొగంబున; జంతువులట్ల కొంక కీ
గతిని జరించుచుండు వెలకామినిజన్మ మదేల, కాల్పనే!

అబ్బో, అయ్యో! నొప్పులు. (బాధ నభిసంబంధము)

[అంత వెంకట్రావు రాజారాములు ప్రవేశింతురు]

వెంక—వారిజా! యీవేషమేమి? అట్లు మూల్గుచుంటివేమి?

వారిజ—ఏమున్నది? నీప్రసాదమే.

వెంక—ఏమి, నేనేమిచేసితిని?

వారిజ—ఏమిచేసితినినికాదు, యేమిచేయలేదనుము.

ఉ. ఉంచితి వీవు నన్ను ధనఃకూఢ్ఢి పక్షిరునిశేయనంచి 'తా'
గించి వశండుగాగ పలుఃగ్రీడల జేల్పు'మటంచు నాకు బో
ధించి దురాత్ము నానననుఁదంపితే తార్పడుగాని బోలె; బా
ధించును, తన్నె నన్నతఁడు తేంపరి వాఁము రిత్తవోవునే?

ఇందులకు కారులెవరు! అది యట్లుంచి భూతహాశ్యకూడ
జరిగినదేమో!

రాజా—అదేమి?

వారి—ఏమున్నది! ఇప్పుడు మూఁడవమాసము.

వెంక—ఓరీ తుచ్చుఁడా! మోహరాపూ! నీ కింక ప్రపంచమున
పుట్టగతు లుండువా? ఆరునెలలు సామెనర్చి మూలనున్న
ముసలమ్మను కొట్టెనన్న ట్లీమెనా కొట్టితివి? నావంటివానితో
కలియఁబడిన నీప్రతాపము బయలుపడెడిది.

వారి—ఏమావాక్యార్థత; మేకపోతుగాంభీర్యము!

వెంక—వారిజా! ఏమంటివి? నాది వాక్యార్థతయా? మేకపోతు
గాంభీర్యమా? కాదు. కాదు పొరబడుచుంటివి. ఇట్టివిషయము
లలో ఈ హృదయమున కవికర మనునది లేదు. పాపపుణ్య
విచక్షణత లేదు. అధైర్య మనునది యీ జన్మమునకే లేదు.
నే జనించినదాది ఒకరిని మోసగించితినిగాని, యొకరిచే మోస
గింపఁబడి యెఱుంగను; అనేకుల ధ్వంస మొనర్చితినిగాని, నే నట్లు
కాలేదు. ఎందరినో చావమోదితినిగాని యొకరిచే దెబ్బలు తిని
యెరుగను. నా రక్తనాళములన్నియు కాలకూటముతో నిండి
యున్నవి. పూర్ణభావముతో యీ నాహస్త మెవరిపై నిడినను
నా హస్తరక్తనాళముల మార్గమున విషమంతయు వారల
నావేశించి సర్వనాశన మొనర్పకమానదు. ఈ తుచ్చుని సర్వ
నాశన మొనర్పవలయుననియే నాసంకల్పము. చేయగలను,
చేయుచుంటిని, చేసెదను. ఆతనియాస్తి యంతయు బ్యాంకు
వేలములో నేనే పాడితిని, నీవేరనే పాటకొట్టివేయించితిని. నీ

మాతనిచే సంతకము చేయించిన నోటు పైయింటుచేసితిని.
దానితో నాతనిమేడకూడ వేలమువేయించి నీవేరనే కొనెదను.
రాజారాం ! నీ నొకపని చేయవలయును.

రాజా—సిద్ధముగ నుంటిని.

వెంక—(చెవిలో రహస్యముచెప్పి) అట్లు తప్పక చేసితీరవలెను. కుక్క-
కాటుకు చెప్పబెట్టె. అపుడుగాని నామనస్సు శాంతింపదు.

రాజా—అందుకు నే నీవరకే ప్రయత్నము మొదలిడితిని. తొలుత
మన మాతనియింటి కరిగినప్పు డామెను జూచి నే కనుగీటుటయు
అందుల కంగీకారసూచకముగ నామె వశానము వహించుటయు
సంభవించినది. తదుపరి నాయభిప్రాయముగూడ నెరింగించితిని.
ఇంకొకపరి ప్రయత్నించినచో.....

వెంక—అట్లేన ఇక నేమి? సిద్ధసంకల్పుల మన్నమాటయే. మరి యెపు-
డు పోయి.....

రాజా—తొలుత మల్లివిషయము పూర్తిచేసుకొని.

వెంక—వారిజా ! ఇకదైర్య మవలంబించియుండుము. మోహరావును
నీమనసునకు నచ్చునట్లు నీకసితీరునట్లు చేసెదము. నీచేత
మోహనరావుపై ఛార్జి నిప్పించెదను.

వారి—అది యట్లుంచుము. నేడు మొదలు నన్ను నీభార్యవలె భావించి
చరింతునని వాగ్దత్త మిచ్చినగాని యికముందు మనస్సేహము
పొసగదు.

వెంక—అంతకన్న నెక్కుడుగ జూచుకొందును. పడకపై పరుండువు
గాని పద.

వారి—అబ్బో! బాధ! మెల్లగ పట్టుకొనుము. (అని లేచుచుండ తెర
పడును)

ద్వి తీయ రంగము

(బయలుస్థలము: చెట్టుక్రింద మల్లి విచారముతో కూర్చుండియుండును)
అనుబంధము 19.

మల్లి—బగమంతుడా యెన్నాలీగాచారిం? చాన్నానియె. యీచెట్టు
కాడ పడుంటిని. నాసామి కెన్నాలి నామీద దయరాకమోయె.
యేందిసెయ్యటం? యీసంజగొడుకు ఇయ్యాలి చొత్తాడుమల్లీ.
ఆమాట తల్సుకుంటే బయమేత్తోంది. కుట్టమూర్తియ్యగారు
కూడ మాడేవుకుతో నన్నేలుకోమని సెపుతానన్నాడు. యే
మయిదో తెల్లు. నాసాయి యేమన్నాడో తెల్లు. నాగతెలా
వుందో తెల్లు. (ఆలోచించి) ఇయ్యాలి డబ్బట్టుకొత్తాడు
కామాల. మెల్లగా డబ్బుకాజేసి వారన్నాదొర్లముంద రెట్టి
రాజారాంగాడికి బుద్దిసెప్పిచ్చకమోతే నన్ను బతకనీడు.

(వెంకడు ప్రవేశించును)

వెంక—ఇయ్యాలి వోయిదా. యేదో తేల్చుకోవాల. అరుగో కుట్ట
మూర్తిగారుకూడా వొత్తుండారు. యీడ దాకుంటాం. (అని
దాగును).

కృష్ణ—(ప్రవేశించి) అదే వెంక డచ్చట దాగినట్లున్నది. (అని తాను
గూడ దాగును)

మల్లి—అచలు మొగుడొల్లనోళ్ళబతు కెందుకు? యెందులోఅన్నా
పడి సత్తే కట్టాలన్నీ వొక్కమాలి పోతై. యీడిజిమ్మడ;
వొత్తుండాడు.

(అంత రాజారాం ప్రవేశించును)

రాజా—నేటితో నాయాశ నిరాశయగుటయో లేక కృతకృత్యుడ నగు
టయో తేలిపోవును (అని మల్లిచెంతకు జేరి) మల్లీ! యేమినిశ్చ
యించితివి?

మల్లి—యేందయ్యా నిశ్చయించేదీ?

రాజా—నాపంచపాత్రములు నీవేసని నమ్మకొనియున్న నాకోరిక
తీర్చువా? ఇదిగో కావలయునన్నధనముకూడ తెచ్చితిని, ఇదిగో.
(అని చూపించును)

మల్లి—నాకోసమేనా! యిటుతే.

యెంక—చూసిండ్లా చొరగోరూ! డబ్బీమంటోంది.

కృష్ణ—ఆ మనిషి యేయద్వైతముతో నిమ్మనుచున్నదో తొందరజెం
దక చూచుచుండుము.

రాజా—(ఆలోచించి) ముందుగ నాకోక.....

మల్లి—అంత నమ్మకంతేకోడివి నువ్వేం యిత్తావు? నేనేం తీచుకుం
టాను?

రాజా—అబ్బే నమ్మకంలేక కాదు ఇదిగో తీసికొనుము. (అని నోట్లెచ్చి
దగ్గర జేరుచుండును)

మల్లి—(తీసికొని) దగ్గరకొత్తావేం గూరంగుండు. డబ్బుతీసుకొని వాప
కోనానికి నేనేం బోగందా న్ననుకున్నావా?

కృష్ణ—యెంకా! చూచితివా? యింకనూ కొంచె మోపికపట్టు.

రాజా—(తెల్లబోయి) అయిన యీధనము తీసికొనుటలో నీయద్వైత
మేమి?

మల్లి—నీ కేం వుద్వైతంకావాల? పెద్దమడుసులముం దెట్టి నీకు బుద్ధి
సెప్పించడమే వుద్వైతం.

కృష్ణ—వెంకా! యిప్పుడు గ్రహించితివా?

యెంక—ఉండుదొరా! మాట్లాడకండి

రాజారాం—మల్లి! బాగుగ ఆలోచించుకొని మాటాడుము. నీచే
మోసగింపబడుటకు రాజారాం అంత మూఢుండు కాఁడు. ఆ
ధనము మరల లాగుకొని తగినశాస్తి చేయకపోఁడు.

మల్లి—నేకమోతే లోకంలో వోరిపెళ్ళాలు సౌగ్ధావుండారయ్యా?
నువ్వు చా తీచేత్తే చూత్తూవూరుకోటానికి? లోకం గొడ్డుమో
యిందా! అంతా నీలాంటోళ్ళే వుండారా?

రాజారాం—ఇచ్చెదవా లేదా? (అని కనులెట్టచేసి కొంచెము దగ్గరగా బోవును.)

మల్లి—కళ్ళెట్టచేతే దడుతూ ననుకుంటుండావా? నే నీను. వోడితో చెప్పుకుంటావో చెప్పుకో పో. మీది కొత్తుండవే? యేమండో! ఓదొడ్లూ! యీ సంజగొడుకు నామానం పానం తీర్తాడంట రచ్చించండి.

రాజారాం—ఎవరు రక్షింతురో చూతును. (అని మీదకుబోయి జుట్టు పట్టుకొనబోవుచుండ మల్లి తప్పించుకోనుచుండును. వెంకడు పరుగెత్తుకొనివచ్చి)

వెంక—సంజగొడకో! దాన్ని ముట్టుకోటం నీశా తొద్దంటరా?

(అని కిందపడవైచి చావమోదుచుండును.)

కృష్ణ—బాగుగ మద్దించుము. ఆ ఆ చాలుచాలు. పాణిపాయము జరుగగలదు.

వెంక—పో సంజగొడకా! పో. (అని తన్నును.)

రాజా—(దులుపుకొనుచు లేచిపోవును).

కృష్ణ—ఇట్టి తుచ్చులగతు లింతకన్న నెక్కుడుగ నెట్లుండును? వెంకా!

మల్లి—(కన్నీరు తుడిచికొనుచు నిలిచియుండును).

వెంక—(గుటకలు మ్రింగుచు) దొరా!

కృష్ణ—చూచితివా? గ్రహించితివా? అనుమానభూతమును నీ మనమునుండి పారదోలితివా?

చ. కడు సుకుమారి రూపజిత ♦ కాంతలకుక తలమానికంబు తా నుడుగక యిట్టికష్టములఁగోర్చియు నాధుడై వమంచు గొల్చెడు; నదిగో కనుంగొనుము ♦ చేలచెరంగున కండ్లనద్ది, యేడ్చుడు నుపవాసమునోసలిపిఁ చేడె యరుంధతియంత సాధ్వీయా.

ఇంతకాదు, ఇంక నిన్నికష్టములు రానిమ్ము, ఆ మానస మేమాత్రమును చలంపదు.

ఉ. ఇట్టిపతివ్రతాతిలకఁ మెచ్చట నేగతి నెన్నినాళ్ళు చే
పట్టినవానికై మొగముఁ వాచి తపించుచునుండుగా కొరుల్
ముట్టగ శక్తులే యెఱుల ఁ మోసమొనర్చిన ద్రవ్యమిచ్చినఁ
పట్టునె యెట్టిపట్టునను ఁ పాపకునిఁ జెదపుర్వ లుర్విపై.

మల్లి—నిజం దేవుడా! నిజం నే నేపాపం యెరుగను (అని కాళ్ళమీఁద పడును)

వెంక—(లేవదీసి) నామల్లా! నెగు. నిన్ను చాలా అన్నేలమే చేశాను.
(అని బుజ్జగించును)

కృష్ణ—వెంకడూ! నీ కీగతి కలుగుటకు కారణ మిప్పటికైన గ్రహించి
తివా?

ఉ. త్రాగుడె నిన్ను వారలకు ఁ దాసునిగా నొనరించివైచె, నీ
త్రాగుడె వాచినాక్యములె ఁ తధ్యములంచనినమ్మజేసె, నీ
త్రాగుడె యిట్లుమీయనుఁగుఁదంపతులఁ విడదీసె, నయ్యె యీ
త్రాగుడు చేయలేనిదుఃఖతంబులు లేవల నెంతవారికిఁ.

వెంక—దొరా! నాగుడ్డితనమంతా పోగొట్టి నాకొంప నిలిపిండు.
మీకు దణ్ణమెడతా. మీదానుణ్ణి.

కృష్ణ—వెంకడూ! యిందు నేను నిమిత్తమాత్మఁడను. మీసతీపతుల
గలిపి మీసంసారము నిలిపినది నీభార్యపాతవ్రత్యపృథ్వావమే.
మల్లీ! యిటురమ్ము. నేను నాచేతిమీఁదుగ మీ యిర్వూరిచేతుల
గలిపెదను. (అని చేయిజూచును.)

మల్లి—దొరా! నన్నంటుకుంటారా?

వెంక—బాబూ! మేం మాలోళ్ళం. అంటుకుంటే మాకే పాపం.

కృష్ణ—చిచ్చినాడా! పాపమెందులకు? మీరు మాలలా?

ఉ. మాలలు మాలలంచు పలుఁమాగు వచించెడు మందబుద్ధులే
మాలలు, పాపపుణ్యములఁమాట జెవిఁ జొరసీనివారె పే
మాలలు, జారచోరులయి ఁ మత్తుగ త్రాగెడువారె మాలలఁ
మాలలు, ఇంతెకాక యికఁమాలకులం బొక లేది యిద్ధరఁ?

ఇక నగ్రిజన్కు డేవడందువా?

ఉ. జాలిదలంచు సజ్జనుడు ♦ సత్యవచోనిధి శాంతమూర్తియున్
చాలగ భక్తితత్పరుడు ♦ సర్వమును సమదృష్టి జూచు న
చ్చీలుడె యగ్రిజన్కుడగు ♦ చింతిల నిట్టిగుణంబులందున్
పోలనివాడె మాల, తలపోయగ మాలకులం బింకే దిలన్?

సీ విదివరకు మాలవేకాని యిప్పుడు మాత్రముకాదు. నిన్ను
మాలగాజేసిన నీ హృదయమాలిన్య మంతయు తొలగిపోయి
నది. అనుమానించక మీహస్తము లిటుతెండు. (అని యిర్పరి
చేతులను కలిపి) వెంకా! ఇక నెప్పటికిని తాగిననియు నీభార్య
నిక నెన్నటికిని వీడననియు ప్రమాణ మొనర్చుము.

వెంక—ఇంకా తాగటవే దొరా! తాగడంమూలాన్ని యింతగాశారం
కలిగిందని తెలిశాక యింకా తాగుతానా? మీపాదాలతోడు
నా పెళ్లాన్నెప్పుడూ యిడిచిపెట్టను.

కృష్ణ—పరమానందము నొందితిని. పుణ్యదంపతులారా! నే నిక
పోయివచ్చెదను (అని నిష్క్రమించును.)

వెంక—(మల్లివంక చూచి) యేంపిల్లా!

మల్లి—యేం పిల్లగా?

వెంక—యేమంటావు?

మల్లి—మనగుడిశకాడ యెన్నెలంతా వూరికే పోతోందంటా, పోదాం
పదమంటా, కుశాల గుందామంటా?

వెంక—చరే రమ్మంటా (అని ముద్దుపెట్టుకొని నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయరంగము

(మోహనరావుగృహము : సుశీల, కృష్ణమూర్తి, శ్యామసుందర్)

కృష్ణ—(శ్యామసుందరుని దగ్గర నుంచుకొని) కుమారీ! యేల విరక్తి నొందెదవు?

ఉ. కష్టసుఖంబులఁ గనఁగ ♦ కావడికుండలు గావె, ముందటఁ దుష్టులుగాఁ జెలంగి తుదిదుర్నయముల్ విడుచుందు రెందరో, నప్తము గల్గుగాక మరుఁనాఁ డిఁక లాభమురాదె, గాఢమై దృష్టి నడంచు మేఘతతిఁయేగదె గాలిక దూలి తున్నలై.

సుశీ—తండ్రి! మీరు వాక్రుచ్చినది సత్యమే కాని, యిచ్చటమాత్రమిట్టి సూచన గోచరించుటలేదు.

కృష్ణ—అమ్మాయీ! త్రాగుబోతునకు త్రాగుబోతు స్నేహము. వెంకటాశ్రమ స్నేహ మున్నన్నిదినములు సీతఁడు మార్గమునకు వచ్చుననుట కల్ల. అతఁడు వీని సర్వనాశనము చేయువరకు విడువఁడు. గ్రహచారము చాలక వెంకటాశ్రమ పీఠని కకపడక త్రాగుడునకు ధనము దొరుకక యున్నచో నింటి కరుదెంచి యేదియో యొకటి లంకించుకొనిపోయి విక్రియించి త్రాగు చుండును. అమ్మా! నీ వెంత దాచినను ఆతని పర్యలన్నియు నే గ్రహింప లేకపోలేదు. నీ గళమున పసుపుకొమ్మలు కట్టు కొనినది కూడ నెరుఁగుదును. తల్లీ! వెంకటాశ్రమ మీ వ్యవహారము లన్నియు చక్కజెట్టి మీ యాస్తి మీ కిచ్చివేయునని చెప్పితిరే? ఆతఁ డట్టి సద్భావముతోడనే యున్నచో వేలములో మీ యాస్తి యంతయు తన యుంపుడుకైయగు వారిఁ పేర నేల కొట్టివేయించును? గోడకువేసిన సున్నము, వేశ్య కిచ్చిన సొత్తును తిరిగి వచ్చునా? వేలము మాత్రమింకను ఖాయపరచలేదు.

సుకీ—అత్తగారికి నేనేప్పట్లేదు నాభువి... ..

(అని యనుచుండ, మోహనరావు స్వవేశింప శ్యామసుందర్
చెంతకు పోవును, మోహనుడు సత్తుని నావలకు నెట్టి)

మోహ—తండ్రికూతుల పోయో దీక్షాలోచన మొనర్చుచున్నట్లున్నది.

కృష్ణ—వేరాలోచన కేమిన్నది? అంతయు నిన్ను గూర్చి యాలోచనమే

మోహ—నన్ను గూర్చి యంతశ్రమ పడి యాలోచించవలసిన యవసరమేమివచ్చినది?

కృష్ణ—ఏమివచ్చిన దనికాదు. ఏమిరాలే దనుము. మోహనా! యీవరికు నేనెన్ని పర్యాయములో యెన్ని విధములనో వెంకటాచలమైత్రీ మంచిది కాదని బోధించితిని. నావాక్యములు పెడచెవిని జెట్టితివి. ఇప్పటికైనను నామాట వినుము. వేశ్యాసాంగత్యము మంచిదా? వారాంగళల నమ్మనచ్చునా?

ఉ. వంచనసేయుటే తనదు ♦ పాండితిగా నెడనెంచి ద్రవ్య మా
ర్జించుచు, నిన్ను బోలు విట శేఖరుల గడ కొక్కవాని గా
మించెడు వారకాంక్షను దమిం భజియించెడు, మంచిమాటలా
లించవు, మానహానికి జలించవు మోహ మపితగూడ్డిదో.

మోహ—అవును. మీమాట యేల కాదనవలయును? మోహము గూడ్డిదే. అందువలననే యీ దోషము నాదికాదు.

కృష్ణ—అటులనా? సరే. అది నీదోషము కాదంటివి. ఈత్రాగుడో?

మోహ—త్రాగుడువలన నేమితప్పున్నది? మనోల్లాసముకొర కందరును త్రాగవచ్చును.

శ్యామసుందర్—నాన్నా! తాగటం మానెయ్యవూ? అమ్మా నేను నీకోసం యేడుత్తావుంటే మాదగ్గర వుండకండా పోతున్నా వేం? మా గతి యింతేనా? నాన్నా! నా కోసం యింతలో వుండవూ? నా మాట వినవూ?

మోహ — ఛీ! శుంతా! నోరు మూయుము. నాకు కాదు. తాగి
మని మీ తాతకు చెప్పమా.

కృష్ణ — తాగి మీరు బ్రహ్మలగుచున్నదిచాలక యందరును తాగి
వచ్చునని చెప్పుచుంటివా? మోహనా! త్రాగుశుభలన గలుగు
కష్టసప్తమాల నించుక మైన విచారంపవైతివే? ఇంతకన్న ఘోర
నరక మింకొకటి యున్నదా :

ఉ. గౌరవ మూస్కివైచు, కులకాంతను రోయగజేయు, బంధులక
దూర మెసర్చు, ద్రవ్యమునుదోచి బికారెజేయు, జోరులక
జేరుచు, దుష్పజేయు, దనచిన్నికుమారునినైన, బంపెడుక
కారకునైత, మింక నరకం బెది తాగిగుడుకన్న నిర్ధరక.

మోహ — ఇదంతయు నబద్ధము.

కృష్ణ — అబద్ధమా? అంతటితో విడచినజాలు.

ఉ. చేరగసిరు స్వచులు ♦ చెంతకు, పిన్నలు నన్యనంజజుల్
దూరగజొత్తురెంతయు నధోగతిగూర్చునబ్రాందియెందునుక
మారియె శల్యమకా గతిని ♦ మానిసి బీలిచి పిన్చిజేసి తా
జేరుచు మృత్యుగహ్వర మిసీ! నరకం బింక వేరెయన్నదే?

మోహ — హహహహహ. మామగానూ! ఎంత యుపోద్ఘాత మిచ్చి
తిరి? ఇనన్నియు సీర్వ్యచే పలుకువాక్యములు. దానిమహత్త్వ
ము మీరెల్లెరుంగగలరు? ఇంతటి సౌఖ్యము నే ననుభవించు
చుండఁ జూచుటకు కన్నుకుట్టి యిట్లు పలుకుటయేకాని దాని
రుచి మీరెంగియున్నచో నిట్లు పలుకరు. కావలయునందురా
రండు అనుభవించుడు. నే నిప్పించెదను. ఇది మహామంత్రము.
మీ కుపదేశించుచుంటిని.

తే. గీ. అవని రామా! యనుచు, దపమాచరింప

నేమి కల్గినో పరమున ♦ నెవరి కెరుక?

అరయనగు బాంది గొల్చిన ♦ నబ్బు సుఖము

అన్ని యాజన్మమందె యీకన్నుగవనె.

కృష్ణ—ఓరి! దుష్టుడా! ఇది మహామంత్రమా! ఈ బ్రాండ్ దేనికి మహామంత్రము? మారణమునకు మహామంత్రము; ప్రపంచ మంతయు నాశనముజేయుటకు మహామంత్రము; ధనమంతయు కొల్లగొట్టుటకు మహామంత్రము; దొంగతనమునకును రంకుతన మునకును మహామంత్రము; ఖానీలకు మహామంత్రము. ఈ బ్రాండ్ మొదటిగ్లాసు కుక్కనుజేసి మొరిగించును, రెండవగ్లాసు కోరినిజేసి యాడించును, మూడవగ్లాసు దున్నునుజేసి దుమి కించును, నాల్గవగ్లాసు గాడిదనుజేసి నడిపించును, అయిదవగ్లాసు పందినిజేసి బురదలో పొర్లించును. తెలిసినదా? నటుడు త్రాగి నాటకము ధ్వంసముజేయుచున్నాడు. గోగి త్రాగి రోగము నభివృద్ధిజేసికొనుచున్నాడు. వైద్యుడు త్రాగి వ్యాధిని గుర్తింప లేకపోవుచున్నాడు. వర్తకుడు త్రాగి వ్యాపారమునకు స్వస్తి జెప్పుచున్నాడు. త్రాగి ధ్వంసముకానివారెవరు? మోహనా! నీ విట్లగుదువని యెన్నడును తలచలేదు.

మ. అనుగుణోదరి యన్నపూర్ణ కడువిఖ్యాతి బ్రవర్తించి స జ్జననస్మానిత యయ్యె దత్సుతుండవై ♦ సౌఖ్యవంతుండ వా దని లోనెంచి కుమారినిచ్చితిని విద్యాబుద్ధులన్ నేర్పితిన్ జనకు శంకరరావుబోలితిని నీచందంబు నేమం దింకన్.

మోహన్—ఏమీ! నాజనకుని బోలితినా? అగును, నా కాదర్శ పురుషుడు నాతండ్రిగాక యితరు లెట్లగుదురు? ఆతని యద్భుత చర్యలు నాకు బట్టువడక, మీ కలవడునా? నిరంకుశప్రభావుండగు నాతనిచర్యలనే కంటగించుచుంటివా! ఆతనిప్రభావము నీ వెల్లెరుంగగలవు? ✓

సీ. రాణీలకు రాడి ♦ రంగునరాడి యన్

విఖ్యాతి వడసిన ♦ వీరు డెవడు

రక్షకభటశాఖప్రక్కబల్లెంబయి

భయముగొల్పిన బాహుబలు డెవడు

నామశ్రీవణమాత్రీ! నే మానవులగుండె
 లురులఁజేసిన భయంకరుఁ డెవఁడు
 కనులఁ గాంచినయంత ♦ కామినీహృదయ మా
 క్షించు నుందరా ♦ కారుఁ డెవఁడు

తే. గీ. అట్టి నీబావమరిది నా ♦ యనుగుడఁడి
 యైన శంకరరావుని ♦ యద్భుతంపు
 చరిత వెగటయ్యెనే నీకు ♦ చాలుఁజాలు
 కట్టిపెట్టుము నీదు వా ♦ క్యాళి మామ!

(ఈర్ష్యతో నవ్వి) ఏ విలాసపురుషుని పవిత్రచరిత్ర నాటకగూఢమున
 రచింపఁబడి పరిదర్శింపఁబడుచుండెనో, యెలోకభయంకరుని
 నామమును రంగస్థలమున నటుడు ధరించి యభినయించినంత
 మాత్రమున ప్రేక్షకసమూహమంతయు ప్రేమదృశ్యముల
 కానందించి, హాస్యదృశ్యములకు కడుపులు ప్రియ్యలగునట్లు
 నవ్వి బీభత్సదృశ్యములకు జంకి భయానకదృశ్యములకు భీతిల్లి,
 రాద్రీదృశ్యములకు హడలెత్తి, నాటకాంతమున నిండ్లకేగి,
 రేయియంతయు నిమరపట్టక, కన్నరగినంతనే శంకరరావు పౌత్ర్య
 యై, రంగస్థలమున జూచిన నాటకమంతయు కనులకు గట్టి
 నట్లుండి కలవరమందజేయునో, అట్టి ధైర్యయుతుఁడు, జగదా
 నందదాయకుఁడు, మీ కొక్కరికి మాత్ర మయిష్టుఁడగుట
 హాస్యాస్పదము.

కృష్ణ—ఆతఁ డంతటి జగదానందదాయకుఁడా! ఆ ధైర్యయుతుఁ డొస
 ర్పిన దుండగములును అందులకు కలిగిన ఫలితమును యోజించి
 తివా ?

నీ. తాగి తందనలాడి ♦ భోగకాంతలఁ జేరి
 కులగౌరవము మంట ♦ గలిపివైచె
 అగ్నిసాక్షిగ పెండ్లియాడిన యిల్లాలి
 నేలక యిడుమలపా లొనర్చె

మాంసములక బీలిచి వ్యాధిగ్రస్తలుగ నొనర్చి నశింపజేయు చుంటివోకదా? ఇంకను నారీమణుల యనుచులుగొని యింటిం తనరాని దుష్కృత్యము లొనర్చి నీ వేమి వృద్ధికొందెదవు? బహుజనసాంగత్యమున భూలోకమున దుర్వ్యాధులరూపమున గలుగు నరక బాధ లట్లుంచి యంత్యకాలమున యమకింకరు లొనర్చు బాధలు చాలక దండధరుఁ డొసంగు ఘోరశిక్ష లనుభవించకతప్పనా? వెట్టిమానవుల వంచించగలవుగాని పాప పుణ్యవిచక్షణ నొనర్చి శిక్షించు ధర్మప్రభువును మోసగింపఁ గలవా? ఇట్లు పాపపంజరమవై జీవించుటకన్న నొక్కని పరిణయం బాడి సుఖించుచు పర మాలోచించుకొనఁగూడదా? ఓ భారత మాతా! అరుంధతీ అనసూయాదులవంటి మహాపతివ్రతా మతల్లులు జన్మించిన నీపవిత్ర గర్భమునం దీమేకవన్నెపులు లనం దగు వేశ్యాపిశాచము లెట్లుజన్మించిరి? చెట్టుచెడుకాలమునకు వేరుఁగురువు లుద్భవించునట్లు లోకనాశనకాల మేతెంచి యీ విషసర్పములు జన్మించినవా? హా! హా! - నాగతికి నేను దుఃఖం పక యన్యుల దూషించుచుంటినేమి! హృదయేశ్వరుసాన్నిధ్యమే కరవై నపిదప నీజన్మ నాకేల? (అని కీఘ్నముగా పరగెత్తును.)

కృష్ణ—అమ్మా! అమ్మా! సాహసమునకు బాల్పడకుము. (అని పరుగెత్తును)

చ తు ర్థ ర ం గ ము

(వెంకటాశ్రమము : శాంత యొంటరిగ కూర్చుండియుండును.)

అనుబంధము 20

శాంత—

మా యిర్వరకును ప్రధమ సమాగమలగ్న మెట్టిదియో కాని జగన్మోహనందైన మోహనుఁడు క్షణము కనబడకున్న

పిచ్చియై ప్రియ ట్లుండును. నామమాత్మిండ్లైన పతి యొక డుండు
టచే నాప్రేమమూర్తిని సర్వకాల సర్వావస్థలయందును నాదండ
సుంచుకొన సాధ్యముగాకున్నది. నేడు పతిగ్రామమున లేడని
కబురంపితిని. ఇంతవరకు రాలేదు. నా యనంగ సుందరునకు
ధన మొసంగుచుంటచే నినుపహందనములో ధనము తరుగు
చుండుటఁ జూచి నా పతి యనుమానించి తాళపుచెవిగుత్తులు
తనయొద్ద చే యుంచుకొనుచున్నాఁడు. ధన మీయకున్నచో
మోహముఁడు ఎనుజేరఁడు. క్రితపుదినమున వచ్చినపుడే ధనము
లేదనునప్పటికి కలకటబడినాఁడు. అతి కష్టముమీఁద రాత్రి
నా పతి భోజన మొనర్చువేళ మెల్లగ తాళపుచెవులను సంగ్ర
హించి గుండె లరచేత బట్టుకొని కొంతధనము దొంగిలించితిని.
ఇక నీ వ్యవహారము నడచుట కష్టమగునట్లు తోచుచున్నది.
మోహముఁ డీ ధనమంతయు త్రొగుడుకొరకేకదా వెచ్చించు
చుండెను. ఎత్తైన నా త్రాగుడు మానివేయుమని నా మోహ
ముని బతిమాలెడగాక !

మోహ—(ప్రవేశించి) శాంతా !

శాంత—వచ్చితిరా : దయచేయుఁడు. (అని చేయిపట్టుకొని తీసికొని
వచ్చి కూర్చుండబెట్టి) మీ మాటయే తలంచుచుంటిని.

మోహ—ఏమి తలంచుచుంటివి !

శాంత—జగదేశసుందరా ! నా పతి మీకు విందొనిర్పిన దినమున
మీ మోహనాకృతి యెంత యాకర్షవంతముగ నున్నదో
యిపు డెట్లు మారినదో చూచుకొనుఁడు. మీ మృదుమధుర
వాక్కులెంత తొట్టుకొడి వెగటు గలిగించునట్లు మారెనో
తిలకింపుడు. మీ రిట్లు కృశించుట కీ త్రొగుడే కదా కార
ణము. మీ రి దురభ్యాసమును మానివేయరాదా ?

మోహ—ఇప్పటివరకు మామపోరు పడలేక యిచ్చటికి లేచివచ్చితిని.
నీకుఁ గూడ ఇదే రోగము పుట్టినదేమి ?

శాంత—కోపగించుచుంటిరా? మీ బాగుకొరకే కదా నే నేడ్చుట?

మోహ—నీ యేడుపు నీ వేడువక నా కొర కేడ్చుట యెందులకు?
ఇదింతయుఁ జూడ నేడు గూడ నేమియు తీయన ల్లగవడు
చున్నది

శాంత—(తనలో) లేదని చెప్పిన బాగుండున ల్లున్నది. ఇట్లుకూడ
ప్రయత్నించి చూచెదగాక.

మోహ—బెల్లముగొట్టిన రాయివలె మాట్లాడవేమి? మానమే
అందుకు సమాధానమా?

శాంత—కాదు. తీయుటకు వీలు చిక్కలేదు.

మోహ—ఇది బొత్తిగా నమ్మదగినమాట కాదు. నీ కేమి, వీలు
చిక్కకపోవుటయేమి? అయినను నేఁ డుదయ మాతఁడు
గ్రామాంతరమున కేగెనని వార్త సంపితివే. ఇంక నడ్డే
మున్నది!

శాంత—నిజముగనే వీలుచిక్కలేదు. నా మగఁ డనుమానించుచున్నాఁ
డని మొన్న చెప్పలేదా? తాళపుచెవిగుత్తుల నాతఁడు గొని
పోయెను.

మోహ—నేను నమ్మను. ముందు ధనము దెచ్చియిమ్ము.

శాంత—ఎచ్చటినుండి తెచ్చి యాయవలయును?

మోహ—మగనిపెట్టెలోనుండి, రంగుమగనికి తెచ్చి యాయవలయును.
తెలిసినదా? లెమ్ము.

శాంత—ధనము లేదని చెప్పటలేదా?

మోహ—ఇచ్చెదవా లేదా? (అని జుట్టుపట్టుకొని యూపును.)

శాంత—అబ్బో! అబ్బో! తెచ్చియిచ్చెదను. వదలుఁడు.

మోహ—(వదలి) ఊఁ. తెచ్చియిమ్ము.

(శాంత లోనికేగును.)

రాంబాబానారాయణ తన ఇంటినుండి గా...
 పట్టుకోవడానికి ప్రయత్నించాడు.
 ఆ రాంబాబానారాయణ ఎదురుగా వచ్చి ఆ...
 పట్టుకోవడానికి ప్రయత్నించాడు.

మోహన్—“దండం నశశుణం భవేత్.” ఇట్టిసమయములలో సామ్యముగ పనిసాగదు.

శాంత—(ప్రవేశించి) ఇవిగో (అని కొన్నిన్నో త్రిచ్చును)

మోహన్—తరువాత నీమగఁడు తెచ్చుకొనినదానిలో మిగిలినబాజతు.

శాంత—(నీసాగ్లాను తెచ్చి బల్లపై పెట్టి) ఇదిగో.

మోహన్—నా కిది యొకపనియో? గ్లాసులో పోసి నీవే త్రాగించవలయును. (అని కూర్చుండును)

శాంత—(గ్లాసులో పోసి త్రాగించుచు) తలుపు వేసివచ్చితిరా.

మోహన్—భయములేదు. (అని శాంతను సోఫాలోనికి లాగొనును)

శాంత—(చేయి విడలించి) మోటసరసములు చాలింపుఁడు.

మోహన్—ఎందుల కంతకోపము? చెతికి పనిచెప్పకుండగనే తెచ్చియిచ్చిన సంతబాగుండెడిది?

శాంత—చాలబాగుండెడిది. తనమేలు తనకే తెలియదు. (అని మార్కెట్ గము పెట్టును)

మోహన్—అదియో సంగతి? (అని బలవంతమున మొగము తనవైపు తిప్పుకొని ముద్దిమచుండ)

నెంక—(ప్రవేశించి చూచి కోపముతో) ఓరీ తుచ్చుడా! మిత్రస్రోహీ! చచ్చితివిరా. (అని జేబునుండి రివాల్వరు తీయుచు మోహనుని పైకి పరుగెత్తును.)

మోహన్—నేనుకాదు, నీవు. (అని యెదురు పరుగెత్తి వెంకట్రావు జేబునుండి రివాల్వరు తీసినతోడనే రివాల్వరు పడగొట్టి కలియబడును. రివాల్వరు క్రిందపడిన వెంటనే యది శాంత సంగ్రహించి వెంకట్రావు వైపునకు జూపుచు)

శాంత—వెంకట్రావ్ ! లెమ్ము. నీ కంత్వకాలము నమీషించినది. చేతులు పైకెత్తుము. (అని రివాల్వరు గురిచూపును)

(వెంకట్రావు చేతులు వైకెత్తి, వెనుక వెనుక మెల్లగా జరుగుచుండును.)

(మోహనరావు నన్ననన్నగా నడిచి పారిపోవును.)

శాంత—(రివాల్వరు దింపి నవ్వుచు) పాపము ప్రతిజ్ఞాభంగమైనది. మూర్ఖుడా! తప్పంతయు నీయందంచుకొని సిగ్గులేక యాతనిపై కేగుచుంటివా?

వెంక—ఓసీ! దురాచారిణీ! నాపై రివాల్వరు చూపుచుంటివా? పాపిని! నీయీ సీచచరిత్రకు భర్తృవధ యొక్కటయే తక్కువైనది. నీ ముఖముచూచిన పాపపర్వతములు చుట్టుముట్టును. సీతనువును వేయిచీలిక లొనర్చి యుష్పపాతరయం దూరమై చినను పాపముని పించదు. నిను తుండెతుండెములుగ ఖండించి కాకఘూకములకు సంతర్పణ యొనర్చినను పాపములేదు. నిను జీవములతో ప్రళయోగ్నియందు బడవైచి దహించినను జాలిదలచువా గుండరు. వేయిశరాలములతో గుచ్చి హింసించినను కరుణకలుగదు. నీ వా దండధరుని సాన్నిధ్యంబున ఘోరశిక్ష లనుభవింపక తప్పదు. నీపాపములకు పరిహారములేదు. ఛీ! యేల నీజన్మ? నీయీదుశ్చరిత్ర నాలకించి నినుదూషింపనివారుందురా? బాలురుపై తము నీపై రాలవర్షముగురిపించి నిను జావమోదకుందురా? మొగమున నుమయకుందురా? విశాల ప్రపంచమున నీవు నిలుచుటకు తావుండునా? వంశమర్యాదనంతయు తగులబెట్టుటకు జన్మించితివా? నాపరువు ప్రతిష్ఠలన్నియు దగ్ధమొనర్చుటకు నాయిలు జేరితివా? ఇంకను సిగ్గులేక జీవచ్ఛవమువలె నిలిచియుంటివా? ఆ రివాల్వరుతోడనే యాత్మహత్య నొనర్చుకొని లోకమునకు శాంతిజేకూర్చరాదా? కళంకిభూతమైన సీతనువును గంగకర్పింపరాదా? ఛండాలిసీ! ఘోరపాపిని! పశాచిసీ! ఇంక నీముఖము చూడను. ఛీ! (అని నిష్క్రమించును)

శాంత—(హాహా అని నవ్వి) ఈ నీ యుపన్యాసమంతయు నీకును తగి

నదే. పొమ్మ! వారిజముఖము చూతువుగాని నాముఖమేల చూతువు?

మోహణ—(ప్రవేశించి) ఓసీ కులటా! పతి గ్రామమున లేడని వర్తమాన మంపి నను పాణాపాయస్థితికి తేసెంచితివా? ఇంత దోహము తలపెట్టతివా?

శాంత—లేదు లేదు; నే నట్లుతలచలేదు. నా మాట నమ్ముము.

మోహణ—ఛీ! నోరుమూయుము. ఇంకను నిను నమ్ముటయా? రంకు లాడికి బొంకులు నేర్పవలయునా? విశ్వానభూతకీ! నీపాపము బృద్ధులుకాకుండునని తలచితివా? సిగ్గులేక యింకను ఎదురు చెప్పుచుంటివా? ఇంతమోసమా? రాక్షసీ! యింతకింత యనుభవింపుము. (అని గొంతుపట్టుకొని విదలించి క్రిందపడునట్లు తన్ని నిష్క్రమించును.)

శాంత—(మెల్లగా లేచుచు) ఆహా! తుదకు నాకథ యెట్లుపరిణమించినది! శుభయభిప్రత్యము ఉపనిష్యానమైనదే! ప్రేమాస్పదునిచేత గూడ నిరసింపబడితినే! ప్రియుని రక్షించుటకై పతిపై రివాల్వరునె త్రియు నాతని హృదయమును చూరగొనఁజాలక పోతినే! శాంతా! యెంత కూరచిత్తపు! వెంట్రానూ! నేను ఘోరపాపిని నని నీ వుచ్చరించిన వాక్యము సత్యము. ఉష్ణకాలమున నాముఖమును వీక్షించినవారలకు పంచమహాపాతకములు చుట్టుకొనుట సత్యము. పర్వతములవలె వృద్ధి జెందిన నాపాపములకు పరిహారములేదు. యౌవనమదాంధనైలజ్జాభిమానముల త్యజించి యెంతటి రహస్య వ్యాపారమునైన నీక్షింపగల సర్వసాక్షి యెండుకలఁడని యెంచక, నాయుధుడవానలమే జాజ్వల్యమానమైనను దహించితిరునని తలంపక, నా దుష్కృత్యముల కంత్యకాలంబున దండధరుండు నాంగు ఘోరశిక్షల నూహింపక, హైందవాంగనలకు మానమే ప్రాణములకన్న మిన్నయనుమాట లెక్కింపక, పతియే

నైవమని యెంచి యాత్మేశ్వరు చరణారవిందముల భజించి సాధ్వియను కీర్తి నొంద నాసింపక, తుచ్చురాలనై కామోద్యోగ తమఃపుంజంబుగొమ్మ కన్నులుగానక మోహనరావుంగూడి యైహికసుఖంబులం దేలి దుష్కిచ్చెపాలై తుదకు జీవితేశ్వరుని దృక్పథంబున బడితిని. నాదురుద్యోగంబు సిక్కించి కోళిగాగ్ని జ్వాలలు ప్రజ్వలించ మోహనరావునై కొక్కుమ్మడి లంఘించిన హృదయేశ్వరుని రివాల్వరు గురిపెట్టి హతమార్చెదనంటిని. నా దుష్కృత్యమునకు రోషకహయితలోచనండ్లై యగ్నికణంబులం గొక్కుచు నను భస్మీభూతనొనర్చు నుంకించిన వ్రాణవై నమును రివాల్వరు చూపి బెడరించి స్వేచ్ఛానిహారముచు నలుప నమకట్టి తిని. నే నొనర్చిన నీచకృత్యమునకు సిగ్గుపడి తలవంచి యాత్మ హత్య నొనర్చుకొనక జీవచ్ఛనమునై బ్రతికియుంటిని. నాచరిత్ర మూలమున నానంశమునకంతకును కళంక మాపాదించితిని. నా జన్మవలన స్త్రీజాతికంతకును తలనంపులు ఘట్టిల్లివి. ఇంక నాకీ జన్మమేల? నే బ్రతికియుంట యెవ నుద్ధరించుటకు? నాబలవ న్మరణమును కనులార గాంచియైన ననుభవించెడిపె లీ దుర్వృత్తుల మాని పాపివ్రత్య మవలంబించి సుఖంతురుగాక. నాకు నరకమునందుగూడ తావులేదు. అవమానదావాగ్ని నన్ను నహించుచుండ మొండిచిడి బ్రతికియుండి సిగ్గులేక శిరమునైత్తి ప్రపంచమున జరింపజాలను. ఇది నా యంత్యకాలము. ప్రాణ పతీ! నా పాపకృత్యములన్నియు మరచిపోమ్ము. నీకు శాంత యను దుశ్చరిత భార్యగ నున్ననంగతి కలలోనివార్తగ దలంపుము. నా జీవితమున కంత మిదియే. నాయఘముల కిదియే శిక్ష. (అని రివాల్వరు పేల్చుకొనబోయి యాగి) కాదు. నే నిప్పుడు మరణింపరాదు. ఘోరకిరాతుడు, క్రూరరాక్షసుడు నా యీ దుస్థితికి కారణభూతుడు, మల్లి కాపురమున కగ్నిముట్టించిన తుచ్చుడు పతివ్రతాశిరోమణియైన సుశీల యధఃపతనమునకు కారకుడైన రాజారామును హతమార్చి వనితాలోక మింక

నిశ్చింతగ నిద్రించుట కిరవేర్పరచి లోకమున నీమాత్రపునహాయ
మొసఁచి రాజారామును బోలిన మిత్రదోహదుల కట్టిమర్మరణ
ములు గల్గుట తథ్యమని లోకమునకు జాతి నా ప్రాణముల
వీడెద. ఓరీ! చండాలుడా! రాజారామా! నీవిప్పటి కెన్ని
కొంపల గూల్చితివో? యెన్ని కొంపల గూల్చుచుంటివో?
యెన్నికొంపల గూల్చునుంటివో? యీ రివాల్వాగుతో నీదురంత
ముల కంతముగల్గు కాల మాసన్నమైచది. రాజారామా!
ఇక నీవు లేవు. (అని షరుగైత్తును.)

పంచమరంగము

[మోహనరావుగృహము: సుశీల విచారముతో కూర్చుండియుండును.]
అచటము 21.

సుశీ—

తే. గీ. పూర్వభవమున నే నెట్టి ♦ పుణ్యదంప
తులను విడచిసి యెంతగా ♦ గలచినానొ
పతివియోగాగ్ని నన్నిటల్ ♦ వెతలఁగూర్చు
బాధపడుచుంటి దొలిపాప ♦ ఫలముకలన.
నాడు జనకుం డడ్డుపడకున్నచో నిశ్చింతగ ప్రాణముల
విడచియుండెడి వానను.

రాజా—(ప్రవేశించి) ఒంటిగనె యున్నది. కాని సౌందర్య మంత
రించినది.

తే. గీ. కరఁగునపు డింత రాగిని ♦ కలుపుకతన
వన్నె తగ్గుచు బంగారు ♦ పరగునట్లు
చింత యనునట్టి మలినంబు ♦ చేరుకతన
మగువసౌందర్య మింకమంత ♦ మాసియుండె.
ఎట్లైనను కృతప్రతిజ్ఞఁడనుగాకతప్పదు. ఓరీ ముసలినక్కా!
కృష్ణమూర్తి! మల్లితో పాత్తు పోగొట్టగల్గితివేగాని యిప్పుడు
నీ కుమార్తెను నే బలాత్కరింపనుంటిని, యేమిచేయుదువో
చూచెదగాక! సుశీలా'

సుశీ—(అదరిపడి) ఎవరవి? ఏదీ కౌన్పురా! ఎవ సాహసముగ
సుశీలా యని విచిచిత్రా? ఏదో బైర్యం గ నాయంట
గాలుపెట్టితివరా?

రాజా—అమగులోకే హంసవా? ఎవరోకే వీరిల్లు మొదలు
పెట్టితివా? ఏమనెను ను హంస? నేనే నా పే డెక్కినను
నిను పొందక విచనను. హంస! నా కౌన్పురా కాక్రవాము
గలిగింపకుము.

సుశీ—ఓరీ! చండాలా! నీ మాంగళిమా మే? ఏమో? పోడిరవ్యాయ
ముగ నాడు నే గొండ్లిచూడక నీ ము వ ర్జయ్యెనా?
నీ కక్క సెల్లెంపు పేరా? హంస! దామర! తారతమ్య
మెరుగవా? పదస్త్రీ బసవమా? హంస! పశుజన్మ
మెత్తితివా?

రాజా—ఓసీ! పలుగాక! ఊరికొనుచున్నవారే నిగోరిణి హెచ్చు
చున్నదే? అంగీకరింకొనా పదా? హంస!

సుశీ—ఏమీ? దౌర్జన్యముగావి బెనరిం నొకనా? నిచన్నానయా!
నీకు జీవితాశలేనా? ఛీ!

అనుబంధము 22.

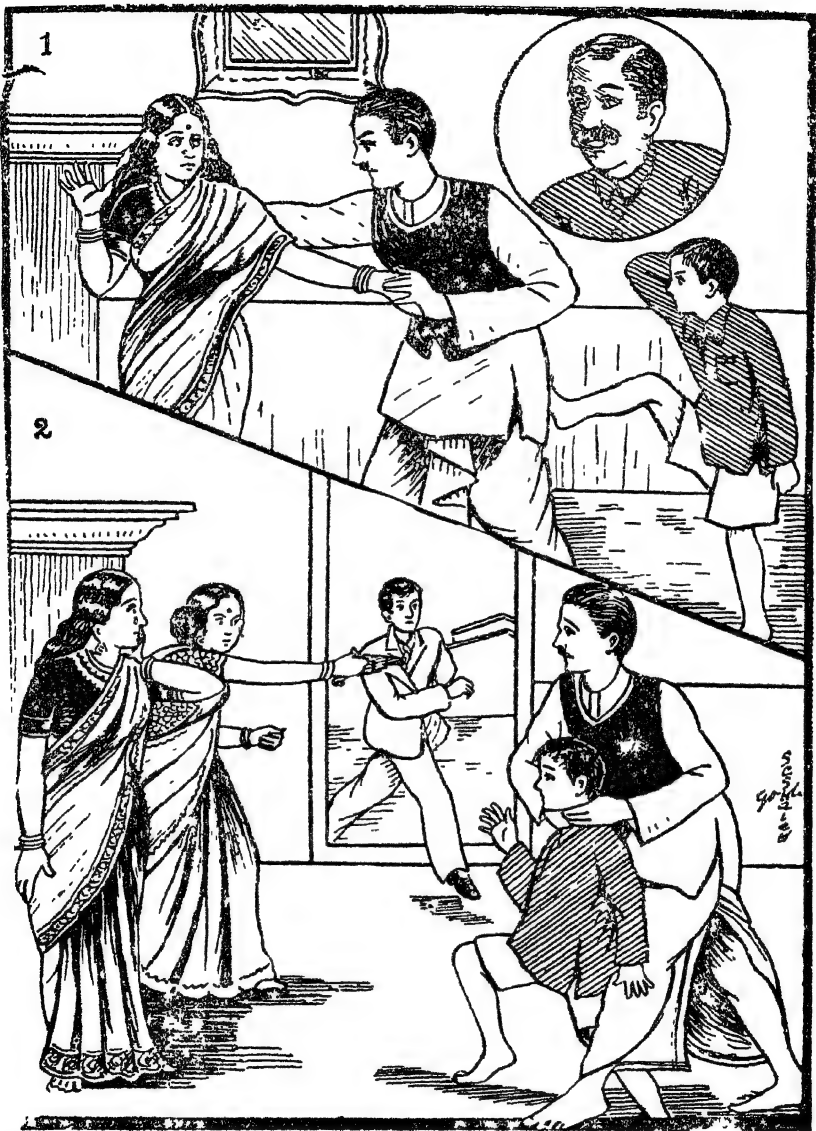
మ. చెడుగా! యెన్నినచించినక వికనె? సేవైద్యుంబుక మానవే!
దుడుగుంజూపి పరాభవంపంగు తే? ♦ నుద్దాల్చి! పాణింపుపో
కడ దాపయ్యెనె? జీవితేచ్ఛకలదే? ♦ కాపటముకమాని, వే
నడు, కాదా? సలు నామకోపశిఫలక ♦ మగ్గంగ కీటంబవై.

రాజా—ఓహో! యేమిశాపవాక్యములు! గుడ్డలనకలిచులకు సింహము
భీతిలునా?

ఉ. సీపగుమౌపువాక్తతికి ♦ సీబెదరిపుల కేను జంకి నీ

దాపును వీడి పారుటకు ♦ ధైర్యవిహీనుడనంచు నెంతె? నా
యేవును జూపి బల్కిమెయినిష్పడె పొండెద నిన్ను మోహపుం
దాపమువీర; నడ్డుపడ ♦ ధాతకు శక్యమె నానియబ్బకే.

(సుశీలను బలాత్కరింపబోవ సుశీల తప్పించుకొనుచును.)

పతివ్రత మగు సుశీలను రాజారాము బాత్-రూమ్‌లో శ్యామసుందరుడు
ఆతనిని తన్నుట.

శ్యామసుందరుని కుత్తుక రాజారాము నులిమివేయుచుండ మోహనరా ఘటదెండుట
తాంత చాటుచుండి స్విట్‌తో రాజారామును చంపుట.

రాజా—ప్రాణములు పనికిందిన సపాయము సంభవింపగలదు. జాగ్రత్త!

సుశీ—ఛీ! నోరు మూయుము. ఏ కాయవు పూడినది.

రాజా—ఎవని కాయువు చూచినదో చూచెదగాక.

(అని బలాత్కారమునకు పట్టినా సరేనా త్యాగమునుందరో పరుగెత్తుకొనివచ్చి)
త్యాగము—నంనుండుకా! ఉపదేశమొనగి పోతున్నావా? నిన్ను తంతా.

(అని చచ్చెను)

రాజా—ఓరి పి.కె.గా! ఇప్పటినుండియే శౌర్యము జూపుచుంటివా? (అని పిల్లవానిచేతకట్టకొని ముక్కును) రుకీలా! ఇప్పుడు చెప్పము కుమారులూ నాది పి.కె.గా, అంగీకరింతువా?

సుశీ—(ప్రవేశించి) అన్నా ! అన్నా! వాని ఏడుమూ బుడతని బతుక నిడుపు

రాజా—అట్లే సాక్షి-దీక్ష, తది. వచ్చును.

[illegible]

రాజా — చిట్టె, సకలమనః, పరమేశ్వర (అని మొడవట్టుకొని యూపును)

సుఖీ—అయ్యో! : ఎందుకంటే : (అని దివ్యుని ముచుఁజూచును)

‘మనము’ అని పేరు పొందినది, చూచి

మోహన—అవును. అవును. సరిగ్గా. (అని బాలునిమెడ నుంచి గానం రాగాను చెప్పుకుని విడిచి మూలలో శ్యామసుందర్ క్రింద పడుకుని గానం మోహన రావుల కలియబడుదురు)

మోహన - చాలా చాలా పని ఉన్నదే చచ్చితివి.

(అని నల్లజామరం నుండి శివుని సుందరనిజేదను. లోపల నుండి చిల్లు శివుని వెళ్ళుచు, రాజారాం కింద పడుచును, మోస సరస్వతి తల్లిని చూచుచుండును)

సుశీ—అయ్యో! అక్కా! కుమారా! పలుకువేమి? నను జూడవేమి?
నిప్పాణి. ఎలకును పిరికిదుడ్తై యాతుచ్చుం డెచ్చటినుండి
వచ్చెనురా? పుట్టి! (అని దుఖించుచుండును.)

మోహ—ఈ రివ్యూలో శబ్దమెచ్చటిది? ఈతం డబ్బు మరణించెను!

వెంకటా—(నైడులోనుండి సగమగపడుచు) శాంతా! యెంతవని జేసితివి! కక్షదీర్చుట కిదియే సమయము. మోహనరావును రక్షక భటుల కెరుకపరచెదగాక (అని నిష్క్రమించును)

మోహన—దైవముటన! (అని వెనుకకుజూచి కుమారునిచెంత కేగి) అయ్యో! కుమారా! నీవిట్లు పడియుంటివేమి? ఆతుచ్చునితో పోరుచు నీసితిజూడనైతినే! శరీరమంతయు కొయ్యబారుచున్నట్లున్నదే. తిండి! పరమేశ్వరుఁ డీకెరాతుని నీకొరకే సృష్టించెనా? నా కులవర్ధనుండవని తలంచితినే! మాయనంతర మిన్నిపిండోదకముల వదలవలసిన విధి నీపైనున్నదే. హా! నేను క్రూరరాక్షసుఁడను. నీయీ స్థితికి కారణభూతుఁడను నేను. కుమారా!

చ. జలిబిలిపల్కు లొల్కు చిరుచేష్టల ముద్దులుగుల్కు మోము నే కలగనినట్టిచందమున ♦ గాంచితి నెన్నడో, హేళిబ్బి లీ తలఁపఁగరానిదుస్థితిని ♦ త్వన్నుఖవాం గనుచుంటి గుడ్డినై, యిలువిడి దుష్పథంబుల వహించి చరించుట నెంతపాపినో!

(అత సబుయినస్పెక్టరు ఇర్వరుపోలీసులు వ్రోవేళింతురు)

సబు—149. ఈతని నరెప్పు చేయుము.

మోహ—న న్నిరెప్పుచేయుట యెందులకు!

సబు—ఎందుల కందువేమి? (రాజారామును చూపుచు) ఈతనిని హత్య గావించినందులకు. 149. బేడీలుతగిలించుము మూడు పందొమ్మిది. ఆపడియున్నవారి నిద్దరిని హస్తటలునకు జేర్చుము.

[కానిస్టేబుల్ మోహనరావుచేతులకు బేడీలు తగిలించును.

ఇంకొకడు రాజారామును లోపలి కీష్యుకొనిపోయి, తిరిగివచ్చి బాలు నెత్తుకొనిపోవును]

సుశీ—హా! హా! మీమృదుహస్తముల కినుపసంకెలలా?

మోహ—అవును నా కిశీక్ష కావలసినదే. నేను సరహాపరాక్షసుఁడను. అంధుఁడనై తాగి; మోహాంధుఁడనై వెలయాండ్రం జేరి సయ్యాటలాడుచు నాభాగ్యలక్ష్మీవగు నిన్ను కన్నులజూడక

బాధించిన తుచ్చుడను. కన్నీరుగార్చుచు 'నాన్నా'యని యెంతకరు
దెంచినపుత్తుని పడగోసిన హూరుడను దుర్మార్గులమోసము
లకుం జిక్కి గృహముజేరక మిత్రద్రోహులకు నా యింట
జేరుట కవకాశ మొసంగిన పందను. గామమునం బడి చెడి
పెలయిండ్లవెంట ద్రిమ్మరుచు ఈ తుచ్చుడగు రాజారాము
ఇచటికి వచ్చి యింతటి నాహస మొనర్చుట కవకాశ మొసం
గిన చండాలుడను. నా ముద్దుకుఱ్ఱని యింతటి దుస్థితికి కారణ
భూతుడనైన రాక్షసుడను నేను. నేనే యింటియందున్నచో
యీ ఘోరకిరాతు డిందు వచ్చునా? నిను ఒలాత్కరించునా?
నా కుఱ్ఱని గొంతు పినుకునా? సుశీలా! నీవు మహాసాధ్యవి. నీ
కనేక యిబ్బందుల గల్గించితిని, నినుమాపించితిని. మాంగల్యము
సయితము... (అని నెత్తిన చెయ్యిడి) అబ్బా! ఆవాక్యము నుచ్చ
రింపఁజాల. ఎన్ని దుష్కృతు లొనర్చినను సహించి నన్నే దైవ
ముగఁ దలంచు పుట్టినింటకైన బోక తపించి నను మార్గమునకు
తిప్పు ప్రియత్నించుతివి. వెట్టినై నీ వాక్యముల నెంచనైతిని.
దుర్మతినై నీ జనకుని మాపించినను నోర్చుకొంటివి. నీ జన
కుఁడు నాపై కోపగింప నీవు నొచ్చుకొంటివి. అంతటి కల్మష
హృదయుడనగు నాపై నీ శాపవాక్యముల పిడుగులవలె నైవఁ
జాలవైతివి. నీ యెదుట నిల్చుట కర్హుడను గాను. పోవు
చుంటిని. ఇదియే తుదిచూపు. రక్షకభటులారా! పోవుదము
రండు. (పోలీసులతో నిష్క్రమించును.)

సుశీ—హా దైవమా! (యని మూర్ఛిల్లును).

రంగుల నామము

ప పాం క ము

ప్రథమ రంగము

(కారాగృహము)

మోహ—కారాగృహవాస్తవి! ఏ నాన్నా వయస్కిమీల నీ గిత్తు
 చాలదు నాకుం జగనది యురెళియి యెక్కడ నీల. నీ సుహజము
 లారా! ఈ కీరాతుని చరిత్ర నాటించుకొనఁ దలవచ్చుభావము
 ముస గదూ, ఈ జన్మమున యున్నట్టిని లోకమున నొక నాన్న
 ర్చిన రాక్షసకృత్యములకు నాకుం జగనది యురెళియి యెక్కడ నీల
 తిరా? పెద్దదార యని తలంపడి, తనవలె నా నాటించుచును
 హిత ముస జేశింపక, మిత్రుడొకా ముసనియు నాటించుచు,
 శాంతిపాం దాసించినందులకు గాఢాగ్రహము నా భార్యను
 నా యధాంగలక్ష్మిని లాత్తులచేసి పుట్టి తొనెమున ఈ
 కలిగినది. స్వకాంతము హింసించి పెరకానికి. నీ ముసలము
 లకు నా పుత్రుని యభివృద్ధిమే తలయై పెరిగెను. సమ్రాటముం
 డగు మామ హిత ముస జేశింపక హన్యము లొనఁచి, కన్ను
 మిన్న గానక దూషించి పిన్న శిష్టుల తలయెక్కు మెంచక
 పరుషవాక్యము లాడినందులకు “కాత్సేత్తుని గట్టి చీకటి
 కొట్టులో బంధించెద” నన్న స్మృత్యాపహాస్యము సత్యమై,
 యీ కారాగృహశిక్ష సంభవించినది. నా జనకుడైన శంకర
 రావు భయంకరచరిత్ర నెరుంగుదురు కదా? విషాదాంత
 నాటకయాపమున గాంచుచుంటిరికదా? మమ్ములను బోలిన

దుర్వ్యాభిమోక్షుండు లీ ప్రపంచమున నెడరుండిరి? పూర్వ
గుంకగనే పూర్వపుచాసియుంటలే శిరిమలపై వస్తుములం
గప్పకొని నాసికొంటుం జేరు గౌరవనీయు లీ ప్రపంచమున
నెడరుండిరి! మధురమగు గోలీల నూర్చుచు మున నెవరి
తోడనైన నూచులొనరలినప్పు నేమో యని యేలక్కాయలు
ననులుచు ననుచోటిపండి చెడలు మధురమగు దుర్గంధమును
గప్పిపుచ్చునెంచు నుచునీయు లీ ప్రపంచమున నెడరుండిరి!
ఓ భారతవిపలారా! స్వరాజ్యమో స్వరాజ్యమో యని మొత్తు
కొనుచు టిక్కే పగ్గించుచున్నందు తానుడుచున్నయెన్నడే.
స్వరాజ్య మింక వెక్కడనున్నది? మీ దేశమునకు దరిద్ర మెట్లు
నచ్చినది? అనుచునును కోటనుకోట్ల దర్శనమును కొల్ల
గొట్టుచున్న మధురాత్రీపు నీదేశమున లేకుండ జేసినచో దేశా
రిప్టము టిందా! భరతమాత భరతమానందభరితయై మీకు
నాక్షాత్రమింక! అరిచాల ననుగులవారు చట్టనిరుద్ధముగ
నంచించుచున్న యీ వ్యభిచారిణుల నేల పరిణయము లొనర్చు
కొనవలసినదని నిర్బంధింపకున్నారు? ప్రజాక్షేమమున కీవ్యభిచా
రము భంగము గలిగించుటలేదా? బోధించియో శిక్షించియో
వెలయాడగ్రవృత్తుల హున్ని ప్రజాక్షేమ మేల కోరరు? వారి
చెంత కేగినంతనే మధికారులు గూడ వార్షింపబడుచుండుట
చేతనా? మంత్రీపదవులందు స్వరాజ్యవాదు లున్నప్పుడే ప్రపంచ
మున పాపకృత్యములకు మూలములైన మధుపానము వ్యభి
చారము అను నామద్యయముచు దూపుమాసి పాపపర్వతములు
పెరిగి మోచులేక మూల్గుచున్న భరతమాతకు బరువుతగ్గించ
నిచో నింక నితరు లున్నపు డెట్లీ దుర్వస్తుద్వయము నశించి
మాతృదేవత సంతోషస్వాంతయై మనగలరు? భారతసోదరు లీ
మధు వేశ్యల నమేధ్యముగ నెంచి సుఖంపుడు. ఈ దుష్టపిశాచ
ముల బారదోలుడు. లెండు. అబ్బా! దాహము!

(అని మూర్ఛిల్లును)

ద్వితీయ రంగము

[మోహనరావు గృహము; కృష్ణమూర్తి; సుశీల; జానకి; మల్లి; వెంకట కూర్చుండి యుండురు]

మల్లి:—అమ్మగారూ! నేనూ యీబాద చానాలుపడ్డాను. కుట్టమూర్తి బాబు దయచేసి నాదేముడు తాగటం మానేసిండు. నాకాపరం నిలమడ్డది. అబ్బ, అబ్బ! ఆబాద లేం పెప్పను? అడవిలో యెండిపోన మొద్దులాగనో కుక్కలాగనో స్లిలిలాగనో పుట్టొచ్చుగాని తాగుమోతోళ్ళ పెళ్ళాలుగా కల్లోగూడ కాగోడును సరిగెందా, నాటకంలోగూడ తాగుమోతొడి పెళ్ళాంయేసక మెయ్యగోడదు యేతే సచ్చిమోవాల్సిందే.

వెంక—నిజంగా సయ్యానికి కుట్టమూర్తిదొంగారు రాకమోతే ఆళ్ళ కతంతా నాకిళ్ళకు సూపించకమోతే తాగుడుపబావనాకు పెప్పకమోతే నాగ తేమయేదో, నాపెళ్ళాంగ తేమయేదో, బాబు దేముడునా గొచ్చి మమ్మన్నదర్శి కలిసి పున్నెంట్టు కున్నారు.

కృష్ణ—వెంకడూ! నేను నిమిత్తమాత్రుడను, నీభార్య పాతివ్రత్య మహిమయే మీకు శుభము చేకూర్చినది.

సుశీ—తండీ! నాకుగూడ సాక్షినమనులు వచ్చుటకు గారణమేమి?

కృష్ణ—ఈహత్యాసందర్భమున నీ వందుంటచే నీనేరము మోహనుడే యొనర్చినని పోలీసుల కెరింగించి బంధించుటకు ప్రోత్సహించి పంపిన వెంకట్రావే హత్య మీయింట నీవతిచే జేయబడినట్లు రుజువుజేయుటకు ఈయక్తి బన్నియుండును.

సుశీ—ఓరి దుష్టుడా! మ మ్మిస్తితికేదెచ్చినను నీకనులమంట దీర లేదా? న్యాయస్థానమునగూడ పరాభవింపడలంచుచుంటివా? విషసర్పమా? నీ వింశకింత యనుభవింపకుండువా? హా! విధి! ని నేమిండును? మాయా విషత్తులకు నీవకృబుద్ధియేకదా కారణము?

కృష్ణ—అవును. ఇదంతయు విధివిధానమే. కానిచో నిశ్చలజరుగును?

సీ. త్యాగబుద్ధిగలట్టి ♦ దానశీలుండీటు

సిరిపోయి పేదయై ♦ చెలంగుటేమి?

దుందుడుకుల నెంతో ♦ దూషించువాఁడీటు

కలుమాత్మకుల చెల్లి ♦ గాంచుటేమి?

మదిరయే యిల మహాఽచూరి యనెడువాఁడు

మధువుద్రావఁగ తానె ♦ మరగుటేమి

పరకాంతలఁజూడ ♦ వెరచెడువాఁడీటు

చెడిపెల వేశ్యలఁ ♦ జేరుటేమి ?

తే గీ. పుత్రునకు ఆగతేమి? కఃశత్రుము నిటు

దుఃఖముల ముంచుటేమి? యాఃధూర్తు హత్య

జేసెనను నిందయేమి? తాఁ ♦ జేరుటేమి

కార; కేది యెంచ విధిచెల్లు ♦ కాకయేమి ?

సుశీ—విధిచెల్లు! విధాత కింతటిపక్షపాతమా? నావంటివాండ్రు నేడ్పించుటకా వెంకట్రావు రాజారాములవంటిమోసగాండ్రను సృష్టించినది? ననుబోలు కాంతలకాపురముల గంగలుపుటకా వారి జనుబోలిన పడుపుగ తైలను చెడిపెలను జరింపజేసినది? ననుఁ బోలు మాననతులకు పలుబాము లొసంగి నామనోహరు బోలిన యమాయకుల సర్వనాశన మొనర్చి రాజగండనలపా లొనర్చుటకా బ్రాందిమొదలగు మత్తుపదార్థముల గల్పించినది? ఈ యంటురోగము లావేశించి మనజుని సామాన్యముగ విడచునా?

తే. గీ. అంటురోగంబులకు వెలఁబొంద్రొపొందు

లకును మత్తుపదార్థములకు కుమైత్రీ

తకును భేదంబు లే దింత ♦ తావాసంగు

నెవఁ డతని మొదలంట దఁహించితీరు.

కృష్ణ—అమ్మాయీ! ఇల్లుకాలిన వెనుక దుఃఖించిన లాభమేమి? ఇట్టి దురభ్యాసకు లీ ప్రపంచమున వేలకొలది గలరు.

సీ. కక్షలంబెంచి తిక్కజనించి యాస్తుల
 నల్పమూల్యంబుల ♦ కమ్మనైచి
 ద్రవ్యంబు చేపట్టి ♦ దావా లనియెడు జు
 వ్యాటల సాగించి ♦ న్యాయవాది
 కోర్టు కాఫీ హాటేల్ ♦ పోర్టువై మొదలౌ ని
 మావస్తువులు వెలచాన రైలు
 డాక్టరు మార్వాడి ♦ యాక్టర్ల నెడి నవ
 గ్రహముల బోషించి ♦ కల్లుధనము

గీ. పరులవశమును పరదేశవశ మొనర్చి
 దేశదారిద్ర్యమునకు స్వనాశమునకు
 ముఖ్యకారణభూతులై ♦ ముప్పియెత్తు
 వెంగళప్పలు భవి వేసవేలు గలరు.

కనుక కూలినగృహమును నిలుపుకొన యత్నింపవలయును.
 వారిజద్వారా వెంకట్రా వీతనిచే నొకప్రోటోటుపై సంతకము
 చేయించి స్లైయింగ్ చేసి యీ మేడను పైలుజుప్తు చేయించెను.
 నీవిభునిస్థితి సరిగలేదని నీపేర ఆనోటు ఫోర్జరీయని పిటీషను
 పెట్టించితిని. నేవనల్ బ్యాంకు వేలపుటా స్తికి డెబ్బదియైదు వేలు నీ
 పేర నేచ్చెల్లించి వేలము కన్ఫిరం (Confirm) కాకుండఁ జేసితిని.
 నీపతివిడుదలకై శక్తివంచన లేకుండ ప్రయత్నించుచుంటిని.

మల్లి--అమ్మగోరూ! బయపడమోకండి! మేమిద్దరం సాచ్చిక మిత్తాం.
 యీళ్ళిద్దరిమీనా నేను శార్జియిచ్చాను. అదికూడా యివ్వాలే
 వోయిదా. రాజారాం సచ్చినా వెంకట్రావుమీద యిసారణ
 కాకతప్పదు. ఆళ్ళసంగతులు మామిద్దరం బాగా యెరుగుదుం.
 ఆళ్ళు మీకు చేసిన దోహాలు కూడా యెరుగుదుం. మనదొర
 గోరి మంచితనంగాడా యెరుగుదుం. కోర్టులో నిజమంతా బద్ద
 లేత్తాను. యెప్పటికైనా నాయమే గెలుస్తుంది. బగమంతు డిలా
 పరీచ్చుచేసి ఆకరికి సుకమే నూవితాడు. మనదొరగోరేంది ఆణ్ణి
 సంవటమేంది? పాపం తప్పకండా పగిలి చంపినో శ్వాశ్శంతి
 టోంశ్శే బయటపడక మోరు.

మోహనరావు కేసు విచారణమయిన తర్వాత (బుధవారం) రాజారామును సంగీతం తా నేనని నేర ముప్పకొని
 బసవ తాను బిస్మిల్ అబ్దుల్ హక్ సారాఫ్ నిర్దేశించిన న్యాయాధికారి విడుదల చేయుట.

సుశీ—తండీ! యెట్టైనను కానిమ్ము. ఎట్టిపరాభవము జరిగినను ఎవరెట్లు తలంచినను న్యాయస్థానమున కరుదెంచి నామనోహరు నాపత్నీముద్రమునుండి తప్పించుటకై సాక్ష్యమిచ్చెదను. వెంకట్రావు సమనుచేయించినందులకు కాదు; నాప్రాణదైవమును నాకు దక్కించుకొనుటకై సాక్ష్యమిచ్చెదను. కాని వారిజవక్త్రాలు నా సాక్ష్యము విచారించుటలో నెట్టి కఠోరప్రశ్నల వైచునో యనుభీతి కలుగుచున్నది.

కృష్ణ—అమ్మా! అది నే నెరుగనా? శౌరవాంగనలను కుంటిప్రశ్నలు వైచిన న్యాయమూర్తి యోర్వడు. అట్లు జరుగకుండ ముందు గనే న్యాయమూర్తికి విజ్ఞాపనపత్రము దాఖలు చేయదము.

సుశీ—అట్టైన సరియే. ఆపైన పరమాత్మునికృప యెట్లున్నదో యట్లు జరుగుగాక. (తల్లి నుద్దేశించి) అమ్మా! న్యాయస్థానమునకు నీవుకూడ రావా?

జానకి—అమ్మాయీ! నిన్నొంటిగఁ బంపుదునని తలఁచితివా?

సుశీ—అట్లయిన నిక నేమి! తండీ! ప్రయాణముగండు. హే జగ ద్బాంధవా! మాపై నీకృపావీక్షణముల బ్రసరించుట కిదియే యదను. (అనుబంధము 23)

(అందఱును కలిసి నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయరంగము

[న్యాయస్థానము : న్యాయమూర్తి కూర్చుండియుండును. పబ్లిక్ ప్రాసీ క్యూటర్, శర్మ, చౌదరి యను నిద్దరు వక్త్ర లుండురు. మోహన రా వాకప్రక్క బోనులో నిలబడి యుండును. ఇద్దరు పోలీసులు కాపుండురు. ఇంకొక బోనులో వారిజ నిలువఁబడి యుండును. శర్మ వారిజను విచారించుచుండును. వెంకట్రావు చౌదరి సామీప్యములో కూర్చుండి యుండును. కృష్ణమూర్తి శర్మకు దగ్గరగా నుండును. సుశీలా జానకు లాకచో కూర్చుండి యుండురు. కొంచెము దూరములో వెంకడు మల్లి కూర్చుండి

యుందురు. బెంచిక్లాక్కు నైల్లు చూచుకొనుచుండును. కోర్టు
జవాబ్ నై లెన్ను అని కేకలు వైచుచుండును.]

వారిజ—మోహనరావు నను బలాత్కరించి నే నంగీకరింపకపోవుటచే
చావమోదెను.

శర్మ—నీ కుల మే మంటివి ?

వారి—కళావంతులము.

శర్మ—(I request the court to note this point) ఐ రిక్వెస్టు ది
కోర్టు టు నోట్ దిస్ పాయింట్. కళావంతులంటే (dancing
girls) డ్యాన్సింగ్ గర్లు వారిజా! ఏవిధంగా బలాత్కరించాడు?

చౌదరి—ఏమి (Question) క్వశ్చనండ్ అవ్? Meaningless ques-
tion) మీనింగ్ లెస్ క్వశ్చన్. ఏ విధంగా బలాత్కరించా
డంటే ఆడది యేం చెపుతుంది ?

శర్మ—భోగందాన్ని బలాత్కరించడం అంటే అసలు (Meaningless)
మీనింగ్ లెస్. ఏమి వారిజా ! మాటలాడవేమి ?

వారి—నన్ను చెరచటానికి మీదికివచ్చెను.

శర్మ—మహాపతివ్రతపు గనుక? పోనీ బలాత్కరించేప్పుడు యెవరన్నా
చూచారా?

చౌదరి—అదేమిటండీ! ఒంటరిగా నున్ననమయంలో యెవరన్నా బలా
త్కరిస్తారుగాని.

శర్మ—(Please don't interfere in the middle) ప్లీజ్ డోంట్
ఇంటర్ ఫియర్ ఇన్ ది మిడ్లె. (Your Honour) యువర్ ఆనర్!
యిలా అయితే (It is very difficult to proceed on with
the case) ఇటీస్ వెరీడిఫికల్ట టు ప్రొసీడ్ ఆన్ విత్ ది కేస్.

చౌదరి—నోటికెచ్చిన ప్రశ్నల్లా వేస్తూవుంటే సహించి వూరుకోవడం
అంతకన్నాకష్టం యువర్ ఆనర్!

శర్మ—(బల్లగుడ్డుచూ) తలతిక్క ఛార్జిలు యిస్తూవుంటే (Cross Exami-
nation) కాగ్స్ ఎగ్జామినేషన్ లో (Fact) ఫ్యాక్టు బయటపడె
య్యాలా, అక్కర్లేదా?

చాదరి—చేతనై తే నిజం నిర్ధారణచెయ్యటానికి మార్గాలే లేనా?

శర్మ—చేతకాంది నీకు. Your Honour! My friend is wasting my time unnecessarily యువర్ ఆనర్! మై ఫ్రెండ్ ఈస్ వేస్టింగు మై టైమ్ అన్నె నెనసర్లి.

జడ్జి—(Go on) గో ఆన్ (Next) నెక్ట్

శర్మ—మాటమాటకు అడ్డుతగుల్తావుంటే విచారించే దేమిటి? నీవుదిగ వచ్చును.

(వారిజ బోనుదిగుచుండ పబ్లిక్ ప్రాసిక్యూటర్ లేచి వారిజనుజూచి)

ప్రాసీ—నువ్వుఅక్కడదానే వుండుమీ. (జడ్జివంక జూచుచు) (Your Honour!) యువర్ ఆనర్! (Murder case) మర్డర్ కేసులో యీ మెనుదా రెండు పశ్నలు అడగవలసివుండింది

జడ్జి—(Yes) యెస్.

ప్రాసీ—యేమిత్తల్ల! మోహరావు నీకు బాగా తెలిసివుండునుకాదా?

వారి—యెరుగుదును.

ప్రాసీ—ఆయన నిండా తాగుమోతు.

వారి—అవును.

ప్రాసీ—వ్యభిసారంకూడా వుండును?

వారి—అవును. సంపూర్ణవ్యభిచారి.

శర్మ—అది నీవెల్లెరుగుదువు?

వారి—అందరునూ చెప్పుకొనుచుండుటచేత.

శర్మ—వెంకట్రావు నిన్ను.....

వారి—భార్యభర్తలవలెనే యుంటిమి.

శర్మ—యీ ఛార్జీ పెట్టించిన దాతడే?

వారి—అవును... కాదు. నేనే పెట్టితిని!

శర్మ—(Your honour, note this also) యువర్ ఆనర్ నోట్ దిస్ ఆత్ సో“అవును. కాదు.” యిక నీవు పోవచ్చును. కాదు. కాదు. యింకొకమాట, మోహరావును బాగుగ త్రాగించి యేబది వేల రూప్యములనోటుపై సంతకముచేయించితివి కాదూ?

చౌద — ఆసంగతి యిక్కడ నవసరము,

శర్మ — అవునరము గనుకనే యడుగుచుంటిని. ఏమి వారిజా ?

వారి — నే జేయించుటయేమి ? ఆతడే చేసెను.

శర్మ — సాక్షులు వెంకట్రావు రాజారాంలు.

వారి — అవును.

శర్మ — ఇక సీపు పోవచ్చును. జవానూ ! సుశీలను పిలుపుము.

జవాను — (సుశీలా సుశీలా యని కేకలువైచును. సుశీల ప్రవేశించి బోనెక్కును)

(బెంచిక్లర్కు ప్రమాణము చేయించును)

శర్మ — అమ్మాయీ వెంకట్రావు రాజారాంలకును సీపతికిని స్నేహము కదా ?

సుశీ — అవును.

శర్మ — యెప్పటినుండి యభివృద్ధినందినది ?

సుశీ — రంగుణ్ మెయిల్ కొట్టుకొనిపోయినప్పటినుండి.

శర్మ — సీపతి వీరితోగలసిపోయి రెండు మూడు దినములు యింటికి రాకుండ నుంటకూడ గలదు.

సుశీ — అవును.

శర్మ — వెంకట్రావు సీపతికి విందొనర్చినట్లును అందు కొన్ని పానీయములు త్రాగించినట్లును వింటివిగదా.

సుశీ — అవును వింటిని.

శర్మ — ఈ హత్యాదినమున నేమిజరిగినదో క్లుప్తముగ జెప్పుము.

సుశీ — రాజారా మరుదెంచి నన్ను బలాత్కరింప నుంకించుచుండ నా బుడుత డరుడెంచెను. నే నంగీకరింపకపోవుటచే రాజారాం కోపించి నాపుత్రునిమెడ పిసుకుచు నన్ను బెదరించెను. నాపతి యరుదెంచి యాఘోరదృశ్యమునుజూచి, యాతనిపై బడెను. ఇద్వరును కలియబడిరి. ఇంతలో నెచ్చటనుండియో రివాల్యరు ప్రేల్చినశబ్దమయ్యెను. తోడనే రాజారాం పడిపోయెను.

శర్మ — అప్పుడు సీపతిచెంత రివాల్యరున్నదా ?

సుశీ — లేదు.

చౌద—ఉంటేమాత్రం చెపుతుందా యేమిటి? యేమిటాపిచ్చప్రశ్న?

శర్మ—గౌరవముతప్పి మాటలాడకుము. చెపుతుందా? యేమిటి?

(Your Honour! Family, Lady. Ill-treatment) యువర్

ఆనర్! ఫ్యామిలీ తేడీ. ఇల్ ట్రీటుమెంటు జరక్కుండా చూడ వలసిందని నాప్రార్థన.

జడ్జి—(Don't behave foolishly Mr. Choudary) డొంటు బిహేవ్

ఫూలిష్లీ మిస్టర్ చౌదరీ.

శర్మ—ఆశ్చర్య మెచ్చటనుండి వచ్చెనో చెప్పగలవా?

సుశీ—బైటనుండి వచ్చినదని పొగవలన గ్రహించితిని.

శర్మ—సరి. అమ్మా! ఇళ మీరు వెళ్ళవచ్చును.

ప్రాసీ—ఉండుమీ. రాజారాంను నీమొగుడుదానే సంపినాడు.

సుశీ—నాభర్తగారు చంపలేదు.

ప్రాసీ—సరిదా, ఇంక పోమీ.

శర్మ—జవానూ! మల్లిని పిలుపుము.

జవా—(మల్లీ మల్లీ అని కేకలువేయును, మల్లి బోనెక్కెను) (బెంచి క్లార్కు ప్రమాణము చేయించును)

జడ్జి—హాస్పటలుకు యొకచీటి వ్రాసి జవాను కిచ్చి పంపును.

శర్మ—మల్ల! రాజారాం వెంకట్రావులమీద చార్జీ యిచ్చినావుకాదు?

మల్లి—అవును.

శర్మ—యెందుకో?

మల్లి—యీల్లిద్దరూ కల్చి నాకాపరం తీశారండి. నన్ను సెడగొట్టే ప్రయత్నం చేశారండి. యీ భృత్త తాగుమోతు లండి. ముండ లెంట తెగతిరుగుతా రండి. సాలాకొంపలు తీత్తుండా రండి. సుశీలమ్మగోరి కాపరం తియ్యనానిక్కుడా సిద్దమడ్డ రండి. మోహనయ్యగారికి తాగుడునేర్పిం దీల్లేనండి. యీబోగవామెశి మోహనయ్యగారికి లంకెట్టి ఆయనసామ్మంతా కాజెయ్యాలని యీభృహండి. రాజారాం వోమాలి నాకు డబ్బిచ్చి నామీన కొచ్చేతల్కి కుట్టమూర్తిగానూ నాదేముడూ కల్చి నన్ను రచ్చించారండి. అందుకని చార్జీయిచ్చానండి. రాజారాంని

మోహనయ్యగారు సంపిండించే నమ్మకూడదండి. ఆయన సాలా మంచోడండి.

శర్మ—నరే ఇక నీవు పోవచ్చును. జవాను! వెంకని పిలుపుము.

జవాను—(యెంకడూ ! యెంకడూ అని కేకలు వేయును. యెంకడు బోనెక్కెను)

బెంచెక్లార్కు—(ప్రమాణము చేయించును).

శర్మ—వెంకడూ ! నీవు వెంకట్రావుగారి కమతగాడవు కదూ ?

వెంక—యెనక.

శర్మ—తరువాత యెందుకు మానితివి?

వెంక—నన్ను బాగా తాగించేవోడండి. రోజూ. యెందుకో అనుకుండా, నా పెళ్లాన్నీ నన్నూ యిడదీసి దాన్ని నడగొట్టడానికి. ఆ సంగతి తెల్పక మానేశానండి.

శర్మ—వెంకట్రా వెప్పడూ యి.టి.దగ్గరి వుండేవాడు కాదు.

వెంక—యెప్పడూ పెళ్లాం మొక మే సూసేవోడు కాదుండి.

చౌద—అన్నీ నీవే చెవుతూ అది న్నడగట మెందుకూ? సాక్ష్యం నీవే యివ్వకూడదు?

శర్మ—ఇప్పుడు నీ ప్రమేయమేమీ లేదు. అసవసరంగా అడ్డుతగలకు.

చౌద—అడ్డుతగిలే దేమిటి? (బల్లగు'ద్దుచూ) (Your Honour) యువర్ ఆసర్! ప్రతిముక్కా తాచే అందిస్తూ అతనిచేత గంగి రెద్దులాగా తలూపించట మెందుకు?

శర్మ—నీ సాక్షులను నీవు విచారించేప్పుడు నీవుకూడా యంతకన్న యెక్కువగానే అందిస్తావు. కావాలంటే చేతనైతే (Cross Examination) క్రాస్ ఎగ్జామినేషన్ లో పడగొట్టు.

చౌద—ఏమిటి పడగొట్టేది కేసంతా ధ్వంసంచేస్తూ?

శర్మ—(బల్లగు'ద్దుచూ) ధ్వంసంచెయ్యడ మేమిటి! నాపక్షం గెలవాలని నాకుమాత్రం ముండదూ? (Your Honour! I cannot proceed with the case unless my friend keeps quiet) యువర్ ఆసర్ ఐ కేనాట్ ప్రొసీక్ విత్ ది కేస్. అన్లెస్ మై ఫ్రెండ్ కీప్స్ క్వయిట్.

జజ్జి—(Mr Choudary! Don't disturb him) మిస్టర్ చౌదరీ !

డోంట్ డిస్టర్బ్ హిం

శర్మ—వెంకటాచార్య యెప్పుడూ యెక్కడవుంటూవుండేవాడో తెలుసునా?

వెంకడు— సారాకోటంటబడి, నానికొంపలెంటబడి.

చౌద—(కోపముతో) అది నీ కెలా తెలుసును?

వెంకడు—నాకు తెలీదా? యెప్పుడూ ఆళ్ళింటికాడే వడుండేవాణ్ణి. అప్పుడప్పుడూ న న్నెంటబడిట్టుకెల్లె నన్నో కాడతాగితా, తానోకాడతాగుతా వుండేవాడు

చౌద—ఇక నీవు పోవచ్చును. జవానూ! వెంకటాచార్యను పిలుపుము.
(జవాను వెంకటాచార్యను కేకలువేచు వెంకటాచార్య బోనెక్కును;
బెండ్లర్లు ప్రమాణముచేయుచును.)

చౌద—వెంకటాచార్యగారూ! మోహన్ రావు వారిజను బలాత్కరించిన నూట ఏజమా?

వెంక—అవును.

చౌద—మీ రింట లేనప్పుడు మీభార్యగూడా బలాత్కరిస్తూంటే మీరు వచ్చి విడిపించారా?

వెంక—అవును.

చౌద—మోహన్ రావుకూ మీకూ విరోధంకదా?

వెంక—అవును.

చౌద—మోహన్ రావు రివాల్వరుతో రాజారాంను చంపటం మీరు చూశారా?

వెంక—చూచితిని.

చౌద—ఆ రివాల్వరేమైందో?

వెంక—బావిలో పారవై చెను.

చౌద—ఈ సంగతి పోలీసులకు తెలియపరిచారా?

వెంక—అవును.

శర్మ—చంపేటప్పుడు మీరు చూచానని చెప్పినారుగదా? మీరెందుకు వారించలేదు?

వెంక—అడ్డుపోయిన నన్ను కూడా చంపునేమో యను భయముచేత.

శర్మ—మోహరావుగారూ మీరూ నీవనల్ బ్యాంకు డైరెక్టర్లు కదూ?

వెంక—అవును

శర్మ—అటువంటప్పుడు, మీ యిద్దరికీ విరోధ మెట్లునంభవించింది?

వెంక—అనేక కారణము లుండును.

శర్మ—హత్యజేయుట చూచితినిని చెప్పినారే, మీకు విరోధమైన మోహరావుయింటికి మీ రప్పుడు వెళ్ళవలసిన అవసర మేమివచ్చిందో?

వెంక—రాజారాం కొరకు.

శర్మ—రాజారాంను మీరే సుశీలను బలాత్కరించుమని పంపితి రన్నమాట.

వెంక—లేదు. లేదు. ఆతడు వారియింటివైపు వెళ్ళెనని యెవరో చెప్పిరి. రాజారాంతో అవసరమైన పనియండి వెతకికొనుచు వెళ్ళితిని.

శర్మ—తరువాత?

చౌద—తరువాత యింకేముంది? చంపడం చూచాడు. చొప్పుదంటు వ్రాశ్చ లన్నీని.

జజ్జి—మిస్టర్ శర్మ! వై డు యు వరీ ఎజౌటిక్? (Mr. Sarma! Why do you worry about it) (చీటి వ్రాసి సబుయినస్పెక్టరు కిచ్చును. సబుయినస్పెక్టరు రదిచూచుకొని వెంకట్రావు వారిశల చేతులకు బేడీలు వేయును. వారిజావెంకట్రావు లొకరి మొగ మొకరు చూచుకొందురు)

(అంత హాస్పటల్ నర్సు శ్యామసుందర్ ను ఎత్తుకొనివచ్చును)

శ్యామ—అమ్మా! అమ్మా!

సుశీ—నాయనా! శ్యామసుందరా!

జజ్జి—(No. No. Bring him here) నో నో బ్రింగ్ హిం హియర్.

(శ్యామసుందర్ ను బల్లపై కూర్చుండబెట్టును)

జజ్జి—(పండు చేతికిచ్చి) బాబూ! ఆబోనులో నిలిచినదెవరు?

శ్యామ—మానాన్నగారే.

జజ్జి—రాజారాం నెరుగుదువా నీవు ?

శ్యామ—లాజాలామా ? అవును. మలే, మాఅమ్మమీది కొత్తేను నేను తన్నేను. అప్పులు మలే వాలే నాగొంతు పత్తుకోవి పిసికాలు. ఆపై నేమైందో నాకు తెలీదు. నేను కల్లు తెరచి చూచేప్పటికి ఈయమ్మ నాదగ్గిల కూచోనుంది. (అని నర్పునుచూపును) మాఅమ్మదగ్గిరికి పోవొద్దూ ?

జజ్జి—పో. (నర్పునుచూచి) (Hand over this boy to his mother) హ్యాం డౌవర్ దిస్ బాయ్ టు హిజ్ మదర్ (నర్పు శ్యామ నుందరుని సుశీల కప్పగించును)

జజ్జి— (Go on with the orguements) గో ఆన్ విథ్ ది ఆర్గ్ మెంటు.

చౌదరి—(Your Honour)! మోహారావుప్లేటన్ మారుటకు వెంకట్రావు వారిజలు కారణం అని చెప్పటం చాలా ఆశ్చర్యకరమైన విషయం. వెంకట్రావు ధనికుడు. కొన్ని యున్నతపదవుల నొంది యున్నవాడు. అట్టివాడీ తాగొబోతుతో న్నేహము చేసి యాశని నీస్థితికి దెచ్చెననుట కల్ల. మోహారావు పుట్టుకతోడనే క్రూరస్వభావము కలవాడు. అందుల కీతని తండ్రిచరిత్రయే తార్కాణము. ఆత డొనర్చిన క్రూరకృత్యము లన్నియు రంగూరొడీ యను నాటకరూపమున రచింపబడి యున్నవి. ఈ విషయములో నే నింతకన్న నెక్కువ చెప్పదలచలేదు. (But I like to file this Rangoon Roudy book for Your Honour's perusal and to know the fact) బక్ ఐ లైక్ టు ఫైల్ దిస్ రంగూరొడీ బుక్ ఫర్ యువర్ ఆనర్స్ పెరూజల్ అండు టు నో ది ఫ్యాక్టు (అని పుస్తకము దాఖలుచేసి కూర్చుండును.)

పాసి—(Your Honour!) యువర్ ఆనర్ ! నేనుదా చెప్పదలచిం దేమిటంటే; మోగారావు మొదటనుంచీ దుర్మార్గుడన్న సత్యం చెప్పవాల. రాజారాం సుశీలమ్మను బలవంతం చేసినమాట వాస్తవంగానే తలచండిమీ. ఆ సంగతి పోలీసు

వాళ్ళతో సాళ్ళువిడిసి వుండటంనిండి అల్లాచెక్కొక రివాల్వరుతో కాల్చి పారవేసివుండె. రివాల్వర్ పారవేసిన మాటకూడా సత్యండానే. పోలీసులను మోసంచెయ్యటానికి అట్లు చేసివుండె. మోగ్కరావ్ కాండక్టు (conduct) వెంకట్రావు వారిజమ్మ పూర్వ (Prove) చేసిడావుండె. మోగ్కరావు రాజారాంను చంపేడన్నమాటకు సందేగంలేదు. పెన్సాన్ని యింకోడు బలాత్కారంనేసి పూడుస్తూవుండె, చూసి యెవడు సగించుకుంటాడు? అందువల్ల మోగ్కరావు చంపినమాట అవశ్యం నమ్మి తీరవలా. అందుకని తోడనే మోగ్కరావును సిచ్చించవాలా. అని కోర్టువారిని నిండా ప్రార్థింస్తూవుండాము (అని కూర్చుండుచు).

శర్మ—(Your Honour!) యునర్ ఆనర్! మోహ్కరావు యీస్థితికి రావటానికి కారణం వెంకట్రావు వారిజా రాజారాంలేనని నమ్మినట్లు వీలైనప్పుడు (arrest) అరెస్టు చెయ్యటమే ప్రబల నిదర్శనం. దాన్నిబట్టి వస్తుతః మోహ్కరావు మంచివాడని వేరే చెప్పనక్కరలేదు. తుండినవాడ కొన్నకై నాడని చెప్పవీలులేదు. శంకరరా వీతనిబాల్యమునందే చనిపోయినాడు. రివాల్వరుశబ్ద మెచ్చటనుండియో వచ్చినట్లు సుశీల చెప్పుచున్నది. మోహ్కరా వంతసాహసముచేయువాడు కాడనియు చాల మంచివాడనియు వెంకట్రావు రాజారాంలు దుర్మార్గులనియు ఖాసీకారులనియు మల్లే వెంకడుల నాత్యములవల్ల తేలుచున్నది. వెంకట్రావువారిజలు కలసి యెబగవేలనూష్యములకు నోటువ్రాసి కృత్రిమవ్యాపారమున మోహనరావుచేత సంతకముచేయించి O. S $\frac{1089}{88}$ నెంబరున స్లైయింటుచేసి పైలుజప్తు చేయించుటచేతను నిన్నటినినమున మునసబుకోర్టులో సదరు O. S $\frac{1089}{88}$ నెంబరు వ్యాజ్యములో దాఖలయిన ప్రొనోటుఫోజ్జరియని నమ్మకొట్టివేయుటతో వీరికృత్రిమస్వభావములు పూర్తిగ వెల్లడియగుచున్నవి. కనుక కోర్టువారు కనికరించి నిర్దోషియగు మోహ్కరావును విడుదలచేయగలందులకు తమఘనతను గూర్చి మిక్కిలిగ ప్రార్థించుచున్నాను.

జజ్జి—(I believed the case) ఏ బిఁజ్జి ది కేస్. మోహారాన్! నీవే హత్య జేసినట్లునమ్మితిని అందుకు నీవేమైన చెప్పకొనెదవా?

మోహ—నమ్మినపిదప యేమిచెప్పిన యేమిలాభము?

(జజ్జి ఒడ్డిమెంటు వ్రాయుచుండును)

శాంత—(శిరోజముల నిరియబోసుకొని షరుగెత్తుకొని వచ్చి) మోహారావు నిర్దోషి. మోహారావు నిర్దోషి. న్యాయాధిపతీ! తీర్మానమును వ్రాయుకుండు.

జజ్జి—నిర్దోషియని నేను నమ్మజాలను.

శాంత—నీవెట్లునమ్ముదువు? కూటనాత్యములపై నాధారపడి యబద్ధములే నిజములనినమ్మి శిక్షలువిధించునీవు సత్యాసత్యముల నెట్లెరుంగగలవు? రాజారాంను వధించినది నేను.

జజ్జి—కారణము?

శాంత—కారణ మెరుంగనెంతవా? నే నెవరో యెరుగుదువా? ఏ చండాలుదు నను నెణయంబాడి యొక్కదినమైనను సుఖపెట్టక బాధించెనో, యేమదాంధుడు రాజారాంనుగూడి రేయింబవళ్లు త్రాగుచు పడుపుగత్తెలయిండ్ల బానిసయై చరించెనో, యేకఠిన హృదయుడు మల్లి వెంకడులదాంపత్యమును విడదీయుటకు రాజారామునకు తోడ్పడెనో, యేదురాశాపరుడు మోహారావుపై కపటవాత్సల్యముప్రకటించి సద్గుణగరిష్ఠునకు విందునందు సారాయమును త్రాగించెనో, యేదుర్బలుడు తనయంపుడుకత్తెయగు వారిజను మోహనరావునకు తార్చెనో, యే మిత్రద్రోహి మోహారావును సర్వనాశన మొనర్ప యత్నించెనో, అట్టి క్రూరరాక్షసుల డగు యీ వెంకట్రావునకునామమాతృభార్యను నేను. ఇంక నాతని నెందులకు చంపితివందురా? ఏ మిత్రవంచకుడు నాజనసేజుకుల మోసగించి నన్నీ వెంకట్రావున కంటగట్టించెనో, యే కుటిలస్వభావు డీ వెంకట్రావును కీల్పమృగజేసి యాడించుచు నాకు గాకుండజేసెనో, యేతుచ్చుడు నాకాపురము గంగగల్పి నే నితరులపాం దాసించునట్లు చేసెనో, యేమోహంధుడు మల్లికాపురము మంటగల్పి యత్నించెనో, యే

దురాత్ముడు యమకింకరునివలె సచ్చీలయగు సుశీలను భంగమొనర్చ సాహసించెనో, యేకిరాత్ముడు నే వెలిచవుల మరగి నాబ్రతుకు బయటపడుటకు కారణభూతుడయ్యెనో, ఆరాజారాం నా కవమానము ఘటిల్లినసమయమున జ్ఞప్తికి వచ్చి యాదుష్టుడు జీవించియున్న నింకెన్నిసంసారముల కగ్ని ముట్టించునో యని రోషానలజ్వాల వెలిగిక్కుచు రాజారాం రాజారాం అని కేకలిడుచు పరుగెత్తి మోహరావుయింటిలో మోహరావుతో పోరాడుచున్న రాజారాంను యీహస్తముతో యీ రివాల్యరుతో వీధినుండియే కాల్చి చంపినది నేను. ఇది సత్యము. మోహరావు నిర్దోషి. ఈవిషయమున మీరు నాకెట్టిశిక్షయు విధింపనక్కరలేదు. ఇదియే నాకు ఘోరశిక్ష. (అని రివాల్యరుతో కాల్చుకొని చచ్చును)

మోహ—హా! శాంతా! యెంతసాహస మొనర్చితివి! (పోలీసులు శవమును బైటకు లాగుదురు.)

జడ్జి—(తీర్మానమును వ్రాసి) ఈ కేసులో మోహరావు నిర్దోషి యనియు హత్యయొనర్చినది శాంతయనియు శాంతవాఙ్ములమున తేలినది గనుక మోహరావును మర్యాదపూర్వకముగ విడుదల చేయడమైనది. ఇతర వాఙ్ములముల మూలమునను శాంతవాఙ్ములమువలనను రాజారాం వెంకట్రావు వారిజలే యీదురంతములకు కారణభూతులనియు వీరే మోహరావును మోసగించి రనియు తేలుటయేగాక మల్లి చాణ్ణిలో రాజారాం కన్నగూడ యాతనికితోడ్పడిన వెంకట్రావునియందే యెక్కువనేర మున్నట్లు తేలుచున్నది. ఇందు శిక్షాపాత్రులు కావలసిన మువ్వరిలో రాజారాం మరణించినందున వారిజా వెంకట్రావు లిరువురకు యావజ్జీవము అండమాన్ దీవుల నుండు నట్లు శిక్షవిధింపబడినది. (Life transportation).

(మోహరావును విడుదలచేయుదురు. వారిజా వెంకట్రావులను పోలీసులు గొంపోవుదురు. సుశీలాజానకులు సంతోషముతో మోహనుని జేరుదురు)

కృష్ణ—పాప ఫల మూరకవిడుచునా?

శర్మ—మిస్టర్ చౌదరి! ఆకతాత్రోంది కాఫితాగివోద్దాం రా. (అని యిర్వరూ చేతులు కలుపుకొని నిష్క్రమింతురు. కృష్ణమూర్తి—మోహా రావు సుశీల జానకి శ్యామసుందర్ వెంకడు మల్లి ముందుకు వత్తురు. వెనుక తెరపడును.)

(అంత గోవిందరావు పరుగెత్తుకొని వచ్చి)

గోవిం—మోహా రావుగారు! నమస్కారములు.

మోహ—(ఆశ్చర్యముతో) గోవిందరావ్! రంగూ మెయిల్ కొట్టు కొనిపోయినప్పుడు నీనందు లేవా?

గోవిం—ఉంటిని. మేమువ్యాసిన యుత్తరములు మీకు చేరలేదా!

కృష్ణ—వెంకట్రావు కృత్రిమవ్యాపారమున నీ యుత్తరములన్నియు పోస్టువానిని మోసగించి సంగ్రహించుచున్నట్లు వింటిని.

గోవిం—ఇంక నేమి? ఆతడే సంగ్రహించియుండును. రంగూను మెయిల్ లొక యరగంటకిరీతము యీరేవు జేరినది.

సుశీల—(ఆత్రముతో) ఇది నిజమా?

గోవిం—అమ్మా! మీతో నబద్ధమాడుదునా? ఆరీతి తుపానునందు కొట్టుకొనిపోబడిన రంగూ మెయిల్ కొంతకాలమునకు అరే బియాజేశమునందలి అజెండాహార్బరు చేరినది. మా దురదృష్టమున మార్గమధ్యమున నోడలేమియు తగులలేదు. అజెండాలో నొకనొకాధిపతి నాశ్రయించితిమి. ఆ దయార్ద్రహృదయుడు యింజెనుకు పిస్టర్ రాడ్ వేయించి మన యోడలోని ప్యాసింజర్లనందరను బొంబాయిలో రైలుటిక్కెట్లను భత్యఖర్చులను యిచ్చి వారివారియిండ్లకు బంపెను. ఓడలోనినరు కిరీర యోడలపై రంగూనుకంపి మనకొర కాతడు వెచ్చించినధనమును మనయోడ బొంబాయి అజెండానడుమ నాలుగు పర్యాయములు సరకులతో త్రిప్పి రాబట్టుకొని దారిభత్యముక్రింద మాకు కొంతధన మిచ్చి పంపెను. మే మచ్చటనుండియే యొక డ్రైవరునుతీసికొని బొంబాయి కరాచీలనడుమను బొంబాయి సింహాళ

ద్వీపములనడుమను సింహాశద్వీపము, రంగునలనడుమను కొంత వ్యాపారముసాగించి తుదకు రంగుననుండి వ్యాసంజర్ల నెక్కించు కొని నేను కాకినాడజెరితిమి. ఇప్పటివర కైన కర్వులుపోను తొంబదియైదువేల లాదాయము కనుపించినది.

మోహన్—(సంతోషముతో గోవిందరావును కాగిలించుకొని) గోవిందరావు! నీ ఋణము తీర్చుకొనెదను. ఇకనుండియు నీవు నా గుమాస్తావుకావు. నా భాగస్వామిని. చూచుకొనూ! బ్యాంకు వేల మైపోయినదా?

కృష్ణ—మోహనా! నీ ఋణ మేబదివేలరూ. ప్తములును నీ బామీనుపై నప్పుగొని దివాలాతిసిన నా దాయకరావుఋణ మిరువదివేలును కోర్టులో నేను చెల్లించితిని.

మోహన్—మామగారూ! నాతప్పులన్నియు మన్నింపుడు. (అని నమస్కరించి) గోవిందరావు! ఇప్పటివర కార్జించిన ధనమంతయు మామగారి కప్పగించుము. సుఖీలా! నీవు స్వార్థకనామధేయవు. నీ పతిప్రతాపప్రభావముననే మరల మన భాగ్యజీవితయగు రంగునా మెయిల్ మన సప్తము లన్నియు పూర్చుకొని మనకు సాక్షాత్కరించినది

సుఖీ—ప్రభూ! ఇదంతయు మీ యదృష్టమే.

మోహన్—కాదు. నా శ్యామసుందరునియదృష్టము (అని యెత్తి ముద్దాడును)

కృష్ణ—మీమువ్వురి యదృష్టములును శాగుండబట్టియే మీకష్టములు తొలగినవి మోహనా! మన వెంకడు మళ్ళి.....

మోహన్—మరచితిని. వెంకన్నా! మీదంపతులు నాచెంత నుండును. మీ కేవిధమైన లోపమును లేకుండి మిమ్ము నేను పోషించుటయేగాక కొంతయూస్తీ నొసంగెదను. స్వేచ్ఛాభవనము సల్పుడు. ఓమహాజనులారా! ఇంతటి వర్షదిన మింక నాకు లభింపదు. ఈ సంతోషసమయమున నేజెప్పబోవు స్వల్పవాక్యముల నాలకింపుడు.

సీ. పరబోధనల వినిపరభామినుల బట్టి
 పరిభవింపగఁ జూచుపరమఖలులు
 మిత్రవంచకులొచ్చు ♦ మిండగతైలఁజేరి
 బాగ్గింది నేవించెడు ♦ పాపయుతులు
 తమయాస్తి చాలక ♦ కుమతులై యన్యుల
 కొంపలు గూల్చెడి ♦ కుటిలమతులు
 రాజరాం వేంకటరావులం బోలుచు
 క్షోణి జరించెడు ♦ కుత్సితులును

గీ. వృద్ధి జెందరు నే మనశ్శుద్ధిగాగఁ
 బల్కుచున్నాఁడ నెవ్వరీ ♦ ఫక్కి జనక
 దోహచింతల నన్నింటి ♦ దోసిపుచ్చి
 దేశసేవను జేయుఁ జోధీధులార !

మామగారూ ! యింక కావలసిన దేమున్నది ?

కృష్ణ—ఇంక నొక్కటి మిగిలియున్నది.

సీ. మెంబరుషిష్టల ♦ మెరయ వోటర్లకు
 కల్లుసంతర్పణల్ ♦ గడుపువారు
 ఉన్నతపదవుల ♦ నొంద భామినులను
 తమయధికార్లకు ♦ దార్పువారు
 ద్రవ్యమంతయును దుర్వ్యసనాలకుఁ బెట్టి
 తార్పుడుగాండ్రొచ్చు ♦ దనరువారు
 జేనెనుపొట్టకై ♦ మానంబు నమ్మి యా
 ర్జించు రోచెల్వలు ♦ చెడిపెయవతు

తే. గీ. లింక నిట్టి దుర్వృత్తుల ♦ వంకబోక
 గంజత్రాగి ముతుకగుడ్డగట్టి, మాతృ
 దేశదారిద్ర్యమును మాప ♦ దేశసేవ
 గోరి భరతమాతకు శోభగూర్తుగాత.

సర్వజనాః సుఖినోభవంతు,

మం గ శం.

అనుబంధములు

పార్శ్వ. నామాజీకులదరూ కలసి
(ద్రుపద్ - తాళం.)

శ్రీనాథా - మందరగిరిధారీ ||

మురళిధరా - అనురారీ ||

గరుడగమన - కరుణాభరణా

పరంజ్యోతి-స్వరూప కృపగని

సూత్రధారివైరంగునమెయిలునాటకము జయప్రద

మాగతి జరుపగదె - సుజనజీవ-నాధార - శౌరి - మురారి ||

అనుబంధము 1

మల్లీ వెంకల కైలాస—చీకాపలాస - తితాల్.

యెంక—శలాకి - వాలపుల - బాలా - సాలా - కులుకే - పలుకొలుకే ||

తలేది - ణోలగ - సూడే - వోలో లే - పులకలు - గలిగే ||

మల్లి—సాలొయిక - పులకలుగలవా - వలపు తెలియగలవెటుమగడా ||

పొలానె- కాక - రేలు - యిలుకడ - నిలువపు - పలుకగనేలా ||

యెంక—శలోక్తి - పలుకులవేలా - పలుకగ - సెలియా - రావేలా

ఇలాగ - నిలువగ - సాలా - సీకేలా - యలుకలు - సిలకా ||

మల్లి—సాలదె - సరసన - సరిగా - నిలబడ - పొలయలుకలెవలెనా

కులాస - పోల - సేయి - కలిపెద-కులికెద-వాలపుల-మొగడా ||

అనుబంధము 2

సునీల—యమక - తితాల్.

భోగము - శాశ్వతమా - భువి నాథా ||

యీగతిబలుకా - నేమనగలనే ||

పొగులక - దగునే - పోడిమి - పోవా

జగతి - తామసమె - సడలక - యుండునే.

ఒగితామరచెలి - వేగమెరాడె

వగపునీగతిని - తగులగనగునె ||

అనుబంధము 3

సునీల—జోగియా - దాదాల్.

దేవా యిదియే సరళమ ||

భవమురోసి పలుకా ||

అవమానము - నాత్మదలచి
జీవములే - చెడుతలపా
భువిబాధలు - పొలయుతరిని
సహనము - వలదా ||

అనుబంధము 4

పెంకదూ, మల్లీ, డైలాగ్—మిశ్రకాఫి - యేకతాళం
యెంక...టలోలె - సంజ - యేమె - హోమిండ-గానిజేరి
సయ్యాట - లాడి - సం - తోసముగను - కులికితివె||
యెన్నెన్నో - బొంకులాడి - యెంతోతమాచా సూపీ
నాకళ్ళుకప్పినావె - నాకొద్దుపోవె గండ||
మల్లి...యేపాపమెరుగనయ్యో - నేనచ్చిమోతా సాయీఁ
ననుకోట్టమోకూ - నేదన్నంసెడత - నన్నుకాయ||
సీవే నాదేవుడానీ - సీమీన మనసునిలిపి
నినుసమ్మియంటి నిజము - నామాటనమ్ము పబువ||

అనుబంధము 5

సుకీల—జోగియా - జవ్తాల్

దీనజనపోషణ - దానవహారి
మకానిసురనుతపదా - మానన రమాధవా||
నానిధాన మటుల - నడిజలనిధిక్
కానరానటులై - దీనతగూర్చుక్
నేను వాపోవగా - నావిభుగటా
మానుషాంతకులన్నే-హాన నడుపక్మోలా||

అనుబంధము 6

వారిజ, దుర్గ—ఏకతాళం - (సునోసునో మాదిరి)

గనా - నహా - మోదామా యే||
తనువా - కనకా-కాంతలనీనూ||
వనమే మననా - మారనమా
మననము - ననుదని - యాలేకా
యానన - తేనెల - నానాగోరూ
కనులవె - మదనా - శ్రుములయినా

మనంబు - నేచి - దీనతను
 గనగా - జేయుదహ - యీవేళా॥
 ధనమున - కగు - నామాననమే
 వీనిపాదముల - వ్రాలజూచూ
 ఆనన - నీరజ - మాక్ష్మించీ॥
 తనువా-పులకిత-మాయెగదా-దరిజేరాకా-నిలువాజాలా
 మనోహరాకృతి - నే-నే - గొల్తు॥

అ సు బంధము 7

మల్లి— జోగియా - జత్తాల్

గోపాప - మేనెరుగ - నేమంఘ - నిటులాయె॥
 నాయిబుడు - మొరయినడె - నాదరికి - జేరడే॥
 యిటుల యె-న్నాలో యి - కేదారియో నాకు॥
 యెందుకీ - చందమే - మందునే - దేవుడా॥
 కడుపు మల-మలమాడు - కాసింత - కూటికే
 మొగమువా-చితిగదా - మొగుడేల - రాడయో॥

అ సు బంధము 8

సుశీల—శంకర్ - తితాల్

ఈవిధము - నేమననానో॥
 భవితమెదో - భావింపజాలా
 నావిభుడే - నను గనడే
 భవమున నెటులా - మనగలనయ్యో॥

అ సు బంధము 9

సుశీల—మిశ్ర - దాద్రా

పావని నీ - పాదములా - భక్తిగొల్తునే॥
 కావగదే - రావెయికా - నీవెగతిగదే॥
 దేవీ నీ - చరణములా - భావమునా దలచీనా
 యే వేళా యేయిడుమల్ - రావుగదే యోమాతా!
 నావిభుడే - నాడిటులా - పోవగలేదే
 బోవగదే - కృపజూపీ - నాధు శాంకరీ॥

అనుబంధము 10
సుకీల—మిశ్రి - దాదా

కరుణలేదా - కాపరాదా॥
మొరవినబడదా - గిరిజాతా॥
నిరతమును నీ - చరణయుగమునే
గోరితలతూ నా - హః
భరింపగలనా - బాధా మాతా
నీరజాక్షీ - నీలవేణీ॥

అనుబంధము 11
శ్యామసుందర్—భాగేశ్వరి - దాదా

నేనొల్ల-నే బువ్వ - నానాన్న - రాకా॥
నాన్నతోడ - నన్నముతిని, శాన్నాళ్ళు - గడచెనయ్యె
యెన్నడు నే, తిననుగాదె, నాన్నలేక యొంటిరిగ

అనుబంధము 12
శాంత—కాఫీ - తితాల్

వాద - నాపై - లేదా ప్రేమా॥
మదనహావ - సుకు-మార మోహనా
నీదయారసము - నేకోరా॥
ముదమిడరాదా - మొరవినబడదా
నాదువార్తవిన-లేద మోహనా॥

అనుబంధము 13
మోహనుడు—మిశ్రిమాండు - తితాల్

మదనాగ్నికి - మదిదూలుదు
మదగమన - మా - శాంత
గదియ-గా - నెపు - డానో॥
సాదర-మున సను - మదవతి గూర్పా
నీదయ - బరపుము - నీరజ-నాభా
గాదిలి - జూపగ-దే యని - కొలిచితి
నీదిన-మున ముద - మందితి - శాంతా॥

అనుబంధము 14

సుశీల—మిశ్రీ - దాశా

పూత-చరిత్ర - గాదే॥

అతివగోడు - వినవే మాతా॥

పతియరిగే - రాడే

నాతరమె - విభుని

గతిదెలియా - కృపా

మతి - భవాని పతి నక్షాక్షేర్పవే॥

అనుబంధము 15

సుశీల, బిక్టోరియా—లితాల్

అలసితి - రకటప్రభు॥

జాలిగొలుపు నీ-సరళి॥

యేలనిలువ - పూలసెజ్జ

వ్రాలుడో ప్రి-యా

మెలమెల - మృదుపదాల

కేల - నొత్తెదా

సోలు - దీర్చెదా॥

అనుబంధము 16 మోహనుడు, భైరవి—యేకతాళం

కలదె యిలలోన - గాలించిగనా॥

పోలా - బ్రాందిసరి - భోగమరయా

తెలియగలవె నీ-తెలివి కబలా

సాకి

Mix zin and whisky మిక్సు జిన్ అండ్ హిస్కీ

Have cakes and flesh హావ్ కేక్సు అండ్ ఫ్లెష్

Eat and drink fully ఈట్ అండ్ డ్రింక్ ఫుల్లీ

Enjoy with the beauty ఎంజాయ్ విత్ ది బ్యూటీ

This is the gentry fashion దిస్ ఈస్ ది జెంట్రీ ఫేషన్

అనుబంధము 17

సుశీల, బిక్టోరియా—ఖివాబి

తగదా - పదదాసి - గావ॥

ఖగ-వాహ-నా-కనవా॥

వగవీ వి-ధమున - గొలుపా
తగునా హ - యశుభ - మగునా
రాగా - నిధాన - గావా
దగు - రావె - రాధ - రమణా॥

అనుబంధము 18

మోహనుడు, శైరవి—తతాల్

యలుకు-పిడచ నయ - మాగద - తెలియా॥
వెలవెల-దుకకా - వెలగల - సొగనూ॥
బేలా ! - యన వెల-చెలి పలు - వేసం
బులతో - వెలిగెడు - కనులను - గనకా
యాలా - త్రాగుచు - యిలువిడి - గణికా
వలపులను - కలలసక - తగిలి - తకట॥

అనుబంధము 19

మల్లి, యమక—తతాల్

దినములు - గడచే - దేవుడు - యిడచీ॥
యెటులా - నా సాయికి - దయ - గలుగూ॥
యెన్నా - లీగతి - యెడుతు - నయ్యో
పానమె - పోదిక - బాధలు - వాయూ॥
దైవమ దయరా-దా నా-మీనా
నాసామీ - నను - నేలగ దయతో
జేయరాదో - నేతును - బజనా
యెప్పుడుకా - మరువా - యెంకటరమణా॥

అనుబంధము 20

కాంత, మాండు, ఏకతాళం.

మరువగా - నొస - మదన-మోహనా యొమో
హనా.....మధురాధరా॥
కగుణాల-వాలా - ప్రియా
గాన.....జాలనేడా
సరి, పోలువారి నిన్నూ
భారమా - గదా - నిలువ - దరిలేనిచో॥

అనుబంధము 21

సుశీల, మాండు - తితాల్.

గొలుపవా - సంతసము దైవమా॥

చాలదా - పరీక్షా॥

జాలమేల - బేలనుగావా

మేల - వియోగద-వానల - క్షీల

గాలగ-జేయా - దేవా॥

కూలదోసితి-నో-తొలిజన్మ

గోలల - ప్రేమల - బాపుచు - పతుల

తెలియజాల - శౌరీ॥

అనుబంధము 22

సుశీల, బ్యాగ్ - చతురశ్రిత.

క్రూరమానసా - కోరికోరి మరణము నా-సింతువెచ్చి - ధూర్జుడా॥

నారిననుచు నన్ - ధీరతజూపి ప-రాభవింపక, పోర కలుషుడా

మీరి కాలుని-బారికిజేరవె - ఘోరదవానల మోరి పతివ్రత॥

అనుబంధము 23

సుశీల, భాగేశ్వరి - తితాల్.

రాధా-రమణా - రావా హా॥

మధుర-మురళిధర - రావా॥

మా-ధా-వా-శ్రీ-నా-ధ॥

బాధ - వాప - రావా - జగతీ

నాధ - తరియి - దేగా

సాధు-శీలు-డవు - గాదా

మందా-రా-ధా-రా-హా॥

సామాజికులందరు కలసి, ఘంగళం

బ్యాండు, ట్యూట్ - రూపకం.

భరతమాత - పావనచరితా - సురూపజై

ధీరమానసా - వీరమాతవై సదా

కరవులేక - సస్యవృద్ధి - గూర్చి-బోవవే జై

నేరముల్ - క్రూరముల్-జరగనీక బిడ్డలన్ - కావగదే-మాతా.

ఓం నమో భగవతీ.

స వ ర ణ వ ట్టి క

పుట	పంక్తి	తప్ప	ఒప్పు
9	18	కొత్త	కూంత
10	18	మించిననని	మించినపని
10	22	అట్లయితే ఆపనేం	(Omit)
13	22	చిత్తలని	అన్యతమలని
23	17	మొగులు	మొగుడు
33	21	చూచుచుండుము	చూచుకొనుము
34	13	తెమ్మ అట్టేతొగదను	(Omit)
„	15	(నవ్వి) (తరువాత)	స్వామి' (కలుపవలెను)
35		పద్యములో హత్తుచుకొ	రాచుచుకొ
		రెండవపాదముచినర	
46	7	భారతసాధ్యుల	భారతసాధ్యుల
50	21	నొనర్చుచు వీలులేక	నొనర్చుచురావీలులేక
55		పద్యముమొదటి నేడువనిగక, నిర్ధారము	నేడువను గన్నీర్ధారము
60	1	నుండరాంగి	ఈసుండరాంగి
62	18	నిన్నాంతిని	నిన్నాతని
63	గీతం 3-పాదము	దుర్గవేదభర్త వేగ నామకభు నింక	దుర్గవేదేగ నామచేతోవిభుండు
„	4	జేర్చి	జేర
74	గీతం 3-వ పాదము	సానుదోచు	సాగసుగుల్గు
88	చింపకమాత మొ॥ కళతొలగెక మొగాన		కళలునశించెమోము
„	రెండవపాదము	అట్టలాయె కనుకొల్కులు	అట్టలైకనులుగుంటలు
„		గుంటలు	జెంచెను
„	నాల్గవపాదము	వెగలయ్యె	వెగటొప్పె
97	రెండవగీతము	యనునట్టిమలినంబు	యను మలినము మది
98	3 పాదము		
100	3	కరుకపలచెద	కప్పగించెద
101	18	పిడుగులవలెపైవ	పిడుగులవలెవైవ
103	12	మధుకాత్రపు	మధుపిశాచము
105	సీసము	మధువుదాకంగ	మధురసంబును
115	27	దుర్మార్గుడన్న	దుర్మార్గుడన్నమాట

తొలుత సీసవరణల పాత్రమునం దొనర్చుకొని చదువుట కుద్యక్తులగుగురుగాక
యని మా సాతకుల హెచ్చరించుచున్నాము.

భక్త చో కా మీ శ .

(గ్రంథకర్త:—శ్రీమల్లాది అచ్యుత రామశాస్త్రిగారు)

‘భగవంతుడు గుణపక్షపాతికాని, కులపక్షపాతికాడు.’ ఈనిశ్చితార్థమును లోకమునకు ప్రకటించిన భక్తశేఖరుడు చోక్కాడు. చోక్కాడు కులముచేత మాల - అనగా పరులబుజ్జులను బ్రద్రుకొట్టు పాపిష్టికాడు; అన్యుల అర్థప్రాణముల నపహరించు హంతకుడుకాడు. కులము కులమని గోలపెట్టు కూర్మబుద్ధులగు అగ్రజన్ముల అజ్ఞానవృక్షమును కూకటివేళ్ళతో కూలతోసిన గోవిందభక్తుడు! ప్రాకారనహితముగా పండరినాధుని గట్టెదుటకు తీర్చుకొనిన ప్రధిత వైరాగ్య సంపన్నుడు! “అంటకు చండాలుడా” యని అలమటించిన కుటిల చిత్తులకు తత్త్వ ముపదేశించిన తాత్త్వికాఖండలుడు! “మాలను కాను - భక్తినుమముల మాల” నని పాండురంగనికి ప్రకటించిన పరమశక్తి సంభరితుడు! అట్టి మహామహుని సుపవిత్ర చరిత్రమును విఖ్యాత కవిపుంగవులగు శ్రీ మల్లాది అచ్యుతరామశాస్త్రిగారు - తమ దివ్యలేఖితో తీర్చి దిద్ది, వన్నెచిన్నెలు పెట్టుటవలన పసిడికి తావియచ్చి నట్లయినది. హృద్యములగు పద్యములతో - ఆనందసౌధమునకు బాటలయిన పాటలతో - సెలయేటి దాటులనడగిన తేట తెనుగు మాటలతో ఈ నాటక మాంధ్రీవాజ్మయము నలంకరించినది. ప్రస్తుత హరిజనోద్యమమునకు ప్రమాణ మయినది. ఈ యుత్తమ గ్రంథరాజము విషయ లంపటులకు విజ్ఞానభిక్ష పెట్టును. నాస్తికులను ఆస్తికుల నొనరించును - నానలను సంసారులగు స్త్రీలంజేయును. పరమదుర్మార్గులను భక్తులనుగా మార్చును. కటికి కనాయివారిని కరుణార్ద్రహృదయులంగావించును. ఈ పొత్తమునందలి హాస్యరసము మీహృదయాకర్షణమున శరవేగ వాయు వేగ మనోవేగములను మించి పనిచేయును. కనుక నేడే త్వరపడుడు. ఒక ప్రతిని తెప్పించుకొని, ముందు మీగేహమును, పిమ్మట మీ దేహమును, తనువరి మీకుగల సందారదాహమును పరిపూత మొనరించుకొని స్వర్గీయూనంద మనుభవింపుడు. వెల రు. 1—0—0

వ ల యు వా రు :—

స ర స్వ తీ బు క డి పో, బె జ నా డ .

కోకిల

(గ్రంథకర్త:—పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు)

ఇది యొక అపూర్వవిచిత్ర కల్పనాసమేత మగు చక్కని నాటకము. కోకిల ధవునికై తండ్రిని త్యజించిన త్యాగశీల. భవ్యతర ప్రాసాదముల సుందరోద్యానముల సంచరించు సతీతిలక్మనను—భయదక్రావ్యుగసంకీర్ణ భీకరారణ్య రంగమున నిజధీరచారిత్రాభినయమున మోహంధు డగు మోహనుని హృదయాగారమున ప్రేమజ్యోతిని వెలిగించి, దమయంతీ అనసూయాదుల మరపించిన పాతివ్రత్యవిరాజిత; అసూర్యంపశ్యయైనను పురుషుల భోగలాలనతాత్పర్యకై నిర్భంజనబడిన తీర్థాపదార్థములుగాక సతులు పురుషులకన్న సేమిటను తక్కువ కారని లోకమున చాటుటకో యన రాజ్యపరిపాలనాభారము వహించిన రమణీమణి. ఈ నాటకము శృంగారరసమునకు నిలయము. శృంగారమున కరుణ. కరుణయందే బీభత్సము, దాన కాద్రీము, దానియందే హాస్యము. అంతయు నొక్కరంగమునందే! పసితనమునందే తలిదండ్రుల బాసి, కారాగారమున బద్ధుడై, వేదాంతియైన వసంతుడు వేదండయానకు దాసుడై కథానాయకత్వమును వహించును. తరువాత విచారణస్థానమున ప్రణయిని కోకిల; విచారణీయస్థానమున నిందితులు ప్రేమస్వరూపి యగు జనకుడు, దైవసముడగు ధవుడు. విచారణరంగ భూమి యురికంబపాంతము. సేరాలోపణచేయునది తల్లి. దీన ప్రపంచమున స్థాపింపబడు సీతి తరుణీమణుల యవ్యాజప్రేమ. ఈ యత్యద్భుత సంఘటనాశక్తియు, తన్నిర్వహణనైపుణియు, స్త్రీలను పురుషుల జేసి, పురుషుల కబలవేసము నిచ్చి, యపూర్వప్రణయసంభాషణాకల్పనల మేళవించు శేముషె యీకవిశ్లేఖరునియందే, యీకవి విరచితమగు నీ కోకిల నాటకమునందే చూడదగును. వెల రు. 1-0-0 మాత్రమే.

వలయువారు:—

స ర స్వ తీ బు క డి పో, బె జ వా డ.

